

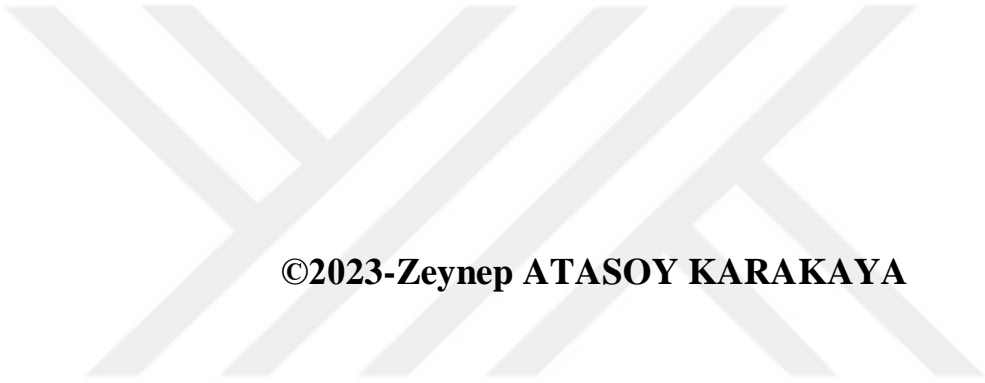
T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

LİSE ÖĞRENCİLERİNDE AKRAN ZORBALIĞI VE
İNTİHAR OLASILIĞI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN ÇEŞİTLİ
DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Zeynep ATASOY KARAKAYA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KIRŞEHİR-2023

©2023-Zeynep ATASOY KARAKAYA

T.C.

KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

LİSE ÖĞRENCİLERİNDE AKRAN ZORBALIĞI VE
İNTİHAR OLASILIĞI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN ÇEŞİTLİ
DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP
BETWEEN PEER BULLYING AND THE POSSIBILITY OF
SUICIDE IN HIGH SCHOOL STUDENTS IN TERMS OF
VARIOUS VARIABLES

Hazırlayan

Zeynep ATASOY KARAKAYA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Ertuğrul TALU

KIRŞEHİR-2023

KABUL VE ONAY

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi, Zeynep ATASOY KARAKAYA tarafından hazırlanan “*Lise Öğrencilerinde Akran Zorbalığı ve İntihar Olasılığının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*” adlı tez çalışması 24/08/2023 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından oy birliği ile **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman(İmza)

Dr. Öğr. Üyesi Ertuğrul TALU

Jüri Başkanı.....(İmza)

Prof. Dr. Dilek GENÇTANIRIM KURT

Üye.....(İmza)

Dr. Öğr. Gör. Dilek AVCI

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

24/08/2023

(İmza)

Prof. Dr. Hüseyin ŞİMŞEK

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

24/08/2023

Zeynep ATASOY KARAKAYA

İmza

ÖZET

LİSE ÖĞRENCİLERİNDE AKRAN ZORBALIĞI VE İNTİHAR OLASILIĞININ ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan: Zeynep ATASOY KARAKAYA

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Ertuğrul TALU

2023–(XVI+100)

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı

Jüri

Dr. Öğr. Üyesi Ertuğrul TALU

Prof. Dr. Dilek GENÇTANIRIM KURT

Dr. Öğr. Gör. Dilek AVCI

İntihar hem dünyada hem de Türkiye’de giderek artan önemli bir ruh sağlığı sorunu olmayı sürdürmektedir. Son yıllarda özellikle de ergen intiharlarında ciddi artışların olduğu görülmektedir. Yaşanan bu artışlar beraberinde ergen intiharlarına neden olan etkenlerin neler olduğunu ortaya koymayı gerekli kılmaktadır. Ergen intiharlarına neden olan etkenlerden biri olarak da akran zorbalığı gösterilmektedir. Bu araştırmanın amacı lise öğrencilerinde akran zorbalığı ve intihar olasılığı arasındaki ilişkiyi cinsiyet, sınıf düzeyi ve lise türü açısından ortaya koymaktır. Araştırma ilişkisel tarama modeli kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın örnekleme 2021-2022 eğitim öğretim yılında Kırıkkale ilinde, Millî Eğitim Bakanlığına bağlı 4 devlet lisesinde öğrenim gören 436 öğrenciden (256 kız, 180 erkek) oluşmuştur. Örneklem seçimi sürecinde basit seçkisiz örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak “Kişisel Bilgi Formu”, “Akran Zorbaları Belirleme Ölçeği Ergen Formu” ve “İntihar Olasılığı Ölçeği” kullanılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkinin yönünün ve düzeyinin ortaya konması için parametrik olmayan testlerden Spearman Brown Sıra Farkları Korelasyon Analizi (r_s) kullanılmıştır. Değişkenlerin cinsiyete göre farklılaşmasını tespit etmek için parametrik testlerden İlişkisiz Örneklem İçin t Test ve parametrik olmayan testlerden Mann Whitney U Testi kullanılmıştır. Değişkenlerin sınıf düzeyine ve lise türüne göre farklılaşmasını tespit etmek için parametrik testlerden Tek Yönlü Varyans Analizi (One Way ANOVA) ve Kruskal Wallis - H Testi kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre lise öğrencilerinde intihar olasılığı ile akran zorbalığında kurban olma ve zorba olma arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Akran zorbalığı alt boyutları ile intihar olasılığı alt boyutları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. İntihar olasılığının cinsiyete göre farklılaştığı, kız ergenlerde daha fazla intihar olasılığı riskinin olduğu tespit edilmiştir. İntihar olasılığının sınıf düzeyine göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir. İntihar olasılığı düzeyinin lise türüne göre farklılaştığı; en yüksek meslek lisesi öğrencilerinde, en düşük imam hatip lisesi öğrencilerinde olduğu tespit edilmiştir. Akran zorbalığının cinsiyete göre farklılaştığı, erkek ergenlerin kız ergenlere göre daha fazla fiziksel zorbalık kurbanı oldukları ve

fiziksel zorbalık yaptıkları, kız ergenlerin erkek ergenlere göre daha fazla dışlama zorbalığı kurban oldukları tespit edilmiştir. Akran zorbalığı kurban olma düzeyinin sınıf düzeyine göre farklılaştığı, zorba olma düzeyinin sınıf düzeyine göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir. 9. sınıf öğrencisi olmanın akran zorbalığında kurban olmayı arttırdığı tespit edilmiştir. Akran zorbalığının lise türüne göre farklılaştığı, kurban olma ve zorba olma düzeylerinin en az imam hatip lisesi öğrencilerinde; kurban olma düzeyinin en fazla meslek lisesi öğrencilerinde, zorba olma düzeyinin ise en fazla fen/sosyal bilimler lisesi öğrencilerinde olduğu tespit edilmiştir. Araştırma bulguları değerlendirildiğinde akran zorbalığının ergenlerde intihar olasılığı için önemli risk faktörlerinden biri olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Akran zorbalığı, ergen intiharı, intihar düşüncesi, intihar olasılığı

ABSTRACT

INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN PEER BULLYING AND THE POSSIBILITY OF SUICIDE IN HIGH SCHOOL STUDENTS IN TERMS OF VARIOUS VARIABLES

M. Sc. Thesis

Preparer: Zeynep ATASOY KARAKAYA

Advisor: Asst. Prof. Dr. Ertuğrul TALU

2023- (XVI+100)

Kırşehir Ahi Evran University, Graduate School Of Social Sciences

Educational of Sciences Department

Guidance and Psychological Counseling Science

Jury

Asst. Prof. Dr. Ertuğrul TALU

Prof. Dr. Dilek GENÇTANIRIM KURT

Asst. Prof. Dr. Dilek AVCI

Suicide continues to be an increasingly important mental health problem both in the world and in Turkey. In recent years, it has been observed that there has been a significant increase in adolescent suicides. These increases make it necessary to reveal the factors that cause adolescent suicides. Peer bullying is shown as one of the factors that cause adolescent suicides. The aim of this study is to reveal the relationship between peer bullying and suicide probability in high school students in terms of gender, grade level and high school type. The research was carried out using the relational screening model. The sample of the study consisted of 436 students (256 girls, 180 boys) studying at 4 public high schools affiliated to the Ministry of National Education in Kırkkale province in the 2021-2022 academic year. Simple random sampling method was used in the sample selection process. "Personal Information Form", "Peer Bullying Scale Adolescent Form" and "Suicide Probability Scale" were used as data collection tools in the study. Spearman Brown Rank Correlation Analysis (rs), one of the non-parametric tests, was used to reveal the direction and level of the relationship between the variables. The t-Test for Unrelated Samples from parametric tests and the Mann-Whitney U-Test from non-parametric tests were used to determine the differentiation of variables according to gender. One-Way Analysis of Variance (One Way ANOVA) and Kruskal Wallis - H Test, which are parametric tests, were used to determine the differentiation of the variables according to grade level and high school type. According to the research findings, it was determined that there is a positive and significant relationship between the probability of suicide in high school students and being a victim of peer bullying and being a bully. A positive and significant relationship was found between the sub-dimensions of bullying and the probability of

suicide. It has been determined that the probability of suicide differs according to gender, and that there is a higher risk of suicide in female adolescents. It was determined that the probability of suicide did not differ according to the grade level. The level of suicide probability differs according to the type of high school; It was determined that the highest vocational high school students, the lowest imam hatip high school students. It has been determined that peer bullying differs according to gender, male adolescents are more victims of physical bullying and physical bullying than female adolescents, and female adolescents are victims of exclusion bullying more than male adolescents. It has been determined that the level of being a victim of peer bullying differs according to the class level, and the level of being a bully does not differ according to the class level. It has been determined that being a 9th grade student increases being a victim of peer bullying. Peer bullying differs according to the type of high school, and the level of being a victim and being a bully is at least among imam hatip high school students; Vocational high school students have the highest level of victimization, and the highest level of being a bully is science/soc. It has been determined that it is among the students of high school of sciences. When the research findings are evaluated, it can be said that peer bullying is one of the important risk factors for the possibility of suicide in adolescents.

Keywords: Adolescent suicide, suicidal ideation, peer bullying, possibility of suicide

ÖN SÖZ

Bu araştırma lise öğrencileri arasında sıklıkla görülen ve önemli halk sağlığı problemlerinden biri olan akran zorbalığı ve intihar olasılığı arasındaki ilişkiyi cinsiyet, sınıf düzeyi ve lise türü açısından ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu ilişkinin ortaya konulmasının akran zorbalığı ve intiharın önlenmesi noktasında ergenlik dönemi ruh sağlığı çalışmalarına önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Tezimi hazırlarken benden desteğini esirgemeyen, ışığı ile yolumu açan ve ufku aydınlatan tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Ertuğrul TALU'ya, benden önce yürüdüğü bu yolda edindiği bilgi ve tecrübelerini benimle paylaşan arkadaşım Arş. Gör. Gökhan GÜMÜŞ'e ve Rabia ARZUMAN'a teşekkür ediyorum.

Yüksek lisans sürecimde her zaman yanımda olup desteğini esirgemeyen Kırşehir Rehberlik ve Araştırma Merkezi kurum müdürüm Veis BAYRAKTAR'a, beni her daim yüreklendiren, bana cesaret veren sevgili dostum Gizem AKTÜRK'e, rehberlik servisinde birlikte görev yaptığım değerli çalışma arkadaşlarıma teşekkür ediyorum.

Gece gündüz yanımda olan, bana inanan, benimle gülüp benimle ağlayan canım kardeşlerim Rukiye ATASOY ve Mehmet Akif ATASOY'a çok teşekkür ediyorum.

Birlikten kuvvet doğar... Sevgili hayat arkadaşım Hasan Emre ve gözümün nuru biricik kızım Eslem KARAKAYA sizlere de çok teşekkür ediyorum. Benimle beraber sabırla yolumu yürüdüğünüz için. İyi ki varsınız!

Ve tabi ki en büyük teşekkürüm bugünlere gelmemde en çok emeği olan canım annem Aynur ATASOY ve canım babam Sadettin ATASOY'a. En zor günlerimde dahi her zaman maddi manevi yanımda olduğunuz ve bana inandığınız için, hayat ne getirirse getirsin pes etmemem gerektiğini bana öğrettiğiniz için size minnettarım.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	v
ÖN SÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ.....	xiv
SİMGELER VE KISALTMALAR	xvi
BÖLÜM I	1
1. GİRİŞ.....	1
1.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ	4
1.1.1. Alt Problemler.....	5
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	5
1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	5
1.4. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	6
1.5. VARSAYIMLAR.....	7
1.6. TANIMLAR.....	7
BÖLÜM II.....	8

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....8

2.1. AKRAN ZORBALIĞI.....8

2.1.1. Zorbalık Türleri.....9

2.1.1.1. Fiziksel Zorbalık.....9

2.1.1.2. Sözel Zorbalık9

2.1.1.3. Dışlama (İzolasyon) Zorbalığı.....10

2.1.1.4. Söylenti Zorbalığı10

2.1.1.5. Eşya Zorbalığı11

2.1.1.6. Cinsel Zorbalık11

2.1.2. Zorbaların Özellikleri.....11

2.1.3. Kurbanların Özellikleri.....13

2.1.4. Zorbalığın Sonuçları.....14

2.2. İNTİHAR14

2.2.1. İntihar ile İlgili Kuramlar15

2.2.1.1. Sosyolojik Kuram15

2.2.1.2. Psikodinamik Kuram16

2.2.1.3. Bilişsel Kuram17

2.2.1.4. İntihar Küpü Kuramı.....18

2.2.1.5. Kaçış Kuramı.....	18
2.2.1.6. Sosyal Öğrenme Kuramı	19
2.2.1.7. Biyolojik Kuram	20
2.2.2. Dünya ve Türkiye’de İntihar İstatistikleri	21
2.2.3. Ergen İntiharları Risk Faktörleri	22
2.2.4. İntihar ile İlişkili Mitler	23
2.2.5. Ergen İntiharlarında İpuçları/Sinyaller.....	24
2.2.6. Ergen İntiharlarında Koruyucu Faktörler	25
2.2.7. Ergen İntiharları Önleyici Ruh Sağlığı Hizmetleri	25
2.2.8. Birincil (Temel) Önleme	26
2.2.9. İkincil Önleme	27
2.3. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	27
2.3.1. Türkiye’de Akran Zorbalığı ve İntihar Olasılığı ile İlgili Yapılan Araştırmalar	28
2.3.2. Yurt Dışında Akran Zorbalığı ve İntihar Olasılığı ile İlgili Yapılan Araştırmalar	34
BÖLÜM III	41
3. YÖNTEM	41
3.1. ARAŞTIRMA MODELİ	41

3.2. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ	41
3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	42
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu	42
3.3.2. Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu	42
3.3.3. İntihar Olasılığı Ölçeği (İÖÖ).....	43
3.4. VERİ ANALİZİ	44
BÖLÜM IV.....	45
4. BULGULAR.....	45
4.1. BETİMSSEL İSTATİSTİKLER.....	45
4.2. KORELASYON ANALİZİ SONUÇLARI	47
4.2.1. Lise Öğrencilerinde Akran Zorbalığı ile İntihar Olasılığı İlişkisi	47
4.2.2. Lise Öğrencilerinde Akran Zorbalığı ve İntihar Olasılığı Alt Boyutları Arasındaki İlişki	47
4.3. DEĞİŞKENLERİN CİNSİYETE GÖRE FARKLILAŞMASI.....	49
4.3.1. Lise Öğrencilerinde İntihar Alt Boyutlarının Cinsiyete Göre Farklılaşması.....	49
4.3.2. Lise Öğrencilerinde Akran Zorbalığı Alt Boyutlarının Cinsiyete Göre Farklılaşması.....	51
4.4. DEĞİŞKENLERİN SINIF DÜZEYİNE GÖRE FARKLILAŞMASI	53
4.4.1. Lise Öğrencilerinde İntihar Olasılığı Alt Boyutlarının Sınıf Düzeyine	53

Göre Farklılaşması.....	53
4.4.2. Lise Öğrencilerinde Akran Zorbalığı Alt Boyutlarının Sınıf Düzeyine Göre Farklılaşması.....	56
4.5. DEĞİŞKENLERİN LİSE TÜRÜNE GÖRE FARKLILAŞMASI.....	59
4.5.1. Lise Öğrencilerinde İntihar Olasılığı Alt Boyutlarının Lise Türüne Göre Farklılaşması.....	59
4.5.2. Lise Öğrencilerinde Akran Zorbalığı Alt Boyutlarının Lise Türüne Göre Farklılaşması.....	62
BÖLÜM V.....	66
5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	66
5.1. TARTIŞMA	66
5.1.1. Akran Zorbalığı ve İntihar Olasılığı İlişkisi	66
5.1.2. Lise Öğrencilerinde Akran Zorbalığı Alt Boyutları ve İntihar Olasılığı Alt Boyutları Arasındaki İlişki	66
5.1.3. Lise Öğrencilerinde İntihar Olasılığının Cinsiyete Göre Farklılaşması.....	67
5.1.4. Lise Öğrencilerinde Akran Zorbalığı Alt Boyutlarının Cinsiyete Göre Farklılaşması.....	68
5.1.5. Lise Öğrencilerinde İntihar Olasılığının Sınıf Düzeyine Göre Farklılaşması ..	69
5.1.6. Lise Öğrencilerinde Akran Zorbalığı Alt Boyutlarının Sınıf Düzeyine Göre Farklılaşması.....	70

5.1.7. Lise Öğrencilerinde İntihar Olasılığının Lise Türüne Göre Farklılaşması.....	71
5.1.8. Lise Öğrencilerinde Akran Zorbalığı Alt Boyutlarının Lise Türüne Göre Farklılaşması.....	71
5.2. SONUÇ.....	72
5.3. ÖNERİLER.....	73
KAYNAKÇA.....	75
EKLER.....	91
EK 1. Millî Eğitim Bakanlığı Anket İzni	92
EK 2. Valilik Oluru	93
EK 3. Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu İzni	94
EK 4. Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği İzni.....	95
EK 5. İntihar Olasılığı Ölçeği İzni	96
EK 6. Kişisel Bilgi Formu.....	97
EK 7. Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu	98
EK 8. İntihar Olasılığı Ölçeği.....	99
ÖZ GEÇMİŞ	100

TABLolar LİSTESİ

Sayfa

Tablo 4.1. Araştırmaya Katılan Lise Öğrencilerinin Demografik Verileri	45
Tablo 4.2. Betimsel İstatistikler (N=436).....	46
Tablo 4.3. Akran Zorbalığı ile İntihar Olasılığının Korelasyon Analizi Sonuçları (N=436)	47
Tablo 4.4. Akran Zorbalığının ve İntihar Olasılığının Alt Boyutlarının Korelasyon Analizi Sonuçları (N=436)	48
Tablo 4.5. İntihar Olasılığı Alt Boyutlarının Cinsiyete Göre Farklılaşması (N=436)	50
Tablo 4.6. Akran Zorbalığı Alt Boyutlarının Cinsiyete Göre Farklılaşması (N=436).....	51
Tablo 4.7. Sınıf Düzeyi İçin Levene Testi Sonuçları (N=436).....	53
Tablo 4.8. İntihar Olasılığı Alt Boyutları Sınıf Düzeyine Göre Farklılaşması (N=436)	54
Tablo 4.9. Akran Zorbalığı Alt Boyutları Sınıf Düzeyine Göre Farklılaşması (N=436)	56
Tablo 4.10. Lise türü İçin Levene Testi Sonuçları (N=436)	59
Tablo 4.11. İntihar Olasılığı Alt Boyutlarının Lise türüne Göre Farklılaşması (N=436) ...	60
Tablo 4.12. Akran Zorbalığı Alt Boyutlarının Lise Türüne Göre Farklılaşması (N=436)..	62

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1. Araştırma Modeli.....41

SİMGELER VE KISALTMALAR

“Lise Öğrencilerinde Akran Zorbalığı ve İntihar Olasılığının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi” isimli yüksek lisans tez çalışmasında kullanılan kısaltmalar açıklamaları ile birlikte verilmiştir.

Kısaltmalar

Açıklamalar

ANOVA

Analysis Of Variance

(Tek Yönlü Varyans Analizi)

ÇİM

Çocuk İzlem Merkezi

DSÖ

Dünya Sağlık Örgütü

İÖÖ

İntihar Olasılığı Ölçeği

η^2

Eta Kare

MEB

Millî Eğitim Bakanlığı

SPSS

Statistical Package for the Social Sciences

(Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı)

TDK

Türk Dil Kurumu

TÜİK

Türkiye İstatistik Kurumu

vb.

ve benzeri

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

İntihar hem dünyada hem de Türkiye’de giderek artan önemli bir ruh sağlığı sorunudur. Türk Dil Kurumuna göre intihar “bir kimsenin toplumsal ve ruhsal nedenlerin etkisi ile kendi hayatına son vermesi” (TDK, 2011) olarak tanımlanmıştır. Başka bir ifade ile intihar bireyin ölme amacı güderek planlı ve kasıtlı bir girişimde bulunmasıdır (Eskin, 2014). Farklı kuramlar intiharı farklı biçimlerde açıklamaktadır. Varoluşsal yaklaşım otantik olmayan seçimlerle; bilişsel yaklaşım ise bilişsel çarpıtmalar ve beraberinde yaşanan depresyonla; psikanalitik yaklaşım kişide öfke duygularının duygusal çöküntüyle kendine çevrilmesi ve süperego tarafından terk edilen egonun kendini ölüme bırakmasıyla; davranışçı yaklaşım hem sosyal öğrenmeyle hem de kalanların acı çekmeleri için cezalandırılmalarıyla açıklamaktadır (Kuzucu, 2013).

Dünya Sağlık Örgütü’nün (DSÖ) 2021’deki raporuna göre; dünya genelinde, her yıl 700.000 insan intihar nedeniyle hayatını kaybetmektedir. Bu rapora göre; dünya genelinde, 15-29 yaş grubundaki en önemli dördüncü ölüm nedeni intihardır. Küresel intiharların %79’u düşük ve orta gelirli ülkelerde meydana gelmektedir (DSÖ, 2021). Ülkemizde intihar ile ilişkili Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2023 verileri incelendiğinde; 2019 yılında ölümlerle sonuçlanan intihar vaka sayısının 3476, 2020 yılında 3710, 2021 yılında 4194, 2022 yılında ise 4146 kişi olduğu ifade edilmektedir. İntihar hızı 2019 yılında yüz binde 4.21, 2020 yılında yüz binde 4.45, 2021 yılında yüz binde 4.98, 2022 yılında ise yüz binde 4.88 olmuştur. İntihar hızının en yüksek olduğu ilimiz yüz binde 14.28 ile Tunceli, en düşük ilimizin ise yüz binde 0.68 ile Gümüşhane olduğu belirtilmiştir. İntihar edenlerin %23’ü kadın, %77’si erkektir. Türkiye’de 2022 yılında gerçekleşen intiharların %23’ü 15-24 yaş aralığındadır (TÜİK, 2023). Edinilen verilerden hareketle genç kadınların intihar oranlarının (%30,6) genç erkeklerin intihar oranlarından (%20,5) anlamlı şekilde öne çıktığı söylenebilir.

Ergenlik döneminde birey pek çok konuda değişim ve gelişim yaşamaktadır. Yaşadığı bu değişim ve gelişimlerin sonucunda birey çocukluktan yetişkinlik dönemine geçmektedir. Ergenler bu aşamada ne tam olarak çocuk ne de tam olarak yetişkin kabul edilmektedir. Dolayısıyla ergenlerde intihar, ergenlik dönemindeki bu karmaşık süreçle bağlantılı olabilmektedir (Durmuş, 2020). Özellikle ergenler karşılaştıkları durum ve zorluklarda, akılcı çözümler yerine öz kıyımı tercih etmeye meyilli olabilmektedirler. Son

yıllarda yayımlanan istatistiksel verilerle intiharın ergenler için önemli bir problem alanı olduğu ortaya konmuştur. Ergenlik dönemi, intihar davranışlarının kayda değer bir kısmını içinde barındırdığı için intiharın okullarda yaşanabilme ihtimali üzerinde durulması ve okullarda ruh sağlığının korunması, intihar olasılığı ve davranışlarının önüne geçilmesi noktasında önlemler atılması önem arz etmemektedir (Gençtanırım, 2015). İntihar eğiliminin önceden tahmin edilemeyen anlık ve tepkisel bir davranış olmadığı (Kuzucu, 2013) dikkate alındığında ergen intihar ipuçlarının da intiharların önlenmesinde önemli olduğu pek çok araştırmacı tarafından vurgulanmaktadır.

İntihar, ergenlik döneminin gelişimsel risk faktörlerinden biridir ve dolayısıyla bu dönem içerisinde yer alan tüm ergenlerin riskli davranış etkisi altında buldukları söylenebilir (Gençtanırım, 2015). İntihar girişiminde bulunan bireyler için risk faktörleri söz konusu olmakla beraber her yaş grubunda bu faktörler farklılık gösterebilir (Apaydın, Özdemir ve Ünal, 2016). İntiharı önleyebilmek için risk faktörlerini belirlemek oldukça önemlidir (Siyez, 2006). Genel olarak intihar davranışının tek bir faktörden oluşmadığı, birçok faktörün bir araya gelmesi sonucu ortaya çıkabileceği ifade edilmektedir (Ak ve Kesici, 2018). Kısaca intihar, pek çok faktörün bir araya gelmesi sonucu ortaya çıkan karmaşık bir olgudur. İntihar girişimi için en önemli risk faktörleri genç yaş, kadın olma, bekâr ya da boşanmış olma, işsiz kalma yaşamda önemli bir değişikliğin olması, psikiyatrik bir hastalığın bulunması, özellikle de depresyon ve daha önce intihar girişimi olması olarak belirlenmiştir (Şevik, Özcan ve Uysal, 2012). Ancak insan yaşamı her koşulda önemli ve değerlidir.

Ergen intiharlarında birçok faktör önemli rol oynamaktadır ve en sık karşılaşılan risk faktörleri şunlardır:

- Ruhsal/psikiyatrik bozukluklar (Hatcher-Kay ve King, 2003)
- Umutsuzluk ve depresyon (Dilbaz ve Seber, 1993; Gençtanırım, 2015)
- Kişilik bozuklukları (Güleç, 2016; Yalvaç, Kaya ve Ünal, 2014)
- Madde kullanımı (Ünlü, Aksoy ve Ersan, 2014)
- Karşı cinsle sorun (Doğan, Öztürk, Esen, Demirci ve Öztürk, 2018)
- İntihar araçlarının ulaşılabilirliği ve kullanılabilirliği (Hatcher-Kay ve King, 2003)

- Daha önce intihar girişiminin olması (Ünlü ve diğerleri, 2014)
- Dizi ve filmlerin özendirici etkileri (Kızılpınar, Çolak ve Öncü, 2019)
- Dijital/ çevrimiçi oyunlar (Talu, 2019)
- Stres faktörü (Atay, Eren ve Gündoğar, 2012; Hatcher-Kay ve King, 2003)

Bunların yanında sıklıkla literatürde geçen risk faktörleri arasında duygu durum bozuklukları, kaygı bozuklukları, yıkıcı davranış bozuklukları, aile içi iletişim ve çatışma, akran ilişkilerinde sorun, okul başarısı, cinsel istismar, aile veya akrabada intihar öyküsü, kitle iletişim araçları, sosyal destek yetersizliği gibi faktörler de yer almaktadır. Bunların yanı sıra intihar olgusunun cinsiyet açısından da farklılaştığı söylenebilir. Çalışmalarda kızların erkeklere oranla daha fazla intihar girişiminde buldukları, ancak ölümlerde bu oranın erkeklerde fazla olduğu, bunun sebebinin ise kullanılan yöntemlerden kaynaklandığı vurgulanmaktadır (Ak ve Kesici, 2018).

Ergenlik döneminde intihara neden olan faktörlerden bir diğerinin ise hiç şüphesiz akran zorbalığı olduğu söylenebilir. Akran zorbalığının intihar olasılığını ortaya çıkardığı konusu literatürdeki çalışmalarda da yer almaktadır. Silberg, Copeland, Linker ve Moore (2016) çalışmalarında intihar olasılığı ve intihar girişiminin, akran zorbalığına maruz kalmanın ortaya çıkardığı travmatik semptomlar arasında yer aldığını ortaya koymuşlardır.

Akran zorbalığı konusunda ilk bilimsel çalışmalar 1970’li yılların başında Dan Olweus tarafından yapılmaya başlanmıştır. Ona göre bir davranışın zorbalık olabilmesi için üç temel özelliğin var olması gerekmektedir (Olweus, 1999). Bunlar:

1. Kasıtlı zarar verme amacı taşıyan saldırgan davranış olması
2. Yapılan davranışın süreklilik göstermesi
3. Kurban ve zorba arasında güç dengesizliğinin bulunmasıdır.

Literatür incelendiğinde akran zorbalığının farklı şekillerde tanımlandığı görülmektedir. Pişkin (2002) zorbalığı “bir veya birden çok öğrencinin, kendilerinden daha güçsüz öğrencileri, kasıtlı ve sürekli olarak rahatsız etmesiyle sonuçlanan ve kurbanın kendisini koruyamayacak durumda olduğu bir saldırganlık türü” olarak tanımlamıştır. Gökler (2009)’a göre akran zorbalığı kurban ve zorba öğrenciye birçok açıdan zarar veren davranış şekillerinden biridir. Bu tanımlar ve Olweus (1999)’un sıraladığı üç temel özellik

birbirlerini destekler niteliktedir. Kısaca akran zorbalığı, kasıt, güç ve zarar eksenlerinde şekillenmekte olan şiddet içeriğinin yansıtılması olarak düşünülebilir.

Akran zorbalığının dünyanın pek çok yerinde yaygın bir sorun olarak karşımıza çıktığı literatür incelemeleriyle görülmektedir. Gini ve Pozzoli (2009) tarafından akran zorbalığına maruz kalma ve psikosomatik sorunlar arasındaki ilişkinin incelendiği bir meta analiz çalışmasında, zorbalığa maruz kalma ile psikosomatik sorunlar arasında ilişki olduğu dolayısıyla okul zorbalığının dünya çapında birçok ülkede yaygın bir fenomen olması da göz önüne alındığında, ortaya çıkan sonuçların zorbalığın önemli bir uluslararası halk sağlığı sorunu olarak kabul edildiğini göstermektedir. Son yıllarda ülkemizde yapılan çalışmalarda da akran zorbalığının okullarımızda hem çocuklar hem de ergenler üzerinde olumsuz etkiler ve derin izler bırakan önemli sorunlardan biri olduğu belirtilmektedir. Akranlar tarafından tekrar tekrar zorbalığa uğramak, intihar da dâhil olmak üzere aşırı sonuçlar için bir risk faktörüdür (Gini ve Espelage, 2014). Sonuç olarak intiharın ergenlerin okula devamını azalttığını, okul başarısını olumsuz etkilediğini, birçok fiziksel ve psikolojik sorunlara yol açtığını söylemek mümkündür.

Akran zorbalığının yol açtığı sorunlar, kurban boyutunda tek yönlü kalmayıp zorbalığı yapan ve zorbalığa maruz kalan arasında çift yönlü bir etkileşimi beraberinde getirmektedir. Akran zorbalığı konusunda zorba ve kurbanlar üzerinde yapılan araştırmaların incelendiği Dake, Price ve Telljohann'ın (2003) çalışmasında hem zorba hem de kurban öğrencilerin listelenen ortak özellikleri arasında intihar olasılığının da yer aldığı görülmüştür. Van Geel, Vedder ve Tanilon (2014) tarafından yapılan başka bir meta analiz çalışmasında ise akran zorbalığının çocuklar ve ergenlerde hem intihar olasılığı hem de intihar girişimi ile ilişkili olduğu saptanmış, akran zorbalığının; çocuk ve ergen intihar olasılığı ve girişimleri için bir risk faktörü olduğu, okullarda zorbalığı azaltmak için kanıta dayalı uygulamalar kullanılması gerektiği vurgulanmıştır.

1.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Bu araştırmanın temel problem cümlesi şu şekildedir:

Lise öğrencilerinde akran zorbalığı (kurban olma/zorba olma) ile intihar olasılığı arasında ilişki var mıdır?

1.1.1. Alt Problemler

Bu araştırmanın amacı lise öğrencilerinde akran zorbalığı (kurban olma/zorba olma) ile intihar olasılığı arasında olan ilişkinin çeşitli değişkenler açısından ortaya konmasıdır. Bu amaç doğrultusunda aşağıda yer alan sorulara cevap aranmıştır:

1. Akran zorbalığı alt boyutları ile intihar olasılığı alt boyutları arasında ilişki var mıdır?
2. İntihar olasılığı alt boyutları cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?
3. Akran zorbalığı (kurban olma/ zorba olma) alt boyutları cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?
4. İntihar olasılığı alt boyutları sınıf düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?
5. Akran zorbalığı (kurban olma/ zorba olma) alt boyutları sınıf düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?
6. İntihar olasılığı alt boyutları lise türüne göre farklılaşmakta mıdır?
7. Akran zorbalığı (kurban olma/ zorba olma) alt boyutları lise türüne göre farklılaşmakta mıdır?

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın amacı lise öğrencilerinde akran zorbalığı ve intihar olasılığı arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenler açısından ortaya çıkarılmasıdır. Bu amaçla öğrencilerin akran zorbalığını yapma (zorba olma) ve akran zorbalığına maruz kalma (kurban olma) düzeyleri; intihar olasılığı ile akran zorbalığı alt boyutları cinsiyet, sınıf düzeyi ve lise türü açısından incelenecektir.

1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

İntihar pek çok faktörün bir araya gelmesi sonucu ortaya çıkan karmaşık bir olgudur. Ergenler karşılaştıkları durum ve zorluklarda, akılcı çözümler yerine öz kısıyımı tercih etmeye meyilli olabilmektedirler. Son yıllarda özellikle ergen intiharlarında ciddi artışlar görülmektedir. Yaşanan artışlar beraberinde ergen intiharlarına neden olan etkenlerin neler olduğunu ortaya koymayı, bu nedenleri daha detaylı incelemeyi gerekli ve

önemli kılmaktadır. Çünkü insan yaşamı her koşulda değerlidir. Hiç şüphesiz ki ergen intiharlarına neden olan etkenlerden biri akran zorbalığıdır. Okullarımızda ergenlerin akran zorbalığını ne derecede yaptıkları ve ne derecede maruz kaldıkları, bununla birlikte akran zorbalığının olumsuz etkileri arasında yer alan intihar olasılığının tespit edilmesi, akran zorbalığının neden olduğu ergen intiharlarının önlenerek ortadan kaldırılması noktasında önemlidir.

Literatürde akran zorbalığı ve intiharların belli ölçüde önlenebilir olduğu vurgulanmaktadır. Gerek akran zorbalığı gerekse intihar konularını ayrı ayrı ele alan çok sayıda çalışma varsa da literatür incelendiğinde akran zorbalığı ve intihar olasılığı arasındaki ilişkiyi konu alan çalışmaların ülkemizde sayıca yetersiz olduğu görülmüştür. Alandaki kayda değer eksiklikten hareketle ortaya konulan çalışmada akran zorbalığının intiharla olan ilişkisinin farklı değişkenler açısından ortaya çıkarılarak bu konuda farkındalık kazandırma ve intiharı önleme çalışmalarına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.4. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Araştırma sonuçları değerlendirilirken aşağıda yer alan sınırlılıklar göz önüne alınmalıdır:

1. Bu araştırma 2021-2022 eğitim öğretim yılında, Kırıkkale ili merkez ilçe sınırları içinde öğrenim gören lise öğrencileri ile sınırlıdır.
2. Bu araştırma kapsamında ele alınan değişkenler, araştırmacı tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu” ile sınırlıdır.
3. Bu araştırma Ayas ve Pişkin (2015) tarafından geliştirilen “Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu” ile belirlenen akran zorbalığı ve alt boyutları ile sınırlıdır.
4. Bu araştırma etik kurul izinleri konusundaki endişelerden dolayı Ayas ve Pişkin (2015) tarafından geliştirilen “Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu” ile belirlenen akran zorbalığı alt boyutlarından biri olan cinsel zorbalık hariç diğer alt boyutları ile sınırlıdır.

5. Bu araştırma Cull ve Gill (1988) tarafından geliştirilmiş ve sonrasında Durak Batıgün ve Hisli Şahin (2018) tarafından revize edilmiş olan “İntihar Olasılığı Ölçeği” ile belirlenen intihar olasılığı ve alt boyutları ile sınırlıdır.

1.5. VARSAYIMLAR

Araştırma sürecinde aşağıda yer alan varsayımlar kabul edilmiştir:

1. Araştırma örneklemini, araştırma evrenini temsil edebilecek güçtedir.
2. Araştırmanın katılımcıları ölçme araçlarına samimi, içten ve gerçekçi cevaplar vermiştir.

1.6. TANIMLAR

Araştırmada geçen temel kavramların işe vuruk tanımları aşağıda verilmiştir.

Akran Zorbalığı: Akranlar arasında fiziksel ve ruhsal açıdan güçlü biri tarafından sürekli ve kasıtlı olarak saldırganlığa maruz kalma olarak tanımlanabilir (Olweus, 1993). Bu çalışmada akran zorbalığı “Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu”ndan alınan puanlarla değerlendirilmektedir. Bu ölçekten alınan puanların yüksek olması akran zorbalığının yüksek olduğunu göstermektedir.

İntihar Olasılığı: Bireyin kendi canına bilerek ve isteyerek kendi eliyle kıyma ihtimali olarak tanımlanabilir (Eskin, 2014). Bu çalışmada intihar olasılığı “İntihar Olasılığı Ölçeği”nden alınan puanlarla değerlendirilmektedir. Bu ölçekten alınan yüksek puanlar intihar olasılığının yüksek olduğunu işaret etmektedir.

Ergenlik Dönemi: Bireylerin biyolojik, bilişsel ve sosyo-duygusal değişikliklerini içeren çocukluk ve yetişkinlik yılları arasındaki geçiş dönemi olarak tanımlanabilir (Santrock, 2014).

BÖLÜM II

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde; akran zorbalığı ve intiharın literatürde nasıl incelendiği değerlendirilmiştir.

2.1. AKRAN ZORBALIĞI

Saldırganlık ve şiddetin yaygın biçimlerinden biri olarak akran zorbalığı gösterilebilir (Ayas, 2017; Genç, 2007). Zorbalık konusunda ilk bilimsel çalışmalar Norveç'te 1970'li yıllarda Dan Olweus tarafından yapılmaya başlanmıştır. Olweus (1993) zorbalığı "Bir ya da birden çok kişinin kendilerinden daha zayıf birilerine tekrarlı bir biçimde yaptıkları olumsuz davranışlardır" olarak tanımlamıştır.

Literatür incelendiğinde zorbalığın farklı şekillerde tanımlandığı görülmektedir. Zorbalık "bir kişinin diğer bir kişiyi incitmesine neden olan herhangi bir davranış" olarak tanımlanmaktadır (Furniss, 2000). Pişkin (2002)'ye göre zorbalık öğrencilerin, kendinden çok daha güçsüz olan öğrencileri, sürekli, bilerek ve isteyerek rahatsız etmesi, beraberinde ise kurban olan öğrencilerin kendilerini koruyamadığı bir saldırganlık türüdür. Başka bir tanıma göre zorbalık, bir kişi veya grubun kendisinden güçsüz olan kişi ya da kişilere tekrarlayıcı olmak şartıyla aşağılayıcı ve saldırganlık içeren davranışlar sergilemesidir (Salmivali, 2010). Gökler (2009)'a göre akran zorbalığı kurban ve zorba öğrenciye birçok açıdan zarar veren ve istenmeyen davranış şekillerinden biridir. Tüm bu tanımların yanında Jia ve Mikami (2018)'e göre ise zorbalık birkaç cümle ile açıklanamayacak çok yönlü olgudur.

Olweus'a göre bir davranışın zorbalık olabilmesi için üç temel özelliğin var olması gerekmektedir (Olweus, 1999). Bunlar:

1. Kasıtlı zarar verme amacı taşıyan saldırgan davranışın olması
2. Yapılan davranışın süreklilik göstermesi
3. Kurban ve zorba arasında güç dengesizliğinin bulunmasıdır.

Bu tanımlar ve Olweus (1999)'un sıraladığı üç temel özellik birbirlerini destekler niteliktedir. Kısaca akran zorbalığı, kasıt, güç dengesizliği ve zarar eksenlerinde şekillenmekte olan şiddet içeriğinin yansıtılması olarak düşünülebilir.

Elliott'un kitabında zorbalığın nasıl sonuçlar doğurabileceği bir takım örneklerle açıklanmaya çalışılmıştır. Zorbalık kurbanı olan bazı kişilerin travmalar geçirdiği, bazı kurbanların ise zorbalık sonucu intihar girişiminde bulunabileceğini ifade edilmiştir (Elliott, 2002; akt. Gümüş, 2020). Norveç'te 3 ergenin zorbalığa maruz kaldıktan sonra intihar etmeleri sonucu Olweus ve Limber (1983) tarafından Norveç zorbalığı önleme programı geliştirilmiştir.

2.1.1. Zorbalık Türleri

Zorbalığın ele alındığı araştırmalar incelendiğinde farklı zorbalık türlerinin ve sınıflandırmalarının olduğu görülmektedir. İlk olarak Dan Olweus (1993) zorbalığı doğrudan ve dolaylı zorbalık olarak iki kategoride ele almıştır. Dünyada yaşanan değişim ve gelişmeler neticesinde araştırmalarda farklı zorbalık türleri ele alınmıştır. Başlangıçta var olan geleneksel zorbalığın yerini zamanla teknolojik gelişmelerle ortaya çıkan internet tabanlı siber zorbalığın aldığı görülmektedir. Bu açıdan literatürde birçok farklı zorbalık türünün olduğu söylenebilir. Bu araştırmada Ayas ve Pişkin'in (2015) görüşlerinden hareketle altı zorbalık türüne yer verilmiştir.

2.1.1.1. Fiziksel Zorbalık

Fiziksel zorbalık, daha çok fiziksel şiddet içeren ve güç gerektiren davranışların yer aldığı zorbalık türlerinden biridir. Zorbalık yapan öğrencilerin, kendilerine seçtiklerini kurbanlarına göre daha güçlü oldukları söylenebilir (Güven, 2015). Vurmak, tekme atmak, tokat atmak, düşürmek, itmek, tükürmek, saç çekmek, çelme takmak, ısırarak, oyuncak fırlatmak gibi davranışlar fiziksel zorbalığa örnek olarak gösterilebilir (Griffin ve Alan, 2004; Pişkin ve Ayas, 2011). Fiziksel zorbalığın öğrenciler ve öğretmenler tarafından diğer zorbalık türlerine göre daha kolay fark edildiğini ve bundan dolayı öğrenci ve öğretmenlerin fiziksel zorbalıkta diğer zorbalıklara göre daha anında bir müdahalesinin olduğunu söylemek mümkündür (Smith, 2016; Vlachou, Andreou, Botsoglou ve Didaskalou, 2011).

2.1.1.2. Sözel Zorbalık

Sözel zorbalık kurbanlara yönelik daha çok rahatsız edici şekilde olumsuz sözel ifadeler içeren zorbalık türüdür (Avcı ve Cenkseven Önder, 2021). Zorbalık yapan öğrenciler kurbanlarına incitici, küçük düşürücü ve aşağılayıcı bir tavır sergilemektedir

(Çankaya, 2011). Dalga geçmek, isim ya da lakap takmak, alay etmek, gözdağı vermek, korkutmak, hakaret etmek, küfretmek, dış görünüşle ya da bedensel özellikler ile ilgili küçük düşürücü sözler söylemek gibi davranışlar sözel zorbalığa örnek olarak gösterilebilir (Gültekin, 2003; Güvenir, 2008).

Sözel zorbalık kurbanı olan öğrenciler diğer türlerde olduğu gibi psikolojik birçok sonuç ile karşı karşıya kalmaktadır. Okullarda en sık karşılaşılan zorbalık türlerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır (Wang, Jannotti ve Nansel, 2009).

2.1.1.3. Dışlama (İzolasyon) Zorbalığı

Zorbalığın ortaya çıkmasında her zaman fiziksel veya sözel bir davranış yer almayabilir. Zorbalık kimi durumlarda fiili bir davranış olmaksızın dolaylı yollardan ortaya çıkabilir (Talu ve Elmas, 2020). Tıpkı dışlama zorbalığında olduğu gibi. Kişiyi bilinçli olarak görmezden gelmek, dışlamak ya da sosyal açıdan yok saymak, soyutlamak, umursamamak, hiçbir şeye dâhil etmemek gibi durumlar dışlama zorbalığına örnek olarak gösterilebilir (Paul, Smith ve Blumberg, 2012).

Dışlama zorbalığında kurban öğrencilerin yalnızlaştırılması söz konusudur. Bir dışlamaya maruz kalma sonucunda kurban kendini yalnız ve değersiz hissedebilir (Öztuna, 2018). Bu zorbalık türünün tespit edilmesinin fiziksel ve sözel zorbalığa göre daha zor olduğu söylenebilir (Güven, 2015; Pişkin ve Ayas, 2011). Ancak bazı durumlarda birden fazla zorbalık türünün bir arada görülebileceği bu nedenle dışlama zorbalığının diğer türlere eşlik edebileceğinin unutulması faydalı olabilir (Gümüş, 2020).

2.1.1.4. Söylenti Zorbalığı

Söylenti zorbalığının literatürde ilişkisel, duygusal veya psikolojik zorbalık gibi farklı isimlerde karşımıza çıkan zorbalık türlerinden biri olduğu söylenebilir. Söylenti zorbalığının amacı kurbanların sosyal ilişkilerine zarar vermektir. Asılsız söylenti ve dedikodu çıkarıp yaymak, kurbanın sırlarını onun izni olmadan başkalarıyla paylaşmak gibi davranışlar söylenti zorbalığına örnek olarak gösterilebilir (Pişkin ve Ayas, 2015; Wang ve diğerleri, 2009).

Sözel zorbalıkta zorba kişi tarafından kurbanı yapılan doğrudan bir sözel saldırı varken, söylenti zorbalığında aracı kişiler kullanılarak yapılan dolaylı bir saldırının olduğu

söylenbilir (Sullivan, 2000). Bu sebeple söylenti zorbalığının etkilerinin yapıldığı ilk andan itibaren değil, zamanla ortaya çıktığı ifade edilebilir. Söylenti zorbalığı da dışlama zorbalığında olduğu gibi öğrenciler ve öğretmenler tarafından çok geç tespit edilebilir (Avcı ve Cenkseven Önder, 2021). Bu nedenle sonuçlarının daha ağır ve yıpratıcı olduğu söylenbilir.

2.1.1.5. Eşya Zorbalığı

Eşya zorbalığında kurbanın doğrudan kendisine değil, sahip olduğu eşyalarına yönelik kasıtlı bir saldırı söz konusudur (Dracic, 2009). Kurbanı ait olan eşyaların, zorba tarafından zorla alınmaya çalışılması olarak da ifade edilebilir (Ergül, 2009). Kurbanın eşyalarına el koymaya çalışmak, eşyalarına zarar vermek, kitabını defterini yırtmak, parçalamak, eşyalarını izinsiz almaya çalışmak, kurbanı değerli eşyalarını vermesi için zorlamak, yiyeceklerini zorla almak, parasını zorla almak ya da çalmak gibi tüm bu davranışlar eşya zorbalığına örnek olarak gösterilebilir (Ayas, 2017; Pişkin ve Ayas, 2011). Eşya zorbalığının esas amacının, kurbanın eşyalarına sahip olmaktan ziyade, kurbanı aşağılamak, kendisini yetersiz hissetmesini sağlamak ve bulunduğu ortamda güvende olmadığını hissettirmek olduğu söylenbilir (Talu ve Elmas, 2020).

2.1.1.6. Cinsel Zorbalık

Cinsel zorbalık, kurbanı isteği dışında cinsel amaçla öpme ve dokunma, cinsel çağrışımlı argo sözcükler kullanma, cinsel içerikli el kol şakaları yapma, elle ya da sözle sarkıntılık yapma, cinsel içerikli söylentiler yayma, cinsel içerikli mesajlar gönderme, giysilerini isteği dışında açmaya çalışma gibi davranışları içermektedir (Ayas, 2017). Cinsel zorbalığın çoğunlukla kız öğrencilere yönelik olduğu düşünülse de hem kız öğrenciler hem de erkek öğrenciler, gerek karşı cinsten arkadaşları gerekse hemcinsleri tarafından cinsel zorbalığa maruz kalabilir (Ayas ve Pişkin, 2011). Cinsel zorbalık kurbanı olan öğrenci bu durumdan utanç duyar, kendini aşağılanmış hisseder (Kepenççi ve Çınkır, 2006). Tüm zorbalık türlerinde olduğu gibi çok tahrip edici sonuçlara neden olduğu söylenbilir.

2.1.2. Zorbaların Özellikleri

Akran zorbalığının önlenmesi için zorbaların özelliklerinin bilinmesi gerekmektedir. Zorbalar, zorbalığı başlatan ve zorbaca davranışların devam etmesini

sağlayan kimselerdir. En belirgin özellikleri arasında saldırgan tutumlar, empati kuramayan, benlik saygıları düşük, başkalarını kıskanan, grupta sevilmeyen ancak zorba olduklarında popüler olacaklarını savunan kişilerdir (Polat Külcü, 2015). Zorbalık literatürü incelenmiş ve zorba öğrencilere ait özellikler Dake ve diğerleri (2003) tarafından aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

- Depresyon belirtileri yaşamaktadırlar.
- İntihar düşünceleri vardır.
- Psikiyatrik problemler yaşamaktadırlar.
- Yeme bozuklukları görülmektedir.
- Okuldan kaçmak, kopya çekmek gibi olumsuz davranışlara sahiptirler.
- Madde bağımlısı olabilirler.
- Şiddet ve kavga eğilimine sahiptirler.
- Suça karışmaya meyillidirler.
- Otoriter ebeveynlere sahiptirler.
- Ebeveynleri tarafından cezalandırıcı disiplin biçimlerine maruz kalırlar.
- Ebeveynleri ile iletişimleri zayıftır.
- Akademik başarıları düşüktür.
- Okula uyum sorunları yaşamaktadırlar.
- İstismar sorunları yaşayabilmektedirler.
- Daha az ebeveyn desteğine sahiptirler
- Çevrelerinde zorba arkadaşlara sahiptirler

2.1.3. Kurbanların Özellikleri

Kurbanlar, zorbaların saldırgan davranışlarının mağduru olan kişilerdir. Kurbanların en önemli özellikleri arasında fiziksel açıdan zayıf olma, özgüvenlerinin düşük olması, olumsuz benlik algısına sahip olma, daha hassas ve sessiz olma, genellikle okulda yalnız olma, kaygılı ve güvensiz hissetme yer almaktadır (Gökler, 2009). Zorbalık literatürü incelenmiş ve kurban öğrencilere ait özellikler Dake ve diğerleri (2003) tarafından aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

- Depresyon belirtileri yaşamaktadırlar.
- İntihar düşünceleri vardır.
- Psikiyatrik problemler yaşamaktadırlar.
- Yeme bozuklukları görülmektedir.
- Yalnızlık yaşamaktadırlar.
- Diğer öğrencilere göre daha az popülerdirler.
- Özgüvenleri ve özsaygıları düşüktür.
- Kaygıları yüksektir.
- Daha az ebeveyn desteğine sahiptirler
- İstismar sorunları yaşayabilmektedirler.
- Devamsızlıkları fazladır ve okula uyumda problemler yaşamaktadırlar.
- Fiziksel sağlık problemleri (uyku problemi, alt ıslatma, baş ağrısı gibi) yaşamaktadırlar.
- Zamanlarının çoğunu yalnız geçirmektedirler.
- Zorlu ev ortamlarına sahiptirler

2.1.4. Zorbalığın Sonuçları

Akran zorbalığına maruz kalmanın veya akran zorbalığı yapmanın kısa ve uzun vadede birçok probleme yol açtığı yapılan araştırmalarda ortaya konmuştur. Zorbalığın zamana karşı dirençli olmasından dolayı öğrenciler zorba da olsa kurban da olsa zorbalık sonucu yetişkinlik yıllarının da etkilenmesi söz konusu olabilmektedir (Pişkin, 2002). Zorbalığa maruz kalan öğrencilerin kısa vadede ergenlik döneminde, uzun vadede yetişkinlik döneminde depresyon ve anksiyete sorunları deneyimleme ihtimallerinin yüksek olduğu belirtilmektedir (Vanderbilt ve Augustyn, 2010). Okul yaşantılarında düşük akademik başarı düzeyleri görülebilmektedir (Batsche ve Knoff, 1994; Furniss, 2000). Sosyal açıdan izole edilip, dışlanan çocukların yaşamlarının ilerleyen dönemlerinde sosyal ve duygusal ilişkilerinde başarısız olma ihtimalleri olduğu vurgulanmaktadır (Kapıcı, 2004; Rigby, 2007). Ayrıca zorbalık kurbanı öğrencilerin kaygı, depresyon, yeme bozuklukları, dikkat yetersizliği ve intihar eğilimi gibi birçok problemler yaşama ihtimallerinin olduğu belirtilmektedir (Pişkin, 2002; Dake ve diğerleri, 2003).

Akran zorbalığı süreci sonucunda zorbalık yapan öğrenciler de pek çok sorun ve etki ile karşılaşabilmektedir. Sosyal ve duygusal ilişkilerinde çevresine, eş ve çocuklarına, saldırganlık gösterme, şiddet eğilimi ve fiziksel cezalar kullanma ihtimallerinin olduğu ayrıca zararlı alışkanlıklar edinme (alkol ve madde kullanımı), psikolojik problemlere sahip olma ve intihar eğilimi gösterme olasılıklarının olduğu ifade edilmektedir (Dake ve diğerleri, 2003; Olweus, 1993; West ve Salmon, 2000). Zorbaların yetişkinlik dönemlerinde yetersiz sosyal beceri sergileme, asosyal olma ihtimallerinin yüksek olduğu ve genleri aracılığı ile bu özelliklerini gelecek kuşaklara aktarma ihtimallerinin olduğu ifade edilmiştir (Crothers ve Levinson, 2004).

2.2. İNTİHAR

İntiharın karmaşık bir olgu olması sebebiyle literatürde farklı tanımlarının olduğu görülmektedir. Eskin (2014) intihar kelimesinin farklı dillerde nasıl ifade edildiğini şu şekilde özetlemektedir. Latince kökenli kişinin kendini öldürmesi “sui” ve ben anlamında “cedere” kelimelerinin birleşmesi sonucu oluşmuş bir kelime olduğunu, İngilizcede “suicide” şeklinde kullanıldığını, kendi dilimize ise Arapça “nahr” kökünden türetilmiş intihar kelimesinin, göğse vurma, boğazından asılma anlamı taşıdığını vurgulamaktadır.

Shneidman'a (1998) göre intihar, "dayanılmaz ruhsal acıları, ağır sorunları olan şaşırılmış, bozulmuş ve gücü azalmış benliğin çözüm aracı bir eylemidir" (akt. Talu, 2022). Durkheim'a (1986) göre ise intihar, sonucunda ölüm olduğu bilinen ve kasten yapılabilmeyen her türlü eylemi içermektedir (akt. Karşlı, 2022). Sayıl (2000)'e göre intihar olgusunun tanımlanırken temelinde intihar, intihar girişimi ve intihar düşüncesi kavramlarından hareketle ele alınması gerektiği vurgulanmaktadır. Türk Dil Kurumuna göre intihar "bir kimsenin toplumsal ve ruhsal nedenlerin etkisi ile kendi hayatına son vermesi" olarak tanımlanmıştır (TDK, 2011). Eskin (2014) intiharı "bireyin bilerek ve isteyerek canına kendi eliyle kıyması" olarak tanımlamaktadır. Ayrıca intiharın üç temel unsurunun olduğunu ifade etmektedir. Bunlar; niyet, eylem ve güdüdür. Yani kişi ölmek niyeti ve güdüsü ile kendisini öldürüyorsa bu intihar olarak kabul edilmektedir. Alan yazındaki tanımlardan hareketle intihar kelimesinin daha çok ölümlü sonuçlanmış olayları anlattığı, intihar davranışının ise daha kapsamlı ve baştan sona süreci anlatan daha genel bir ifade olduğu söylenebilir.

Alan yazında intiharın çeşitli tanımlarının yanında çeşitli sınıflandırmalarının da yapıldığı görülmektedir. Durkheim (1986) intiharı dört grupta "bencil intihar", "elcil intihar", kuralsızlık intiharı" ve "ölümcül intihar" olarak; Shneidman (1968) intiharı üç grupta "bencil intiharlar", "çiftli intiharlar" ve "soyutlanma intiharlar" olmak üzere ele almıştır (akt. Karşlı, 2022). Ulusal Ruh Sağlığı Enstitüsü (National Institute of Mental Health/ NIH) adlı kuruluş ise intihar davranışını sınıflandırırken ölümlü biten, tamamlanmış intiharlar; kişinin kendini öldürme amacıyla yaptığı teşebbüsler, intihar girişimi; kişinin kendini öldürmeyi düşünüp planlar yapması, intihar düşüncesi olarak üç temel grupta toplamıştır. Bu sınıflandırma "Beck Komitesi Sınıflandırması" olarak da bilinen ve günümüzde hâlen geçerliliğini koruyan bir sınıflandırmadır (Eskin, 2014).

2.2.1. İntihar ile İlgili Kuramlar

2.2.1.1. Sosyolojik Kuram

Durkheim; intihar olgusuna sosyolojik bakış açısıyla yaklaşarak "Le Suicide" adlı eserinde intiharı tanımlayıp gruplandırmıştır. Durkheim; sonucunun ölüm olduğu bilinenek girişilen olumsuz bir olayın aracısız veya vasıtalı şekilde ortaya çıkardığı tüm ölümleri intihar olarak tanımlamaktadır (Durkheim, 1986). İntihar; medeni hâl, dinî yapı, toplumsal normlar gibi etmenlerle birey arasındaki çatışmalı uyumsuzluk ve bağlılık ilişkileri sonucu ortaya çıkmaktadır. Durkheim (2013); ortaya koyduğu kuramda intiharı dört başlıkta

gruplandırarak ele almıştır ve bunlar toplum eksenli bencil, özgeci, kuralsızlık düşünce kalıpları etrafında şekillenmiştir:

a) Bencil İntihar: Uyum sağlayıcı bir toplumsal bütünlük algısı oluşturamayan bireylerin, içsel yönelişi neticesindeki toplumsal kopuşu bireyselliği uç noktalara çıkararak bireyi intihara sürükler. Medeni hâl ve din, bireyi topluma bağlı kılan en önemli birleştirici unsurlar arasında gelmektedir. Bu toplumsal bağların zayıflık düzeyi ile intihar oranları arasında doğrusal bir ilişki vardır.

b) Özgeci İntihar: Bencil intiharın zıddı olarak toplumsal bütünlük algısının ve bağlılığının aşırıya kaçtığı, toplumsal ve kültürel normların birey üzerinde oluşturduğu baskının arttığı, bireyselleşmenin gerekli olduğu özel alan kavramlarının göz ardı edildiği durumlardaki bireylerde görülen intihar çeşididir.

c) Kuralsız İntihar: Toplumsal, kültürel, politik ve ekonomik yapıdaki ani, beklenmedik ve alışılmışın dışında yaşanan değişimlerin birey üzerinde oluşturduğu uyumsuzluğun, yabancılaşmanın, tatminsizliğin, olumsuz algının bir sonucu olarak ortaya çıkan intihar çeşididir.

d) Yazgısal İntihar: Sert, monoton, aşırı kuralcı toplumlarda; kişinin bireysel farkındalığını hissedemediği, özgürlüğünün kısıtlandığı kanısına kapıldığı, geleceğe yönelik umutsuzluğa düşüp kendi hayatıyla ilgili kontrolü kaybettiği durumlarda gözlenen intihar çeşididir.

2.2.1.2. Psikodinamik Kuram

Psikodinamik kuramda intihar olgusu, farklı psikolojik kavramlarla değerlendirilse de Sigmund Freud, özellikle depresyon ve yas sürecini intiharla ilişkili olarak ele almaktadır. Depresyon, kararsız duygular ve içselleştirilen sevgi objesinin kaybıyla; yas ise gerçek bir objenin kaybıyla yaşanır (Freud, 1917; akt. Yavuz, 2013). Freud'un yapısal kişilik kuramında ele aldığı id, ego ve süperegonun çatışması bireyin açığa çıkaramadığı duyguları kendisine yöneltmesi noktasında önemli bir neden olarak görülmektedir. Bireyin açığa çıkaramadığı duyguları kendisine yöneltmesinin altında yatan esas neden ise tüm olumsuz duygu durumlarını gerçek objelere yöneltememesidir (Eskin, 2014). Freud, yapısalcı kişilik kuramının ardından, egonun acı çektirmekten zevk duyan bir süperego tarafından feda edilişi şeklinde intiharı yeniden ele almıştır (Özkan ve Direk 2007). Psikodinamik kuramda, bireyin öfke içerikli duygularını kendisine yöneltmesinin intihar

davranışını ortaya çıkardığı tezi hâkimdir. Freud'a göre, birey öfkesini dışa yönelttiğinde düşmanlık duygusu açığa çıkar ve başkasının hayatına son vererek cinayet işler; intiharda ise birey öfkesini kendisine yönelterek özüne dönük öfkesiyle kendi hayatına son verir (Eskin, 2014). İntihar davranışı sergileyen bireyler Menninger'e göre temelde üç farklı güdü içerisinde bulunmaktadır: ölme, öldürülme ve öldürme isteği. İntihar davranışı neticesinde hayatına son veren bireylerin bilinç dışı dünyalarında ölme arzusu, intihar teşebbüsünde bulunan bireylerin bilinç dışı dünyalarında ise ölmeme ve çevrelerinin dikkatini çekme arzusu hâkimdir (Menninger, 1938; akt. Eskin, 2014).

2.2.1.3. Bilişsel Kuram

1964 yılında Aaron T. Beck'in öncülüğünü yaptığı bilişsel kuram, intihar olgusunu anlamaya yönelik kabul görmüş önemli kuramlardan biridir. Beck, depresyon tanısı almış bireyler üzerinde yaptığı gözlemler neticesinde intiharla ilgili görüşlerini ortaya koymuştur (Beck, 1976). Bilişsel kuramda bireyin olayları ve durumları algılayışı, duygularına ve davranışlarına etki etmektedir. Davranışların ortaya çıkışı en temelde duygulara dayanmakta; duygular ise çeşitli yorumları veya düşünceleri içeren, yaşamda karşılaşılan olaylara ve durumlara dayanmaktadır.

İnsanı hayata bağlayan unsurlardan biri umut iken, geleceğe yönelik olumsuz beklenti hâli umutsuzluk olarak tanımlanmakta; bilişsel kurama göre de intihar davranışını etkileyen en önemli unsur konumunda yer almaktadır (Eskin, 2014; Durak Batıgün, 2008). Doğruluk içermeyen dayanaklarına karşın umutsuzluk hâlindeki bir birey amaçlarına ulaşma noktasında bir çaba içerisine girmez (Durak Batıgün, 2008). Bireyin kendilik algısında yaşanan olumsuz değişimler dış dünyasına da yansır bunun sonucunda birey daimî olarak mutsuzluklar ve olumsuzlukların yeri olarak gördüğü bu dünyada artık yaşayamayacağını düşünür (Eskin, 2014). Bireyin intihar davranışını bir kurtuluş yolu olarak görmesinin temelinde, yaşadığı umutsuzluk hâlinin sonucunda yeni durumlarda yaşadığı çözümsüzlüğün yarattığı olumsuz duygular yatmaktadır (Gençtanırım, 2004). Bireyleri intihara götüren nedenler, bilişsel açıdan farklı yorumlara elverişsiz özellikler taşımaktadır. Ancak bireyin var olan problemlerini çözebilmesi için esnek bir davranış ortamı oluşturması gerekmektedir (Durmuş, 2020).

2.2.1.4. İntihar Küpü Kuramı

İntihar kavramıyla ilgili kuramsal çalışmalar gerçekleştiren bilim insanlarından biri Shneidman'dır. Shneidman (1998) intiharı; ağır problemleri olan, ruhsal acıları dayanılmaz boyutlarda hisseden, ne yapacağını bilemeyen ve yaşadıkları karşısında g s zl ge düşmüş bulunan bireyin çıkış yolu olarak gördüğü bir davranış biçimi, şeklinde tanımlamaktadır (akt. Talu, 2022). Shneidman'ın (1987) intiharı kavram hâline getirebilmek amacıyla üç boyut olmak üzere sunduğu kuram önermesi, "intihar k p" adıyla geliştirdiği kuramının temel yapılarındandır. Kuram; pain (acı), press (baskı), perturbation (huzursuzluk)  lemesinden oluşan, "P faktörü (3 P)" şeklinde nitelendirilen ve birbiriyle bağlantılı   önemli etmeden oluşmaktadır (Aflague, 2004). İntihar küpü kuramındaki küpte psikolojik anlamda acı, baskı ve huzursuzluk yer almaktadır. Pain (acı), press (baskı), perturbation (huzursuzluk) gibi "intihar küpü kuramı"nda bulunan psikolojik etmenlerin ergenlik dönemi içerisindeki bireylerde yoğun olarak yaşanması nedeniyle intihar davranışını sergileme noktasında ergenlik dönemindeki bireylerin, diğer gelişimsel dönemlerdeki bireylere oranla daha yüksek düzeyde risk taşıdığı belirtilmektedir (Gençtanırım, 2004).

Bireyin, yaşadıkları karşısında duyduğu acının dayanılamayacak seviyelere çıkması sonucu gerçekleştirdiği bir davranış biçimi olan intihar, Shneidman'a göre önlenebilir yapıda bulunmaktadır (Talu, 2019). Bu nedenle bireyin psikolojik olarak yaşadığı acı, azaltılabildiği takdirde intihar davranışlarının da önlenmesi noktasında başarı elde edilebileceği vurgusu yapmaktadır (Shneidman, 1993).

2.2.1.5. Kaçış Kuramı

Baumeister (1990), kaçış kuramıyla ilgili çalışmalar yapmıştır. İntihar davranışını, bireyin kendi benliğinden, çevresinden ve dünyadan uzaklaşması olarak açıklamıştır. Kaçış kuramında intiharın, fikir ve davranış olarak nasıl açığa çıktığı mantık çerçevesinde altı basamakta verilmiştir. Bireyi intihara götüren süreçsel yapıyı altı basamakta ele alışı, kaçış kuramının en önemli özelliğidir (Dean ve Range, 1999). Kaçış kuramında intiharın baskın duygusu, bireyin olumsuz bireysel farkındalığının bir sonucu olarak kendisinden kaçma güdüsüdür. Birey, içerisinde bulunduğu olumsuzluklardan intihar yolunu seçerek kurtulmayı arzu etmektedir (Eskin, 2014). Kaçış kuramına göre bireyi intihara sürükleyen altı adım Baumeister (1990) tarafından aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

Birinci adım: Birey, arzu ettiği düzeyde bir başarısının olmadığını fark eder ve yetersiz kendilik algısı oluşturur.

İkinci adım: Birey, kendisi tarafından belirlenmiş olan beklenti seviyesinin altında kalma nedeni olarak yine kendisini sorumlu tutar.

Üçüncü adım: Birey, kendisi tarafından belirlenmiş olan amaçların gerisine düşmekten ve sonucunda kendisini sorumlu tutmaktan kaynaklı olumsuz öz farkındalık yaşar.

Dördüncü adım: Birey, kendisi tarafından belirlenmiş olan amaçların gerisine düşmekten kaynaklı oluşturduğu olumsuz öz farkındalığı sonucunda kaygı, depresyon gibi psikolojik durumlarla karşılaşır.

Beşinci adım: Kaçış kuramının bu aşamasında intihar kavramına bakış bilişsel bir yıkımdır. Birey, önceki aşamalarda edindiği olumsuz algıları bitirmeyi arzular. İçerisinde bulunduğu süreci geri dönülemez ve düzeltilemez olarak görür. Bu durumdan kurtulabilmek için ölümü bir kaçış olarak seçer.

Altıncı adım: Son basamakta ise bireyi ölüme götüren bilişsel yıkımın dört farklı sonucunun bulunduğu ifade edilmektedir: iç engellerin sona ermesi, pasiflik, duygusuzluk, akla uygun olmayan biliş.

2.2.1.6. Sosyal Öğrenme Kuramı

Sosyal öğrenme kuramı, insan davranışlarının bir öğrenme ürünü olduğunu ve öğrenmelerin gözlem yoluyla gerçekleştiğini, duygu içeren davranışların da bu şekilde öğrenildiğini savunur (Eskin, 2014). Lester'a (1987) göre intihar olgusu, kimi yönlerden stresli hayat şartlarına karşılık olarak öğrenilmiş bir davranıştır. İçinde yaşanılan kültürün intihar davranışına karşı geliştirdiği tutum, intihar araçlarına erişim, olumsuz hayat şartlarında bireylerin intihar davranışına yönelimini belirler (Eskin, 2014). Sosyal öğrenme kuramı tüm davranışların, intihar da dâhil olmak üzere, sosyal öğrenme aracılığıyla gerçekleştiğini savunur. Çocuklar, çevrelerinden rol model olarak seçtikleri bireyleri gözlemleyerek kişisel davranış birikimlerini edinirler. İntihar etmeyi düşünen, intihar teşebbüsünde bulunan veya intihar etmiş olan bireyler tarafından sosyal öğrenme yoluyla intihar davranışının öğrenildiğini ifade edilmektedir. Bireyin, hayat yolunda başa çıkamayacağını düşündüğü, çözüm bulamadığı bir durumla karşılaşması sonucunda

öğrenilmiş bir davranış olarak kabul gören intiharı gün yüzüne çıkarması olasıdır. Bununla birlikte bireyin içerisinde yaşadığı kültürün intihar davranışı karşısındaki tutumu ve intihar araçlarına erişimin, intihar için belirleyici faktörler arasında yer aldığı belirtilmektedir. İntihar davranışında bulunan bireylerin ailelerinde, intihar davranışında bulunmayan bireylerin ailelerine göre daha yüksek düzeyde intihar öyküsünün bulunması; intiharın öğrenilen veya taklit edilen bir davranış kalıbı olabileceği tezini ortaya atmaktadır (Lester, 1992). Bir dönem Avrupa toplumlarında görülen intihar artışına Alman yazar Goethe'nin 1774 tarihli *Werther'in Acıları* adlı intihar içerikli kitabın neden olduğu, bu duruma "Werther etkisi" adı verildiği, roman kahramanına özenen, onun gibi giyinen gençlerin ortaya çıktığı, yine o dönemde intihar olaylarında artış yaşandığı dolayısıyla intihar davranışının öğrenilebilir olabileceği; bunun ise sosyal öğrenme kuramının intihara bakışı için bir kanıt niteliği taşıdığı ifade edilmektedir (Eskin, 2014).

2.2.1.7. Biyolojik Kuram

İntihar olgusuna açıklama getirmeyi amaçlayan kuramlardan biri de biyolojik kuramdır. Kuram içerisindeki çalışmaların iki farklı boyutu vardır: aile, ikizlik durumu, evlat edinilen çocuklar üzerinde yapılan çalışmalar ile intihar davranışının kalıtım yoluyla aktarımını genetik ve biyokimyasal süreçler üzerinden inceleyen çalışmalar (Yeğenoğlu, 2015). Roy, Segal ve Sarchiapone (1995) tarafından yapılan bir çalışmada diğer psikolojik faktörler göz ardı edildiğinde kalıtımın intihar davranışı üzerinde %30 ile %50 arasında belirgin bir etmen olduğu belirtilmektedir. Eskin (2014)'e göre intihar davranışıyla yaşamına son veren bireylerin birinci dereceden yakınlarının da intihar etme olasılıkları yüksektir. Baldessarini ve Hennen (2004) tarafından yapılan bir çalışmada intihar davranışı riskinin kalıtımsal olabileceği belirtilmektedir. İntiharı kalıtımsal olarak inceleyen 20'den fazla kontrollü aile çalışmasından elde edilen bulgulara göre ise intihar davranışına rastlanan ailelerde, intihara meyilli olmayan ailelerle kıyaslandığında, intihar riskinin 5 kat daha fazla olduğu gösterilmektedir. İkizlik durumu, intiharın genetik yatkınlığının aydınlatılmasında başvurulan bir araştırma alanıdır. Bu konuda tek yumurta ikizlerinin ve çift yumurta ikizlerinin karşılaştırmalı olarak incelendiği çalışmalarda intihar davranışının kalıtımsal yatkınlığına dikkat çekilmekte, tek yumurta ikizlerinden birinin intiharı durumunda diğerinin de intihar etme olasılığının çift yumurta ikizlerinden birinin intihar etmesi durumunda diğerinin de intihar etme olasılığından daha yüksek çıkması beklenmektedir (Eskin, 2014). Baldessarini ve Hennen (2004) tarafından incelenen 20'den fazla çalışmanın en az 7'sinde tek yumurta ikizlerinin intihar davranışındaki risk oranının,

çift yumurta ikizlerinden ve intihara meyilli ailelerin bireylerinden daha yüksek olduğu belirtilmiştir. İntihar davranışındaki kalıtsal faktörlerin araştırılmasında evlat edinilen çocuklar da önemli bir yer tutmaktadır. Evlat edinilen çocukların araştırıldığı çalışmalarda, psikolojik bozukluklara sahip çocukların biyolojik yakınlarında ve kendilerini evlat edinen ailelerdeki intihar davranışları kıyaslandığında biyolojik yakınların intihar davranış sıklığının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Roy ve diğerleri, 1995).

İntihar olgusunu biyokimyasal süreçlerle açıklamaya çalışan biyolojik kuram grupları, intihar davranışı sergileyen bireylerin biyokimyasal yapılarında bir değişimin meydana gelip gelmediğini araştırma konusu yapmışlardır buna bağlı olarak bireylerin endokrin ve nörotransmitter seviyelerine odaklanmışlardır (Eskin, 2014). İntihar ve serotonin arasındaki ilişkide intihar davranışı gösteren bireylerin serotonin seviyelerinde azalma tespit edilmiştir (Lester, 1997). Serotonin yıkım ürünü ve omurilik sıvısı olan 5-hydroxyindoleacetic asit (5-HIAA) maddesinin düşük düzeyde bulunduğu bireylerin, 5-HIAA maddesinin yüksek düzeyde bulunduğu bireylere göre daha yüksek intihar riski taşıdığı belirtilmektedir (Eskin, 2014; Mann ve Malone, 1997).

2.2.2. Dünya ve Türkiye’de İntihar İstatistikleri

Dünya Sağlık Örgütü’nün (DSÖ) 2021’deki raporuna göre; dünya genelinde, her yıl 700.000 insan intihar nedeniyle hayatını kaybetmektedir. Bu rapora göre; dünya genelinde, 15-29 yaş grubundaki en önemli dördüncü ölüm nedeni intihardır. Küresel intiharların % 79’unun düşük ve orta gelirli ülkelerde meydana geldiği vurgulanmaktadır.

Ülkemizde intihar ile ilişkili Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2023 verileri incelendiğinde; 2019 yılında ölümlerle sonuçlanan intihar vaka sayısının 3476, 2020 yılında 3710, 2021 yılında 4194, 2022 yılında ise 4146 kişi olduğu ifade edilmektedir. İntihar hızı 2019 yılında yüz binde 4.21, 2020 yılında yüz binde 4.45, 2021 yılında yüz binde 4.98, 2022 yılında ise yüz binde 4.88 olmuştur. İntihar hızının en yüksek olduğu ilimiz yüz binde 14.28 ile Tunceli, en düşük ilimizin ise yüz binde 0.68 ile Gümüşhane olduğu belirtilmiştir. İntihar edenlerin %23’ü kadın, %77’si erkektir. Türkiye’de 2022 yılında gerçekleşen intiharların %23’ü 15-24 yaş aralığındadır (TÜİK, 2023). Edinilen verilerden hareketle genç kadınların intihar oranlarının (%30,6) genç erkeklerin intihar oranlarından (%20,5) anlamlı şekilde öne çıktığı söylenebilir.

2.2.3. Ergen İntiharları Risk Faktörleri

İntihar, ergenlik döneminin gelişimsel risk faktörlerinden biridir ve dolayısıyla bu dönem içerisinde yer alan tüm ergenlerin riskli davranış etkisi altında buldukları söylenebilir (Gençtanırım, 2015). İntihar girişiminde bulunan bireyler için risk faktörleri söz konusu olmakla beraber her yaş grubunda bu faktörler farklılık gösterebilir (Apaydın ve diğerleri, 2016). İntiharı önleyebilmek için risk faktörlerini belirlemek oldukça önemlidir (Siyez, 2006). Genel olarak intihar davranışının tek bir faktörden oluşmadığı, birçok faktörün bir araya gelmesi sonucu ortaya çıkabileceği ifade edilmektedir (Ak ve Kesici, 2018). İntihar girişimi için en önemli risk faktörleri genç yaş, kadın olma, bekâr ya da boşanmış olma, işsiz kalma yaşamda önemli bir değişikliğin olması, psikiyatrik bir hastalığın bulunması, özellikle de depresyon ve daha önce intihar girişimi olması olarak belirlenmiştir (Şevik ve diğerleri, 2012).

Genel olarak bakıldığında risk faktörleri dört başlık altında ele alınabilir. Bunlar; psikolojik risk faktörleri, biyolojik risk faktörleri, ailesel risk faktörleri ve toplumsal risk faktörleri. Ergen intiharlarında en sık karşımıza çıkan risk faktörleri ise şunlardır:

- Ruhsal/psikiyatrik bozukluklar (Hatcher-Kay ve King, 2003)
- Umutsuzluk ve depresyon (Dilbaz ve Seber, 1993; Gençtanırım, 2015)
- Kişilik bozuklukları (Güleç, 2016; Yalvaç ve diğerleri, 2014)
- Madde kullanımı (Ünlü ve diğerleri, 2014)
- Karşı cinsle sorun (Doğan ve diğerleri, 2018)
- İntihar araçlarının ulaşılabilirliği ve kullanılabilirliği (Hatcher-Kay ve King, 2003)
- Daha önce intihar girişiminin olması (Ünlü ve diğerleri, 2014)
- Dizi ve filmlerin özendirici etkileri (Kızılpınar, Çolak ve Öncü, 2019)
- Dijital/ çevrimiçi oyunlar (Talu, 2019)
- Stres faktörü (Atay ve diğerleri, 2012; Hatcher-Kay ve King, 2003)

Bunların yanında sıklıkla literatürde geçen risk faktörleri arasında duygu durum bozuklukları, kaygı bozuklukları, yıkıcı davranış bozuklukları, aile içi iletişim ve çatışma, akran ilişkilerinde sorun, okul başarısı, cinsel istismar, aile veya akrabada intihar öyküsü, kitle iletişim araçları, sosyal destek yetersizliği gibi faktörlerde yer almaktadır. Ayrıca cinsiyetinde intihar için bir risk faktörü olduğu söylenebilir (Zhang, Mckeown, Hussey,

Thompson ve Woods, 2005). Çalışmalarda kızların erkeklere oranla daha fazla intihar girişiminde buldukları, ancak ölümlerde bu oranın erkeklerde fazla olduğu, bunun sebebinin ise kullanılan yöntemlerden kaynaklandığı vurgulanmaktadır (Batıgün Durak, 2008; Ak ve Kesici, 2018).

Gençler ve yetişkinler için yalnızlığın da intihar risk faktörleri arasında yer aldığı, yapılan araştırmaların çoğunda yalnızlık duygusu yaşayan bireylerin daha fazla intihar riski taşıdığı vurgulanmaktadır (Eskin, 2001). Ayrıca insanları hayata bağlayıp onların hayata tutunmalarını destekleyen umut duygusunun da intihar açısından önemli olduğu söylenebilir (Durak Batıgün, 2008). Çünkü umudun yokluğunda karşımıza umutsuzluk kavramı çıkmaktadır. Bireylerin bir konuda çözümsüz olduklarını hissettiklerinde çaresizlik yaşayıp, geleceğe yönelik beklenti ve inançlarını kaybettikleri düşünülmekte, sonrasında ise umutsuzluk ve yalnızlık duyguları beraberinde intihar girişimlerini getirmektedir (Eskin, 2014).

2.2.4. İntihar ile İlişkili Mitler

İntiharın önemli bir halk sağlığı sorunu olduğu birçok kaynakta vurgulanmaktadır (Alptekin ve Duyan, 2009). İntihar olgusunun risk faktörleri hakkında bilgi sahibi olmanın yanı sıra intihar ile ilişkili mitleri (yanlış inanışları) de bilmek ve farkında olmak gerekmektedir (Siyez, 2006). Toplumlara bakıldığında genel olarak intihara yönelik aslında gerçeği yansıtmayan bir takım yanlış inanışların ya da mitlerin var olduğu söylenmektedir (DSÖ). Ak ve Kesici (2018) intihar ile ilişkili mitleri aşağıda yer alan maddeler şeklinde sıralamıştır. Bunlar:

- Birisi intihara meyilli ise daima intihara eğimli olur.
- İntihar ile ilgili konuşmak iyi bir fikir değildir ve kişiyi intihara cesaretlendirebilir.
- Yalnızca ruhsal bozukluğu olan insanlar intihara eğilimlidir.
- Çoğu intihar işaret vermeksizin aniden meydana gelir.
- İntihar eden birisi ölmeye kararlıdır.
- İntihar hakkında konuşan bireyler, diğer bireyleri kendi çıkarları doğrultusunda etkilemek için bunu yaparlar.
- İntihar edenin cenaze namazı kılınmaz.
- Öldürücü olmayan basit intihar girişimleri dikkate alınmamalıdır.

- Sadece psikolojik olarak zayıf insanlar intihar eder.
- İntihar riski taşıyan bireylerin gerçekçi olmayan olumlu ruh hâlleri (Artık kendimi iyi hissediyorum) intihar riskinin azaldığını gösterir.
- Genç insanlar önlerinde uzun bir hayatın olduğundan intiharı düşünmez.

İntihar davranışıyla ilgili olarak bir kişinin intihara meyilli olmasının daima intihar düşüncesinin olduğu anlamı taşımamaktadır (Butcher, Mineka ve Hooley, 2013). Yine sadece ruhsal bozukluğu olan kişilerin değil bazen ruhsal bir bozukluk olmadan da intihar edilebilme riskinin olduğu, intiharların çoğunda sözel veya davranışsal bir takım ipuçları ya da sinyallerin olduğu söylenebilir (Ak ve Kesici 2018; Eskin, 2014; Kuzucu, 2013; Siyez, 2006). İntihar, kişilerin ölmeye kararlı olduklarından ziyade çevrelerinden istedikleri bir yardım çağrısı olarak da değerlendirilebilir (Butcher ve diğerleri, 2013). Yapılan istatistikler sonucu intiharın 15-24 yaş aralığında yani “genç” insanlar arasında en yaygın dördüncü ölüm nedeni olduğu söylenebilir (DSÖ, 2021).

2.2.5. Ergen İntiharlarında İpuçları/Sinyaller

İntiharların çoğunda sözel veya davranışsal bir takım uyarı işaretleri verilmektedir (Ak ve Kesici, 2018; Siyez, 2006). Yapılan çalışmalar intihar edenlerin %80'inin daha önce intihar edeceklerini bir şekilde bildirdiklerini göstermektedir (Eskin, 2014; Özgüven ve Hoşgören, 2016). İntihar eğilimi önceden tahmin edilemeyen anlık ve tepkisel bir davranış olmadığı, vakaların çoğunluğunda intiharın bir plana dayalı olduğu ve zihinde tasarlandıktan sonra gerçekleştirildiği görülmüştür (Kuzucu, 2013).

Bir öğrencinin duygu durumundaki ve davranışlarındaki belirgin bir değişiklik, olası bir intiharın önemli bir uyarıcı işareti olabilir (Butcher ve diğerleri, 2013). Ayrıca yapılan araştırmalarda intihar tehdidinde bulunma, ölme isteği ya da niyetini gösteren ifadeler kullanma (keşke ölsem vb.), önceden intihar girişiminde bulunma, kişiliğinde ya da davranışlarında kayda değer farklılıklar gösterme, depresif duygu durumu, zevk alınan şeylere ilgi kaybı, kendilik değerinde belirgin bir düşüş, dikkat dağınıklığı, sosyal izolasyon (aile ve arkadaş çevresinden), içe kapanma, yeme ve uyku alışkanlıklarında değişme, yorgunluk ve ağrı gibi fiziksel yakınmalar, notlar yazma ve sevdiği eşyaları başkalarına verme, kişisel bakım ve görünümünü ihmal etme, karar vermede zorlanma, akademik başarıda düşüş, ölüm ve şiddet temalarına karşı artan ilgi, ilaç ve madde kullanımında artış gibi pek çok intihar ipucu ve sinyallerinin ergen intiharlarının habercisi

olduğu vurgulanmaktadır (Butcher ve diğerleri, 2013; Eskin, 2014; Özgüven ve Hoşgören, 2016; Siyez, 2006; Talu, 2020). Dolayısıyla burada, intihar eğilimi segileyen ergenlerin çevresinde bulunan ipuçları/sinyalleri fark edip onların yardım arayışına girmelerine yardımcı olmak, ergenin çevresinde yer alan kişiler için son derece önemli bir gerekliliktir (Gençtanırım, 2015).

2.2.6. Ergen İntiharlarında Koruyucu Faktörler

Bireyleri intihar etmekten alıkoyan ve hayata bağlayan faktörler koruyucu faktör olarak tanımlanmaktadır (Gürkan ve Dikir, 2009). İntihar olasılığı ve intihar davranışlarının sayıca düşürülmesini sağlayan, koruyucu olarak tanımlanabilecek birçok faktör bulunmaktadır (Gençtanırım, 2015). Önleyici ruh sağlığı hizmeti sunabilmek için öncelikli olarak ergen intiharı risk faktörlerinin ve beraberinde koruyucu faktörlerinin tanınması ve doğru bilinmesi gerekmektedir (Atay ve Gündoğar, 2004; Bulut ve Demirbaş, 2021; Şevik ve diğerleri, 2012).

Yapılmış olan bazı çalışmalarda, ergenlerdeki intihar olasılığı ve davranışını koruyucu faktörler arasında kişisel, sosyal boyutlu örnekler verilmiştir. Bireydeki problem çözme yeteneği, ruhsal iyi hâl, umut, aile ilişkilerindeki bağ, sosyal çevreyle ilişkilerde olumlu dönütler, okulla aile arasında çalışma ortaklığı, iletişim teknolojilerindeki pozitif etkiler, istenir düzeydeki örnek kişiler koruyucu faktörler için çalışmalarda sunulan örnekler arasındadır (Gençtanırım, 2015). Koruyucu faktörlerin ergenlerin intihar girişimi risklerini azalttığı düşünülmektedir (Gürkan ve Dikir, 2009). Ergenlerin hayatında yer alması gereken koruyucu faktörlerin artırılması için gerek öğretmenlerin gerekse ailenin üzerine büyük sorumluluklar düşmektedir. Ruhsal herhangi bir bozukluk olmadan kişilerarası ilişkilerinde problemler yaşayan ergenler dâhil olmak üzere sorun çözme ve baş etme becerilerine yönelik çalışmalar ve aileye yönelik müdahale çalışmalarının intihar olasılığı için koruyucu olabileceği düşünülmektedir (Ünlü ve diğerleri, 2014).

2.2.7. Ergen İntiharları Önleyici Ruh Sağlığı Hizmetleri

İntihar, belli oranlarda önlenebilir ölüm nedenleri arasındadır. Bununla birlikte intiharın karmaşık yapısı, korunma ve önleme çalışmaları açısından ciddi emek, yatırım ve özveri istemektedir (Bayraktar, 2015).

Özgüven ve Hoşgören (2016)'ya göre intiharı önlemeye çalışmaları üç düzeyde sınıflandırılabilir. Bunlardan ilki birincil (temel) önleme için toplumun tamamında intihara eğilimini yordayan faktörlerin belirlenip ortadan kaldırılması ve intihar oranının azaltılması; ikincil önleme için hem risk grupları hem de risk faktörlerinin belirlenip bunlara yönelik önleyici yaklaşımların geliştirilmesi; üçüncül önleme için ise intihar teşebbüsünde bulunan bireylerin gerekli tedavilerinin yapılarak intihar davranışının yinelenmesinin engellenmesi hedeflenir (Özgüven ve Hoşgören, 2016).

Önleyici ruh sağlığı hizmetlerinin etkin olabilmesi için intihar risk faktörlerinin bilinmesi ve çözümlenmesi gerekmektedir. Bayraktar (2015)'e göre olayın ciddiyetine istinaden sosyal kurumlar, sağlık kurumları, sivil toplum örgütleri, çocuk izleme merkezleri (ÇİM) ve adli kurumlar devreye girebilir; sorunu olan ergen devlet koruması altına da alınabilir.

2.2.8. Birincil (Temel) Önleme

İntiharın sadece tedavi ile önlenmesinin yetersiz olduğu vurgulanmaktadır (Eskin, 2014). Bloom (1979)'a göre ise "sadece kurbanların tedavi edilmesiyle hiçbir hastalığın önlenemediği" belirtilmektedir (akt. Eskin, 2014). Birincil önleme çalışmaları toplum düzeyinde uygulanan, bir davranış ya da hastalık vb. ortaya çıkmadan engellenmesini amaçlayan çalışmaları kapsamaktadır (Özgüven ve Hoşgören, 2016). Birincil düzeyde önleme çalışmalarında toplum içerisindeki intihar eğilimlerinin azaltılması hedeflenmektedir (Alptekin ve Duyan, 2009). Henüz intihar düşüncesi yokken aile, öğretmen, okul personeli ve öğrencilere konuyla ilgili bilgi verilmesi ve çevrelerindeki intihar ipuçlarını ve risk etmenlerini anlayabilme ve ciddiye alma konusunda eğitim verilmesinin doğru olacağı düşünülmektedir (Kuzucu, 2013). Birincil önleme kapsamında yapılabilecek örnek bir takım çalışmalara aşağıda yer verilmiştir. Kuzucu (2013)'e göre bunlar:

- Öğretmen, idareci, personel ve psikolojik danışman iş birliği içinde çalışması
- Okul aile iş birliğinin sağlanması
- Ailelere çocuk eğitimi ve çocuk gelişimi hakkında eğitimler verilmesi
- Öğrencilerin sosyal ve iletişim becerilerinin zenginleştirilmesi
- Okulda zengin sportif ve sosyal faaliyet olanaklarının olması ve tüm öğrencilerin bu olanaklardan yararlanmasının sağlanması

- Okula bağlılığı arttırmayı hedefleyen okul gezileri, turnuvalar vb. etkinliklere her yıl mutlaka yer verilmesi
- Kriz önleme programının oluşturulması ve bu program hakkında öğretmenlere ve anne babalara bilgi verilmesi şeklinde gerçekleştirilebilir.

2.2.9. İkincil Önleme

İkincil önleme kapsamında okulda intihar girişimi ya da tehlikesi olduğunda yapılabilecek çalışmalar düşünülmelidir (Kuzucu, 2013). Ergenlere, özellikle aile içi çatışma çözümlerine ilişkin bilgilendirmelerin yapılması ve beceri eğitimlerinin verilmesi hem koruma hem de tedavi açısından önemlidir (Özgüven, Soykan ve Haran, 2003). Kuzucu (2013)' ya göre ikincil önleme kapsamında aşağıda yer alan çalışmalar yapılabilir:

- İntihar riski söz konusu ise aileyi ve varsa okulun kriz ekibini bilgilendirmek gerekir.
- Var olan risk etmenlerini azaltan ve koruyucu etmenleri arttıran programlar uygulanabilir.
- Depresyondan kurtulma becerileri, öfke yönetimi, kişiler arası çatışma çözme becerileri ve yardım arama becerilerini arttırmaya yönelik programlar uygulanabilir.
- Spor veya egzersiz yapmanın koruyucu etmen olduğunu gösteren araştırma sonuçlarından hareketle, spor ve egzersiz yapma konusunda teşvik edilebilir.
- Öğrencinin kendini iyi hissedeceği sosyal faaliyetlere katılması, akademik güçlükler yaşıyorsa akademik olarak desteklenmesi sağlanabilir.
- Olumsuz düşüncelerle çalışmak önemli görülmelidir.
- Ergenin okula devamı sağlanabilir.
- Etkili önleme çalışmalarından bir tanesi de intiharla ilgili yaygın olan mitlerin ya da yanlış inanışların düzeltilmesidir. Bu amaçla aile ve öğretmenler konuyla ilgili bilgilendirilebilir.

2.3. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde araştırma ile ilgili kavramlara yönelik yapılan araştırmalar “Türkiye’de Araştırmalar” ve “Yurt Dışında Araştırmalar” olarak iki alt başlık hâlinde verilmiştir.

2.3.1. Türkiye’de Akran Zorbalığı ve İntihar Olasılığı ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Eskin (2001) tarafından İstanbul ilinde 959 lise öğrencisi (422 erkek, 537 kız) örnekleminde gerçekleştirilen çalışmada yalnızlık duygusu, baş etme yöntemleri ve yalnızlığın intihar düşüncesi ve intihar girişimi ile ilişkisi incelenmiştir. Araştırma sonucunda yalnızlık duygusunun liseli ergenler arasında oldukça yaygın olduğu, intihar düşüncesi ve intihar girişimi ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ceyhan ve Ceyhan (2003) tarafından 600 lise (356 kız, 244 erkek) ve 800 üniversite (462 kız, 338 erkek) öğrencisi örnekleminde gerçekleştirilen çalışmaya göre lise ve üniversite öğrencilerinin intihar olasılıklarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada hem lise hem de üniversite öğrencileri İntihar Olasılığı Ölçeği’nden (İÖÖ) yüksek puan (lise ort: 65,33, üniversite ort: 59,61) aldıkları tespit edilmiştir. Cinsiyet açısından her iki öğrenci grubunda da intihar olasılığı ortalama puanlarının erkek öğrencilerde kız öğrencilere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca araştırmada en fazla puan umutsuzluk alt ölçeğinden alındığı sonucuna ulaşılmıştır. Umutsuzluk ile intihar olasılığı arasında bulunan yüksek korelasyon sonucu her iki cinsiyet için umutsuzluğun artması ile intihar olasılığının da arttığı tespit edilmiştir.

Genç (2007) tarafından Erzurum ve Malatya illerinde 811 lise öğrencisi (351 kız, 460 erkek) örnekleminde yapılan araştırmaya göre öğrencilerin %15.2’sinin zorba, %18.3’ünün kurban, %56.9’unun ise zorbalığa tanık oldukları tespit edilmiştir. Lise öğrencileri arasında en yaygın görülen zorbalık türünün sözel zorbalık olduğu, cinsiyetin zorba ve kurban olma durumu açısından önemli bir faktör olduğu tespit edilmiştir.

Durak Batıgün (2008) tarafından yaş aralığı 18-60 olan (yaş ortalaması 34.30) toplam 1003 kişi ile gerçekleştirilen çalışmada cinsiyet açısından intihar olasılığı değişkenlerinin farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Araştırma sonucunda umutsuzluk, yalnızlık ve hayata bağlılık alt boyutlarının hem kadınlar hem de erkekler için intihar olasılığının yordayıcıları olduğu tespit edilmiştir. Umutsuzluk ve yalnızlık arttıkça, intihar olasılığının da arttığı tespit edilmiştir.

Arslan, Savaşer ve Yazgan (2011) tarafından 1670 lise öğrencisi (650 kız, 1020 erkek) örnekleminde gerçekleştirilen çalışmada cinsiyete göre kız öğrencilerde erkeklere göre kurban olma durumunun daha yüksek olduğu, erkek öğrencilerde ise kızlara göre

zorba olma durumunun daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Sonuç olarak öğrencilerin %17'sinin akran zorbalığı döngüsü içinde yer aldığı; bunların %5,3'ünün zorba, %5,9'unun kurban ve %5,8'inin ise zorba-kurban olduğu tespit edilmiştir. Türkiye'de akran zorbalığı yaygınlığının diğer ülkelerin oranları ile benzerlik gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Ayas ve Pişkin (2011) tarafından Ankara ilinde 600 lise öğrencisi (150 Anadolu lisesi öğrencisi, 150 özel lise öğrencisi, 150 endüstri meslek lisesi öğrencisi, 150 genel lise öğrencisi) örnekleminde gerçekleştirilen çalışmada akran zorbalığında kurban olma ve zorba olma düzeylerinin okul, sınıf ve cinsiyet açısından farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Kurban ölçeği alt boyutlarında (sözel mağduriyet hariç) erkeklerin puan ortalamaları kızlara göre daha fazla bulunmuştur. Toplam kurban olma puanlarında erkeklerin istatistiksel olarak kızlara göre daha fazla kurban oldukları tespit edilmiştir. Zorba ölçeği dışlanma alt boyutu dışında tüm zorbalık alt boyutlarında erkeklerin kızlara göre daha fazla zorba oldukları tespit edilmiştir. Toplam zorbalık puanı açısından sınıf düzeylerinin farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada lise türüne göre en çok kurban olma puanı olan öğrencilerin endüstri meslek lisesinde, zorba olma puanı en yüksek olan öğrencilerin özel lisede olduğu bulunmuştur. Anadolu lisesinde ise hem zorba olma hem de kurban olma puanlarının anlamlı derecede daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

Akın ve Berkem (2012) tarafından 12-18 yaş aralığında 70 ergen (intihar girişiminde bulunmuş 36 ergen, 34 ergen kontrol grubu) ile gerçekleştirilen çalışmada öfke, dürtüsellik ve intihar niyeti arasındaki ilişki araştırılmıştır. Öfke ve dürtüsellik ölçeği toplam puanı ve alt puan ortalamaları (öfke kontrolü hariç) intihar girişiminde bulunan ergenlerde kontrol grubundan daha fazla bulunmuştur ($p < 0,01$). İntihar niyeti ile öfke ve dürtüsellik arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($p > 0,05$). Ayrıca araştırmada cinsiyetler arasındaki öfke puanları her iki grupta da farklılık göstermemiştir.

Elveli (2012) tarafından Muğla ilinde 862 ergen (465 kız, 397 erkek) ile gerçekleştirilen çalışmaya göre intihar olasılığı ile cinsiyet, sınıf düzeyi ve okul türü arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Öfke ve yalnızlığın intihar olasılığının güçlü yordayıcıları olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Karacabey (2012) tarafından İstanbul ilinde 265 lise öğrencisi (149 kız, 116 erkek) örnekleminde yapılan araştırmada intihar olasılığı düzeyi ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Okul türüne göre intihar olasılığı

düzeyinin en fazla İmam Hatip Lisesi öğrencilerinde, en az Endüstri Meslek lisesi öğrencilerinde olduğu tespit edilmiştir.

Kanadıkırık Kılıç ve Kılıç (2013) tarafından Sakarya ilinde 111 lise öğrencisi örnekleminde gerçekleştirilen çalışmaya göre cinsiyet değişkenine göre akran zorbalığı düzeylerinin farklılaştığı tespit edilmiştir. Erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha fazla zorbalık yaptıkları ve daha fazla akran zorbalığına maruz kaldıkları tespit edilmiştir. Akran zorbalığı kurban olma durumu ile sınıf değişkeni arasında anlamlı fark bulunmuştur. Zorbalığa en fazla 9. sınıfların uğradığı, en az 11. sınıfların uğradığı tespit edilmiştir. Zorba öğrencilerin özgüvenlerinin kurban öğrencilere göre daha yüksek olduğu, cinsiyete göre erkeklerin özgüvenlerinin kızlarından daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Ergül Topçu ve Dönmez (2015) tarafından Ankara ilinde 774 ortaokul öğrencisi (%49,6 kız, %50,4 erkek) örnekleminde gerçekleştirilen çalışmada ergenlerin %74'ünün akran zorbalığı katılımcı rollerinden birine dâhil olduğu tespit edilmiştir. Ergenlerin %11,5'inin zorba, %9,7'sinin kurban, %21,1'inin savunucu, %20,9'unun izleyici ve %10,9'unun yardımcı destekleyici olduğu tespit edilmiştir. Akran bildirim ve kendi bildirim arasında ki ilişkinin değerlendirilmesi sonucunda ergenlerin kendi rollerinin az bir miktar farkında oldukları tespit edilmiştir. Cinsiyet açısından erkeklerin kızlara göre daha fazla akran zorbalığına maruz kaldıkları tespit edilmiştir.

Polat Külcü (2015) tarafından Mersin ilinde 1052 ortaokul öğrencisi (559 kız, 493 erkek) örnekleminde gerçekleştirilen çalışmada akran zorbalığında zorbaların veya kurban olan öğrencilerin belirgin özellikleri arasında intihar girişimi ve intihar niteliğinde düşüncelerin olduğu ifade edilmiştir.

Kara ve Kaçar (2017) tarafından yapılan çalışmada akran zorbalığının toplumsal önemi iki ayrı olgu sunumu üzerinden tartışılmıştır. Buna göre akran zorbalığına maruz kalma ile intihar düşüncesi ve intihar girişimi arasında ilişki olduğu ifade edilmiştir.

Kızılkın (2017) tarafından 135 lise (62 kız, 73 erkek) öğrencisi örnekleminde yapılan araştırmada akran zorbalığı ile akran zorbalığı ile mağduriyeti arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Buna göre tüm alt boyutlar için zorbalık puanları arttıkça mağduriyet puanlarının da arttığı tespit edilmiştir. Erkek öğrencilerin fiziksel zorba olma ve kurban olma ortalamalarının kız öğrencilerden yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Coşkun (2018) tarafından Ankara ilinde 418 (210 kız, 208 erkek) ortaokul öğrencisi örnekleminde gerçekleştirilen çalışmada öğrencilerin zorbalık yapma ya da zorbalığa maruz kalma düzeylerinde anlamlı yönde pozitif ilişki bulunmuştur. Erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre zorbalık türleri arasından fiziksel, sözel, söylenti, eşya ve dışlama zorbalığı yapma düzeylerinin anlamlı derecede daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca fiziksel zorbalıkta en çok erkek öğrencilerin kurban olduğu tespit edilmiştir. Fiziksel ve sözel zorba olma düzeyinin ise sınıflar düzeyine göre farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Mercan ve Sarı (2018) tarafından İzmir ilinde 15-17 yaş grubu 200 lise öğrencisi örnekleminde yapılan araştırmaya göre hem kurban olma hem de fiziksel kurban olma puanlarının 10. sınıf öğrencilerinde diğer sınıf düzeylerine göre anlamlı derecede daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Fiziksel ve sözel zorbalık puanları dışında diğer alt boyut zorbalık puanlarının 16 yaş grubunda daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Öztuna (2018) tarafından Bursa ilinde 350 lise (98 kız, 252 erkek) öğrencisi örnekleminde yapılan araştırmada akran zorbalığına maruz kalmanın psikolojik etkileri incelenmiştir. Araştırmaya katılanların %4,7'sinin zorba, %19,2'sinin kurban ve %5,5'inin zorba-kurban, %70,6'sının hiçbir gruba girmediği tespit edilmiştir. Akran zorbalığı kurbanlarının intihar olasılıklarının diğer öğrencilere göre daha yüksek olduğu belirtilmiştir. Ayrıca araştırmada okul türü açısından mesleki teknik ve Anadolu lisesinde (M.T.A.L) kişisel eşyalara saldırı zorbalığı alt boyutunun diğer okul türlerine göre daha yüksek olduğu, Anadolu lisesinde (A.L) ise kişisel eşyalara saldırı zorbalığı alt boyutunun diğer okullara göre en düşük rastlanan okul türü olduğu bulunmuştur.

Tural Hesapçioğlu, Yeşilova Meraler ve Ercan (2018) tarafından Muş ilinde 1173 lise öğrencisi örnekleminde yapılan araştırmada, öğrencilerin %23,4'ünün kurban, %28,5'inin zorba ve %13,4'ünün zorba-kurban olduğu bulunmuştur. Öğrencilerin %30,4'ünde intihar düşüncesi olduğu, akran zorbalığına uğrayanların uğramayanlara göre, zorbalık yapanların yapmayanlara göre daha fazla intihar düşüncesine sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Zorbalıkta cinsiyet ve yaş faktörünün anlamlı etkisinin olduğu, kız cinsiyette olmanın zorba olma ve kurban olma düzeyini arttırdığı bulunmuştur.

Bilik (2019) tarafından Van ilinde 600 lise öğrencisi örnekleminde gerçekleştirilen araştırmaya göre öğrencilerin %31,7'sinin zorba, %44,3'ünün kurban olduğu tespit edilmiştir. Kız öğrencilerde akran zorbalığı kurban olma oranının erkek öğrencilere göre

daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (kız %47,6, erkek %41,3). Zorba olma oranının ise erkek öğrencilerde kızlara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (kız %27,6, erkek %35,5).

Cenkseven Önder ve Bölükbaşı (2019) tarafından 15-18 yaş aralığında toplam 426 lise öğrencisi (%50,2 kız, %49,8 erkek) ile gerçekleştirilen araştırmada intihar olasılığının benlik saygısı ile öfke ifade biçimleri arasındaki ilişkisi; benlik saygısı ve öfke ifade biçimlerinin intihar olasılığını ne düzeyde yordadığı incelenmiştir. Araştırma sonucunda intihar olasılığı ile sürekli öfke, içe yönelik öfke ve dışa yönelik öfke arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki; intihar olasılığı ile benlik saygısı ve öfke kontrolü arasında ise negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Öfke kontrolü dışındaki tüm değişkenlerin intihar olasılığının anlamlı yordayıcıları olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Mevcut araştırma sonucunda benlik saygısının yükselmesi ve öfke kontrolü ile intihar olasılığının düşmesi beklenmektedir.

Çelenk Adalar ve Yıldızlar (2019) tarafından 478 fen ve meslek lisesi öğrencisi (283 kız, 195 erkek) örnekleminde yapılan araştırmada cinsiyete göre zorba olma ve kurban olma durumunun farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Sınıf düzeyine göre zorba ölçeği toplam ortalaması ve kurban ölçeği toplam ortalamasının 9. sınıflarda daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Okul türüne göre ise söylenti çıkarma zorbalığının fen lisesinde meslek lisesine göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Diğer zorbalık yapma düzeyleri ile okul türü arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Izğır (2019) tarafından Aydın ilinde 6776 lise öğrencisi (3220 kız, 3556 erkek) örnekleminde gerçekleştirilen araştırmaya göre öğrencilerin %16,2'sinin zorba, %22,5'inin kurban olduğu tespit edilmiştir. Araştırmada okul türü açısından mesleki teknik lisesi öğrencilerinin akran zorbalığı toplam puan ortalamalarının diğer lise türlerine göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Akran zorbalığının sınıf düzeyine göre 10 ve 11. sınıf öğrencilerinde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Cinsiyete göre erkeklerin hem zorba hem de kurban olma puanlarının kızlara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca kurban olmanın zorba olma düzeyini arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Kaya, Candeğer ve Bedir (2019) tarafından Van ilinde 509 lise öğrencisi (276 kız, 233 erkek) örnekleminde yapılan araştırmada okul türüne göre fen lisesi, Anadolu lisesi ve meslek lisesi öğrencilerinde fiziksel, sözel ve cinsel zorbalık düzeyi ortalamalarının imam hatip lisesi öğrencilerine göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Ayrıca araştırma sonucunda erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha fazla zorba oldukları ancak kurban olma boyutunda cinsiyetler arası farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

Özer (2019) tarafından Kırıkkale ilinde 372 lise öğrencisi (%60 kız, %40 erkek) örnekleminde yapılan araştırmada akran ilişki ile intihar olasılığı arasında anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Araştırmaya göre intihar olasılığı alt boyutları arasında en güçlü pozitif yönde ilişkinin intihar düşüncesi ile umutsuzluk arasında olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca araştırmaya göre akran ilişkilerinde kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha iyi oldukları, birbirlerinden daha çok destek aldıkları ve birbirlerine daha çok yardım ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Akran ilişkilerinin intihar olasılığının anlamlı bir yordayıcısı olduğu tespit edilmiştir.

Sarı (2019) tarafından İstanbul ilinde 441 lise öğrencisi (251 kız, 190 erkek) örnekleminde gerçekleştirilen araştırmada öğrencileri %14,1'inin zorba, %8,6'sının kurban olduğu tespit edilmiştir. Araştırmada cinsiyet açısından fiziksel zorba olma, eşyalara zarar verme, sözel zorba olma ve söylenti zorbalığı yapma alt boyutlarında kız öğrencilerde puan ortalamaları erkek öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Araştırmada sınıf düzeyi açısından istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Yelboğa ve Koçak (2019) tarafından Artvin ilinde 540 lise öğrencisi (%51,3 kız, %48,7 erkek) örnekleminde yapılan araştırmaya göre öğrencilerin %13,7'sinin zorba, %28,3'ünün kurban olduğu tespit edilmiştir. Araştırmada en fazla zorbalığın sınıflarda sonrasında okul yolunda görüldüğü tespit edilmiştir. Ayrıca hem zorba hem de kurban öğrencilerin zorba ve kurban olmayan öğrencilere göre akademik başarılarının daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

Uncu (2020) tarafından Ankara ilinde 520 üniversite öğrencisi (%58,8 kız, %41,2 erkek) örnekleminde yapılan araştırmaya göre intihar olasılığı düzeyi ile cinsiyet ve sınıf düzeyi arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

İpek, Yeşilmen ve Kayan Ocakoğlu (2022) tarafından Batman ilinde 2013-2019 yılları arasında 25 yaş altı intihara teşebbüs eden veya intihar etmiş kişilerin aile bireylerinden toplam 112 kişi örnekleminde yapılan araştırmada, intiharın risk haritasının belirlenmesi ve intiharı önleme politikalarının geliştirilmesi amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda çocukluk çağı travmalarından biri olan akran zorbalığının %3,41 oranında

intihara neden olduğu, özellikle siber zorbalık, medya ve sanal ortamın bu durumu tetiklediği sonucuna ulaşılmıştır.

2.3.2. Yurt Dışında Akran Zorbalığı ve İntihar Olasılığı ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Ronald (2002) tarafından Norveç'te 8. sınıfa giden 2.088 kız ve erkek öğrenci örnekleminde yapılan araştırmaya göre hem zorbaların hem de kurbanların, zorba ve kurban olmayan öğrencilere göre intihar düşüncesi ve depresif belirtiler açısından daha yüksek ortalama puana sahip oldukları bulunmuştur. Ayrıca hem intihar düşüncesi hem de depresif belirtiler açısından kız öğrencilerin ortalama puanlarının erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu, intihar düşüncesi üzerinde dolaylı zorbalığın doğrudan zorbalığa göre daha büyük etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir.

Van der Wal, de Wit ve Hirasing (2003) tarafından 2000-2001 eğitim öğretim yılında Hollanda'da 199 ilköğretim okulunda, 9-13 yaş aralığında, 4.721 ilköğretim öğrencisi (%50,5 kız, %49,5 erkek) örnekleminde yapılan araştırmaya göre zorbalığın hem kızlarda hem de erkeklerde intihar düşüncesi ve depresyon ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Ayrıca doğrudan zorbalığın kız öğrencilerde intihar düşüncesi ve depresyon ile anlamlı bir etkisi varken erkek öğrencilerde böyle bir etkinin varlığı tespit edilmemiştir.

Kim, Koh ve Leventhal (2005) tarafından 2000 yılında Kore'de 2 ortaokulda, 1.718 ortaokul öğrencisi (%45,2 kız, %54,8 erkek) örnekleminde yapılan araştırmaya göre akran zorbalığında özellikle zorba-kurbanların zorbalığa maruz kalmayan öğrencilerle karşılaştırıldıklarında cinsiyet bakımından kızlarda erkeklere göre intihar düşüncesi ve intihar riskinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmış, akran zorbalığı ile intihar arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Klomek, Marrocco, Kleinman, Schonfeld ve Gould (2007) tarafından 2002-2004 yılları arasında Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Newyork kentinde, 6 lisede 13-19 yaş aralığında 2.342 lise öğrencisi örnekleminde yapılan araştırmaya göre akran zorbalığına maruz kalma veya akran zorbalığı yapma, zorbalığa maruz kalmayan ya da zorbalık yapmayan öğrencilere kıyasla yüksek intihar girişimi, intihar düşüncesi ile ilişkili bulunmuştur. Zorbalar ve kurbanlar ayrı ayrı yüksek risk altında olmalarına rağmen en sorunlu ve riskli grubun hem zorbalığa maruz kalıp hem de zorbalık yapan ergenler olduğu tespit edilmiştir.

Kim, Leventhal, Koh ve Boyce (2009) tarafından Güney Kore’de 1.666 ortaokul öğrencisi (%44,8 kız, %55,2 erkek) ile gerçekleştirilen bir kohort çalışmasında zorbalık ve intihar riski arasındaki ilişki incelenmiştir. Kurbanların ve zorba-kurbanların aynı oranda mağduriyet yaşamalarına karşın zorba-kurbanların zorbalara göre daha yüksek düzeyde zorbalık yaptığı sonucuna ulaşılmıştır. Zorbalığın diğer intihar riskleri göz önünde bulundurulduğunda bağımsız olarak kurbanlar ve zorba-kurbanlar için kalıcı intihar düşüncesine sebep olduğu bildirilmiştir. İntihar riskleri ele alındığında ise zorba-kurbanların en yüksek risk grubunu oluşturduğu, ardından kurban grubun geldiği bulunmuştur. Cinsiyet faktörünün, zorbalık mağduru ergenlerde intihar düşüncesi ve davranışı için belirleyici bir kriter olduğu, zorbalık mağduru kız ergenlerde zorbalık öyküsü bulunmayanlara kıyasla intihar düşünce ve davranışının varlığı ve sürdürülmesi konusunda erkek ergenlere göre daha yüksek risk grubunda bulunduğu tespit edilmiştir. Sonuç olarak zorbalığın, intihara yol açan diğer risk faktörlerinden bağımsız etkilerinin varlığı, zorbalığı intihar düşünce ve davranışı için ayrı bir risk faktörü hâline getirdiği belirtilmiştir.

Klomek, Sourander, Niemela, Kumpulainen, Piha ve diğerleri (2009) tarafından 1989-2006 yılları arasında Finlandiya’da yapılan 1981 doğumlu 5.302 çocuğun yer aldığı bir kohort doğum çalışmasına göre 8 yaşından 25 yaşına kadar çocuklar takip edilmiş, zorbalık davranışı ile intihar davranışı arasında anlamlı bir ilişki olduğu, akran zorbalığının uzun vadeli etkilerine bakıldığında cinsiyet açısından farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmaya göre zorbalık davranışı, erkek çocuklarında yaşanan zorbalık davranışı ve depresyon semptomları kontrol edildiğinde sonraki yıllarda intihar girişimi ve tamamlanmış intihar ile ilişkili değilken kız çocuklarında yaşanan zorbalık ve mağduriyet, sonradan kontrol edilse dahi intihar girişimi ve tamamlanmış intihar ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

Hinduja ve Patchin (2010) tarafından 2007 yılında ABD’de, rastgele seçilen 30 ortaokuldaki 1.963 ortaokul öğrencisi (%50,1 kız, %49,8 erkek) örnekleminde yapılan araştırmaya göre zorba ya da kurban olarak zorbalık veya siber zorbalığa maruz kalan ergenlerin intihar girişimde bulunma ve intihar düşüncesi yaşama olasılıklarının daha fazla olduğu, ayrıca mağdur olanların yani kurbanların zorbalara göre daha büyük risk altında oldukları tespit edilmiştir.

Klomek, Sourander ve Gould (2010) tarafından zorbalık ve intihar ile ilgili toplam 31 kesitsel ve boylamsal çalışma bulgularının incelendiği araştırmada, kesitsel çalışmalarda zorbalığın intihar düşüncesi ve/veya intihar girişimi riskini artırdığı; boylamsal çalışmalarda ise zorbalık ve akran mağduriyetlerinin intihara yol açtığı ve cinsiyete göre kızlarda erkeklere oranla daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca özellikle komorbid psikopatoloji(birden fazla ruhsal bozukluğun bir arada olması) olduğu durumlarda zorbalığın intihar için daha açık risk faktörü olduğu da tespit edilmiştir.

Heikkilä, Väänänen, Helminen, Fröjd, Marttunen ve diğerleri (2013) tarafından Finlandiya’da 9. sınıf ve 15 yaşında olan 2.070 (%56,4 kız, %45,6 erkek) öğrenci örnekleminde 2 yıl izleme yapılan bir kohort çalışmasında ergenlerde akran zorbalığına maruz kalmanın ileriki yıllarda intihar düşüncesini ne ölçüde öngördüğü araştırılmıştır. Çalışmaya göre zorba ve kurban olan ergenlerde olmayanlara göre 3 kat ve daha fazla intihar düşüncesi bildirilmiş, zorbaların ve kurbanların intihar düşüncesi yönünden uzun vadeli risk altında oldukları, zorbalığa maruz kalmış olmanın sonraki dönemlerde ortaya çıkan intihar düşüncesinin yordayıcısı olduğu tespit edilmiştir.

Litwiller ve Brausch (2013) tarafından ABD’de 14-19 yaş aralığında 4.693 (%47 kız, %47 erkek, %6 cinsiyet belirtmeyen) lise öğrencisi örnekleminde yapılan araştırmada fiziksel zorbalık ve siber zorbalık türünün intihar davranışı, madde kullanımı, şiddet davranışı ve cinsel davranış değişkenleri üzerindeki etkisi ayrı ayrı incelenmiştir. Zorbalık türlerinin madde kullanımı ve şiddet davranışını büyük ölçüde ortaya çıkardığı ve sonucunda intihar davranışına yönelttiği belirtilmiştir. Aynı sonucun zorbalık, cinsel davranış ve intihar davranışı modeli üzerinde söylenemeyeceği görülmüştür. Bununla birlikte hem fiziksel zorbalığın hem de siber zorbalığın ergen intihar davranışı ile anlamlı ve pozitif bir ilişkisinin olduğu, siber zorbalıkta bu ilişkinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Undheim ve Sund (2013) tarafından Norveç’te 12-15 yaş aralığında 2.464 (%50,8 kız, %49,2 erkek) ergen örnekleminde yapılan araştırmada 1 yıl arayla iki defa aynı anketler uygulanmış, zorbalık ile intihar düşüncesi arasındaki ilişki incelenmiştir. Kurban grubundaki kız ergenlerde intihar düşüncesi erkek ergenlere göre daha yüksektir. Zorba grubunda cinsiyet açısından böyle bir durum bulunamamıştır. Bununla birlikte her iki cinsiyet için zorbalığa maruz kalan ve zorbalık yapan ergenlerin, zorbalıkla ilişkisi

bulunmayan ergenlere göre intihar düşüncesi açısından daha yüksek risk taşıdığı tespit edilmiştir.

Bannink, Broeren, Van de Looij-Jansen, de Waart ve Raat (2014) tarafından Hollanda'da yaş ortalaması 12.47 olan 3.181 (%49 kız, %51 erkek) ortaokul birinci sınıf öğrencisi örnekleminde yapılan boylamsal araştırmada geleneksel zorbalık ve siber zorbalık mağduriyetinin 2 yıl takip ile intihar düşüncesi ve ruh sağlığı sorunları arasındaki ilişkisi incelenmiştir. Ergenlerin %21,4'ü geleneksel zorbalığa, %5,1'i ise siber zorbalığa maruz kaldıklarını bildirmişlerdir. Her iki zorbalık türüne maruz kalma ve intihar düşüncesini geliştirmesi bakımından cinsiyetler arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. İntihar düşüncesi taşıyan ergen kızların, çalışma başında ve takibinde ergen erkeklerle karşılaştırıldığında daha yüksek düzeyde ruh sağlığı sorunu taşıdığı gözlenmiştir. Siber zorbalık kurbanı olan ergenlerin geleneksel zorbalık kurbanı olma ihtimallerinin daha yüksek olduğu bildirilmiştir. Ergenlerin başlangıçtaki ruh sağlığı sorunlarının kontrol altına alınmasının ardından geleneksel zorbalığa maruz kalma, intihar düşüncesinin geliştirilmesi ile anlamlı bir ilişki içerisindeyken başlangıçtaki intihar düşüncelerinin kontrol altına alınmasının ardından siber zorbalığa maruz kalmanın, intihar düşüncesinin geliştirilmesi ile anlamlı bir ilişki içerisinde bulunmadığı tespit edilmiştir. Ergenlerin geleneksel zorbalıkla siber zorbalığa ayrı maruz kalmasıyla karşılaştırıldığında her iki zorbalık türüne maruz kalmalarının intihar düşüncesi riskini önemli ölçüde artırmadığı değerlendirilmiştir.

Van Geel ve diğerleri (2014) tarafından akran zorbalığı ile intihar risk faktörü arasındaki ilişkiyi incelemek için yapılan, 1910-2013 yılları arasında kapsayan meta-analiz çalışmasında 491 çalışmadan kendine zarar verme davranışı ve örneklemini 21 yaşından büyük olan çalışmalar dışlanmıştır. 34'ü (284.375 katılımcı) akran mağduriyeti ve intihar düşüncesi ile ilişkili olan, 9'u (70.102 katılımcı) akran mağduriyeti ve intihar girişimi ile ilişkili olan çalışmalar dâhil edilmiştir. Akran mağduriyeti hem intihar düşüncesiyle (%2.23) hem de intihar girişimiyle (%2.55) pozitif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. Ayrıca siber zorbalık ile intihar düşüncesi arasındaki ilişkinin geleneksel zorbalıktan daha güçlü olduğu tespit edilmiştir.

Alavi, Reshetukha, Prost, Antoniak, Patel ve diğerleri (2017) tarafından Kanada'da 8-17 yaş aralığında 270 (104 erkek, 166 kız) hasta örnekleminde yapılan araştırmada zorbalık ile intihar düşüncesi arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmada zorbalık ile intihar düşüncesi arasında pozitif bir ilişki bulunmuş, hastaların %77'si zorbalığa maruz

kaldığını, %68,9'unun intihar düşüncesine sahip olduğu bildirilmiştir. Akran zorbalığının intihar düşüncesi ve intihar olasılığında önemli bir yordayıcı olduğu ve intihar oranlarında artışa neden olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca intihar düşüncesi olan bireylerin olmayanlara göre her türlü akran zorbalığını bildirme olasılıklarının daha fazla olduğu bulunmuştur.

Hinduja ve Patchin (2019) tarafından ABD'de 12-17 yaş aralığında 2.670 (%49,9 kız, %49,6 erkek) ortaokul ve lise öğrencisinden oluşan örnekleme yapılan araştırmada geleneksel zorbalık ve siber zorbalığın intihar düşüncesi ile intihar girişimi arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmaya katılan ergenlerin %16,1'inin intihar düşüncesine sahip olduğu, %2,1'inin ise intihar girişiminde bulunduğu tespit edilmiştir. Ergen kızların intihar düşüncelerinin ergen erkeklerden yüksek olduğu bulunmuştur. Yaşça büyük ergenlerin diğerlerine göre intihar düşüncesi ve intihar girişimleri riskinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Zorbalığa maruz kalmayan ergenlerle karşılaştırıldığında sadece geleneksel zorbalık veya sadece siber zorbalığa uğramanın intihar düşüncesi ve intihar girişimi için birer risk faktörü olduğu; geleneksel zorbalık ve siber zorbalığa aynı anda maruz kalmanın intihar düşüncesini %10'dan, intihar girişimini ise 11 kattan fazla arttırdığı bildirilmiştir. Sonuç olarak herhangi bir zorbalık türünde kurban olan öğrencilerin intihar düşüncesi ve intihar girişimi riskinin yüksek olduğu belirtilmiştir.

Koyanagi, Oh, Carvalho, Smith, Haro ve diğerleri (2019) tarafından 48 ülkenin dâhil edildiği 12-15 yaş aralığında 134.229 (%51,1 erkek) ergen örnekleminde yapılan araştırma, ergenlerde akran zorbalığına maruz kalma ve mağduriyet yoğunluğu ile intihar girişimi arasındaki ilişkiyi değerlendirmeyi amaçlamıştır. Araştırmada son 30 günlük zorbalık mağduriyeti genel yaygınlığı %30,4 (kızlar %28,1, erkekler %32,5) son 12 aylık intihar girişimi genel yaygınlığı %10,7 (kızlar %11,2, erkekler %10,0) olarak bulunmuştur. Zorbalığa uğrayan ergenlerde zorbalığa uğramayanlara göre intihar girişimi oranının 3 kat daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Zorbalığa maruz kalma yaygınlığının yüksek olduğu ülkelerde intihar girişimi yaygınlığının da daha yüksek olma eğiliminde olduğu bulunmuştur. Ayrıca cinsiyet açısından hem kızlarda hem de erkeklerde zorbalığa maruz kalma yoğunluğu arttıkça intihar girişimi yaygınlığının yükseldiği, daha fazla sayıda zorbalığa maruz kalmanın artan intihar girişimi oranlarıyla ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

Peng, Klomek, Li, Su, Sillanmaki ve diğerleri (2019) tarafından Çin'de 2016 yılında 10 ortaokulda 2.647 (%51,2 kız) öğrenci örnekleminde yapılan araştırmada

zorbalık, intihar düşüncesi, intihar girişimi ve kendine zarar verme davranışının yaygınlıkları ve aralarındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmada öğrencilerin %16,7'si geleneksel zorbalık mağduru, %9'u siber zorbalık mağduru olduklarını bildirmiştir. Ayrıca öğrencilerin %23,5'i intihar düşünceleri olduğunu, %6,2'si kendine zarar verdiğini, %4,2'si ise intihar girişiminde bulunduğunu belirtmiştir. Hem geleneksel zorbalık hem de siber zorbalık mağduru olanların, tek başına geleneksel zorbalık ve tek başına siber zorbalık mağduru olanlara göre daha yüksek intihar düşüncesi riski taşıdığı belirtilmiştir. Her iki zorbalık türüne maruz kalanların, yalnızca geleneksel zorbalık kurbanı olanlara göre intihar düşüncesi, intihar girişimi ve kendine zarar verme eğilimlerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Hem geleneksel zorbalık hem de siber zorbalık kurbanı olanların diğer risk faktörleri kontrol edildikten sonra hâlâ intihar düşünce ve davranışları arasında yüksek bir etkileşimin bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kwan, Wong, Chen ve Yip (2022) tarafından Çin'in Hong Kong eyaletinde 23.27 yaş ortalamasına sahip toplam 2.004 (%68 kız, %32 erkek) ergen ve genç yetişkin örnekleminde zorba, kurban, zorba-kurban ve zorbalığa karışmayan gruplar üzerinde yapılan araştırmada intihar eğilimi, ortak ve ayırt edici risk faktörleri ve koruyucu faktörleri incelenmiştir. Zorbalığa karışmayan ergen ve genç yetişkinlerde, zorba, kurban, zorba-kurbanlara göre daha düşük intihar eğilimine sahip oldukları bulunmuş zorbalığın intihar düşünce ve davranışı ile yakından ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca intihar eğilimi, düşünce ve davranışları için tüm zorbalık türlerinde ortak risk faktörünün psikolojik sıkıntı, yüksek düzeyde depresyon ve psikiyatrik bozukluklar olduğu saptanmıştır.

Nuñez-Fadda, Castro-Castañeda, Vargas-Jiménez, Musitu-Ochoa ve Callejas-Jerónimo (2022) tarafından Meksika'da 12-17 yaş aralığında 1.678 (%53.58 kız, %45.88 erkek) ortaokul öğrencisi örnekleminde yapılan araştırmada zorbalık; intihar düşüncesi, psikolojik sıkıntı, mağduriyet düzeyleri ve cinsiyet değişkenleri açısından incelenmiştir. Kızlarda (1.56) erkeklerden (1.36) daha yüksek ortalama intihar düşüncesi ve psikolojik sıkıntı bildirilmiştir. İntihar düşüncesi ve zorbalık mağduriyeti arasında ilişkinin olduğu, mağduriyet gruplarının her birinde (yüksek mağduriyet, düşük mağduriyet, mağduriyet olmaması) kızların erkeklere göre daha yüksek intihar düşüncesi artışı gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. En düşük intihar düşüncesi ve psikolojik sıkıntı ortalamalarının mağdur olmayan ergenlerde olduğu görülmüştür. Zorbalığa maruz kalma durumunun ise ergen ruh sağlığını zorbalık sıklığı ile orantılı olarak etkilediği tespit edilmiştir.

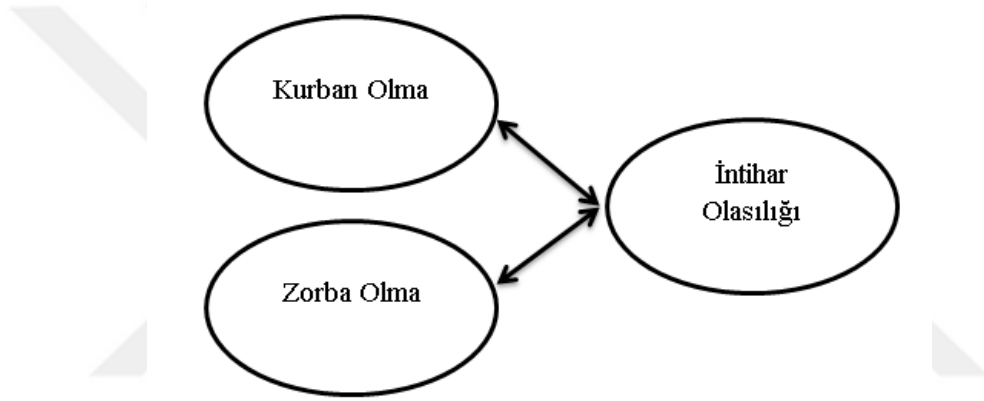
Wang, Bragg, Guan, Zhong, Li ve diğeri (2023) tarafından Çin'in bir eyaletinde toplam 27.030 (%47,4 kız, %52,6 erkek) ortaokul ve lise öğrencisi örnekleminde yapılan araştırmada cinsiyete göre intihar düşüncesinin genel yaygınlığı kızlarda %24,5, erkeklerde %14,5; intihar girişiminin genel yaygınlığı kızlarda %4,6, erkeklerde %1,4'tür. Hem intihar düşüncesi hem de intihar girişiminin kızlarda daha yaygın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Okul türüne göre intihar düşüncesi genel yaygınlığı ortaokulda %22,9, akademik lisede %17,3, meslek lisesinde %14,9; intihar girişimi genel yaygınlığı ortaokulda %4, meslek lisesinde %2,1, akademik lisede %1,5'tir. Buna göre intihar düşüncesi ve intihar girişiminin en yaygın ortaokullarda olduğu; akademik lisede intihar düşüncesinin, meslek lisesinde ise intihar girişiminin daha yaygın olduğu bulunmuştur. Öğrencilerin %30'u son bir ay içerisinde zorbalığa maruz kalmış ve sırasıyla en çok sözel (%26,7), ilişkisel (%11,0), siber (%5,7), eşya (%2,8) ve fiziksel (%1,9) türlerinde zorbalık yaşamışlardır. Erkeklerde sözel ve fiziksel zorbalık yaygınlığı kızlara göre daha yüksekken kızlarda ilişkisel ve siber zorbalık erkeklere göre daha yaygındır. İntihar düşüncesi ve intihar girişimi olasılığı oranının akran zorbalığına uğrayanlarda (%2,1), akran zorbalığına uğramayanlara (%1,5) göre daha yüksek olduğu bildirilmiştir. Zorbalık ve türlerinin hem intihar düşüncesi hem de intihar girişimi ile güçlü şekilde ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

BÖLÜM III

3. YÖNTEM

3.1. ARAŞTIRMA MODELİ

Bu araştırma sürecinde araştırma modeli olarak ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Bu modelin kullanılma amacı değişkenler arasındaki ilişkinin düzeyinin ve yönünün belirlenmesidir. Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel (2016) ilişkisel tarama modeli ile değişkenler arasındaki ilişkinin yönünün ve düzeyinin belirlenmesinin mümkün olduğunu belirtmektedir. Oluşturulan araştırma modeli Şekil 1’de gösterilmiştir:

Şekil 1. Araştırma Modeli

3.2. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ

Araştırma evreni Kırıkkale ilinde eğitim gören lise öğrencilerinden oluşmaktadır. Bu araştırmanın örneklemini 2021-2022 eğitim öğretim yılında Kırıkkale ilinde yer alan MEB’e bağlı 4 farklı lise türünde [özel alan liseleri (fen lisesi, sosyal bilimler lisesi vb.), Anadolu lisesi, imam hatip lisesi, meslek lisesi] öğrenim görmekte olan 436 lise öğrencisinden oluşmaktadır. Bu çalışmada evrenden örneklem seçimi sürecinde basit seçkisiz örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Basit seçkisiz örnekleme yöntemi, araştırma evreninden örnekleme aktarılan her bir katılımcının evrenden eşit olasılıkla seçilmesi gerekliliğini esas alır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2016). Bu sebeple 4 farklı lise türü için her bir alt grubun üyeleri ayrı gruplarda sınıflandırılmıştır. Bu aşamadan sonra her bir lise

türü için alt gruplardan kura usûlü ile bir lise belirlenerek araştırma örnekleme belirlenmiştir. Bu kapsamda bu araştırmada her lise türünden basit seçkisiz olarak belirlenmiş bir lise araştırma evreninden örnekleme aktarılmıştır.

Kırıkkale İl Millî Eğitim Müdürlüğünden veri toplama işlemi için gerekli kurum izni alınmıştır (Ek 1, Ek 2). İzin alındıktan sonra kademeli olarak veri toplama işlemine başlanmıştır. Veri toplama işlemi 07.03.2022 ve 15.03.2022 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Okul müdürlükleri ziyaret edilerek veri toplama süreci hakkında gerekli bilgilendirmeler yapılmıştır. Veri toplama işlemi sürecinde hem öğrencilere hem de velilere gerekli bilgilendirmeler yapılarak gönüllü katılım sağlanmıştır.

3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmada katılımcılara ait demografik bilgileri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından oluşturulmuş bir kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Bu formda katılımcıların cinsiyet, sınıf düzeyi ve lise türünü belirlemeye yönelik sorular yer almaktadır. Bunun dışında oluşturulmuş kişisel bilgi formunda katılımcıların özel bilgilerini içeren (ad, soyad, okul numarası, okul adı gibi) sorulara yer verilmemiştir. Böylece katılımcıların sorulara verdikleri cevapların araştırmanın geçerliliğini ve güvenilirliğini artırması amaçlanmıştır.

3.3.2. Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu

Araştırmada akran zorbalarını ve kurbanlarını belirlemek amacıyla Ayas ve Pişkin (2015) tarafından geliştirilen “Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu” kullanılmıştır. Bu ölçek, biri “zorba ölçeği” diğeri “kurban ölçeği” olarak adlandırılan ve aynı maddelerin farklı biçimde sorulmasından oluşan paralel iki ölçekten oluşmaktadır. Öğrencilerin zorba ölçeğinde yer alan söz ve eylemleri ne sıklıkla yaptıklarını (ben yaptım), kurban ölçeğinde ise bu söz ve eylemlere ne sıklıkla uğradıklarını (bana yapıldı) işaretlemeleri beklenmektedir. Ölçek, 53 madde kurban ölçeği, 53 madde zorba ölçeği olmak üzere toplam 106 madde ve 6 alt boyuttan oluşmaktadır. Bu alt boyutlar; fiziksel zorbalık, sözel zorbalık, izolasyon zorbalığı, söylenti zorbalığı, eşya zorbalığı ve cinsel zorbalıktan oluşmaktadır. Ölçek beşli likert tipinde, “hiçbir zaman” “1” ve “hemen hemen her gün” “5” şeklinde puanlanmaktadır. Ölçeğin zorba ve kurban boyutlarından alınabilecek en düşük puan 53, en yüksek puan 265’tir. Puanlar arttıkça zorba ve kurban

olma düzeyleri artmaktadır. Ölçeğin geliştirilmesi sırasında doğrulayıcı faktör analizi yapılmış ve uyum indekslerinin kabul edilen değerlerde olduğu belirlenmiştir. Ayas ve Pişkin (2015) ölçeğin Cronbach α iç tutarlılık katsayısını, toplam kurban ölçeği için 0.93, toplam zorba ölçeği için 0.92 olarak bildirmişlerdir. Yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda ölçeğin geçerli olduğu tespit edilmiştir (DFA/ Zorba Alt Ölçeği İçin = $\chi^2 = 6492.92$; sd = 1319; $\chi^2/sd = 4.92$; RMSEA = 0.04 ve DFA/ Kurban Alt Ölçeği İçin = $\chi^2 = 7989.17$; sd = 1319; $\chi^2/sd = 6.05$; RMSEA = 0.05). Bu araştırmada ölçeğin zorba ve kurban boyutlarından her birinden alınabilecek en düşük puan 43, en yüksek puan 215'tir. Bu araştırmada ölçeğin "cinsel zorbalık" alt boyutunda yer alan 10 madde etik kurul izinleri konusundaki endişelerden dolayı ölçekten çıkarılmıştır.

3.3.3. İntihar Olasılığı Ölçeği (İÖÖ)

Araştırmada intihar olasılığını belirlemek amacıyla Cull ve Gill (1988) tarafından ergenler ve yetişkinlerde intihar riskini değerlendirmek amacıyla geliştirilmiş, Durak Batıgün ve Hisli Şahin (2018) tarafından revize edilen "İntihar Olasılığı Ölçeği" kullanılmıştır. Bu ölçek dördümlü likert tipinde ve 36 maddeden oluşmaktadır. Puan aralığı 36-144'tür ve ölçekten alınan yüksek puanlar intihar olasılığının yüksekliğine işaret etmektedir. İÖÖ' nün özgün formu, umutsuzluk (12 madde), intihar düşüncesi (8 madde), kendini olumsuz değerlendirme (9 madde) ve saldırganlık (7 madde) olmak üzere toplam dört faktörden oluşmaktadır. Ölçeğin Cronbach α iç tutarlılık katsayısı 0.93, test tekrar test güvenilirlik katsayısı 0.92 olarak bulunmuştur (Cull ve Gill, 1988).

Ölçek, Durak Batıgün ve Hisli Şahin (2018) tarafından revize edilmiştir. Örneğin yanıtlar, sizi tanımlama derecesi "%0", "%30", "%70" ve "%100" şeklinde alınmış, bazı maddeler ters çevrilmiştir. Böylece ölçekte 2, 6, 7, 10, 11, 18, 20, 21, 22, 24, 25, 26, 27, 30, 32, 35 ve 36. maddeler ters olarak puanlanmaktadır. Yapılan açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri sonucunda "Sosyal Destek/Benlik Algısı", "Öfke/Dürtüsellik", "Umutsuzluk/Yalnızlık" ve "İntihar Düşüncesi" olmak üzere dört faktör bulunmuştur. Ölçek puanları hesaplanırken "Sosyal Destek/ Benlik Algısı" değişkenin puanları ters çevrilerek "Olumsuz Benlik Algısı", "Öfke/ Dürtüsellik" puanları kullanılarak "Öfke", "Umutsuzluk/Yalnızlık" puanları kullanılarak "Umutsuzluk" ve "İntihar Düşüncesi" puanları kullanılarak "İntihar" değişkenleri oluşturulmuştur. Bu değişkenlerin tamamının puanı kullanılarak da ölçek toplam puanı oluşturulmuştur.

3.4. VERİ ANALİZİ

Bu araştırma sürecinde veri analizi için SPSS 21 paket programı kullanılmıştır. Veriler analiz edilmeden önce veri setinde kayıp veri olup olmadığını incelemek için Kayıp Veri Analizi (Missing Value Analysis) kullanılmıştır. 436 katılımcının maddelerden 257 tanesini boş bıraktığı ve kayıp verilerin random (rastgele) dağıldığı gözlenmiştir. Bu nedenle kayıp verilerin yerine madde ortalamaları kayıp veri noktalarına aktarılmıştır.

Araştırmaya katılan değişkenlerin çarpıklık ve basıklık katsayısı incelenerek çarpıklık ve basıklık katsayısı -1 ve +1 aralığında olan değişkenler için parametrik testler, bu aralığın dışında olan değişkenler için parametrik olmayan testler kullanılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkinin yönünün ve düzeyinin ortaya konması için parametrik olmayan testlerden Spearman Brown Sıra Farkları Korelasyon Analizi (r_s) kullanılmıştır. Değişkenlerin cinsiyete göre farklılaşmasını tespit etmek için parametrik testlerden İlişkisiz Örneklemeler İçin t Test ve parametrik olmayan testlerden Mann Whitney U Testi kullanılmıştır. Değişkenlerin sınıf düzeyine ve lise türüne göre farklılaşmasını tespit etmek için parametrik testlerden Tek Yönlü Varyans Analizi (One Way ANOVA) ve Kruskal Wallis - H Testi kullanılmıştır (Büyüköztürk, Çokluk ve Köklü, 2016; Büyüköztürk, 2018).

BÖLÜM IV

4. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde araştırma kapsamında analiz edilmiş verilere ve bu verilerden elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Bu bağlamda ilk olarak araştırmaya katılanların demografik özelliklerine ilişkin veriler Tablo 4.1’de gösterilmiştir.

Tablo 4.1. Araştırmaya Katılan Lise Öğrencilerinin Demografik Verileri

Değişken	Grup	Frekans	%
Cinsiyet	Kız	256	58,72
	Erkek	180	41,88
Sınıf	9. Sınıf	120	27,52
	10. Sınıf	129	29,58
	11. Sınıf	118	27,07
	12. Sınıf	69	15,83
Lise Türü	Anadolu Lisesi	106	24,32
	Fen/Sosyal Bilimler	85	19,49
	İmam Hatip Lisesi	123	28,21
	Meslek Lisesi	122	27,98

Tablo 4.1’deki bulgular incelendiğinde araştırma örnekleminin cinsiyete göre %58,72’si kız, %41,28’i erkek; sınıf düzeyine göre %27,52’si 9. sınıf, %29,58’i 10. sınıf, %27,07’si 11. sınıf, %15,83’ü 12. sınıf öğrencisi; lise türüne göre %24,32’si Anadolu lisesi, %19,49’u fen/ sosyal bilimler lisesi, %28,21’i imam hatip lisesi, %27,98’i meslek lisesi öğrencisi olduğu tespit edilmiştir.

4.1. BETİMSSEL İSTATİSTİKLER

Bu araştırmada akran zorbalığı ve intihar olasılığı arasındaki ilişkinin ortaya konması amaçlanmıştır. Bu amaçla ilk olarak ilgili değişkenlerin betimsel istatistikleri Tablo 4.2’de gösterilmiştir.

Tablo 4.2. Betimsel İstatistikler (N = 436)

		<i>İstatistiki Değerler</i>			
		<i>Ortalama</i>	<i>Standart Sapma</i>	<i>Çarpıklık Katsayısı</i>	<i>Basıklık Katsayısı</i>
İntihar	Olumsuz Benlik Algısı	32,51	8,15	0,08	-0,46
	Öfke	12,16	4,12	0,54	-0,25
	Umutsuzluk	16,37	4,91	0,19	-0,54
	İntihar	16,72	5,52	0,07	-0,93
	Toplam	77,78	17,16	0,07	-0,42
Kurban Olma	Fiziksel	24,87	11,35	1,55	2,40
	Sözel	13,97	6,56	1,57	2,65
	Dışlama	9,54	5,67	2,04	3,72
	Söylenti	7,52	4,41	2,36	5,38
	Eşya	13,68	7,18	3,10	10,27
	Toplam	69,60	30,78	2,24	5,82
Zorba Olma	Fiziksel	21,18	9,98	2,56	7,74
	Sözel	11,48	5,54	2,69	8,39
	Dışlama	7,96	4,30	3,18	10,68
	Söylenti	6,03	3,14	4,22	19,32
	Eşya	12,08	5,96	4,72	24,53
	Toplam	58,74	25,39	3,55	15,62

* $p < 0.05$

Tablo 4.2'deki bulgulara göre intihar olasılığı ölçeğinin alt boyutlarından olan olumsuz benlik algısı, öfke, umutsuzluk, intihar ve ölçek toplam puanının çarpıklık ve basıklık katsayısının -1 ve +1 değerleri arasında olduğu tespit edilmiştir. Akran zorbalığı ölçeğinde ise fiziksel, sözel, dışlama, söylenti ve eşya zorbalığı kurbanı olma ve ölçek toplam puanı değişkenleri ile fiziksel, sözel, dışlama, söylenti ve eşya zorbalığı sürecinde zorba olma ve ölçek toplam puanı değişkenlerinin çarpıklık ve basıklık katsayısının -1 ve +1 aralığının dışında olduğu tespit edilmiştir. Çarpıklık ve basıklık katsayısı -1 ve +1 aralığında olan değişkenlerin normal dağılımdan büyük bir sapma göstermediği ve parametrik testler kullanılması gerektiği, bu aralık dışında olan değişkenler içinde

nonparametrik testler kullanılması gerektiği söylenilebilir (Büyüköztürk ve diğerleri, 2016).

4.2. KORELASYON ANALİZİ SONUÇLARI

4.2.1. Lise Öğrencilerinde Akran Zorbalığı ile İntihar Olasılığı İlişkisi

Lise öğrencisi ergenlerin akran zorbalığı düzeyleri ve intihar olasılığı düzeyleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla Spearman Brown Sıra Farkları Korelasyon Analizi (r_s) kullanılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 4.3'te gösterilmiştir.

Tablo 4.3. Akran Zorbalığı ile İntihar Olasılığının Korelasyon Analizi Sonuçları ($N = 436$)

	İntihar Olasılığı Toplam	Kurban Olma Toplam	Zorba Olma Toplam
İntihar Olasılığı Toplam	1		
Kurban Olma Toplam	0,46*	1	
Zorba Olma Toplam	0,39*	0,71*	1

* = $p < 0.05$

Tablo 4.3'teki bulgulara göre intihar olasılığı ölçeği toplam puanı değişkeni ile akran zorbalığı ölçeğinin alt boyutlarından olan kurban olma değişkeni ($r_s = 0.46$, $p < 0,05$) ve zorba olma değişkeni ($r_s = 0.39$, $p < 0,05$) toplam puanları arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Tabloda elde edilen diğer bulgulara göre kurban olma değişkeni ile zorba olma değişkeni toplam puanları arasında pozitif yönde yüksek düzeyde anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir ($r_s = 0.71$, $p < 0,05$).

4.2.2. Lise Öğrencilerinde Akran Zorbalığı ve İntihar Olasılığı Alt Boyutları Arasındaki İlişki

Lise öğrencisi ergenlerin akran zorbalığı düzeyleri alt boyutları ile intihar olasılığı düzeyleri alt boyutları arasındaki ilişki olup olmadığını ortaya koymak amacıyla Spearman Brown Sıra Farkları Korelasyon Analizi (r_s) kullanılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 4.4'te gösterilmiştir.

Tablo 4.4. Akran Zorbalığı ve İntihar Olasılığı Alt Boyutlarının Korelasyon Analizi Sonuçları (N =436)

		<i>Olumsuz Benlik Algısı</i>	<i>Öfke</i>	<i>Umutsuzluk</i>	<i>İntihar</i>
Kurban Olma	Fiziksel	0,26*	0,37*	0,25*	0,25*
	Sözel	0,34*	0,41*	0,33*	0,24*
	Dışlama	0,38*	0,33*	0,31*	0,25*
	Söylenti	0,28*	0,27*	0,21*	0,16*
	Eşya	0,24*	0,29*	0,20*	0,19*
Zorba Olma	Fiziksel	0,20*	0,42*	0,23*	0,21*
	Sözel	0,22*	0,39*	0,28*	0,15*
	Dışlama	0,19*	0,34*	0,19*	0,17*
	Söylenti	0,22*	0,26*	0,17*	0,13*
	Eşya	0,17*	0,30*	0,19*	0,09*

* = $p < 0.05$

Tablo 4.4'te elde edilen bulgulara göre intihar olasılığı ölçeğinin alt boyutlarından olan olumsuz benlik algısı değişkeni ile sözel ($r_s = 0.34$, $p < 0.05$) ve dışlama ($r_s = 0.38$, $p < 0.05$) zorbalığı sürecinde kurban olma değişkenleri arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Buna ek olarak olumsuz benlik algısı değişkeni ile fiziksel ($r_s = 0.26$, $p < 0.05$), söylenti ($r_s = 0.28$, $p < 0.05$) ve eşya ($r_s = 0.24$, $p < 0.05$) zorbalığı sürecinde kurban olma değişkenleri ve fiziksel ($r_s = 0.20$, $p < 0.05$), sözel ($r_s = 0.22$, $p < 0.05$), dışlama ($r_s = 0.19$, $p < 0.05$), söylenti ($r_s = 0.22$, $p < 0.05$) ve eşya ($r_s = 0.17$, $p < 0.05$) zorbalığı sürecinde zorba olma değişkenleri arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

İntihar olasılığı ölçeğinin alt boyutlarından olan öfke değişkeni ile fiziksel ($r_s = 0.37$, $p < 0.05$), sözel ($r_s = 0.41$, $p < 0.05$) ve dışlama ($r_s = 0.33$, $p < 0.05$) zorbalığı sürecinde kurban olma ve fiziksel ($r_s = 0.42$, $p < 0.05$), sözel ($r_s = 0.39$, $p < 0.05$) ve dışlama ($r_s = 0.34$, $p < 0.05$) zorbalığı sürecinde zorba olma değişkenleri arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Buna ek olarak öfke değişkeni ile söylenti ($r_s = 0.27$, $p < 0.05$) ve eşya ($r_s = 0.29$, $p < 0.05$) zorbalığı sürecinde kurban olma değişkenleri ve söylenti ($r_s = 0.26$, $p < 0.05$) ve eşya ($r_s = 0.30$, $p < 0.05$) zorbalığı

sürecinde zorba olma değişkenleri arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

İntihar olasılığı ölçeğinin alt boyutlarından olan umutsuzluk değişkeni ile sözel ($r_s = 0.33, p < 0.05$) zorbalık sürecinde kurban olma değişkeni arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Buna ek olarak umutsuzluk değişkeni ile fiziksel ($r_s = 0.25, p < 0.05$), dışlama ($r_s = 0.31, p < 0.05$), söylenti ($r_s = 0.21, p < 0.05$) ve eşya ($r_s = 0.20, p < 0.05$) zorbalığı sürecinde kurban olma değişkenleri ve fiziksel ($r_s = 0.23, p < 0.05$), sözel ($r_s = 0.28, p < 0.05$), dışlama ($r_s = 0.19, p < 0.05$), söylenti ($r_s = 0.17, p < 0.05$) ve eşya ($r_s = 0.19, p < 0.05$) zorbalığı sürecinde zorba olma değişkenleri arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

İntihar olasılığı ölçeğinin alt boyutlarından olan intihar değişkeni ile fiziksel ($r_s = 0.25, p < 0.05$), sözel ($r_s = 0.24, p < 0.05$), dışlama ($r_s = 0.25, p < 0.05$), söylenti ($r_s = 0.16, p < 0.05$) ve eşya ($r_s = 0.19, p < 0.05$) zorbalığı sürecinde kurban olma değişkenleri ve fiziksel ($r_s = 0.21, p < 0.05$), sözel ($r_s = 0.15, p < 0.05$), dışlama ($r_s = 0.17, p < 0.05$), söylenti ($r_s = 0.13, p < 0.05$) ve eşya ($r_s = 0.09, p < 0.05$) zorbalığı sürecinde zorba olma değişkenleri arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

4.3. DEĞİŞKENLERİN CİNSİYETE GÖRE FARKLILAŞMASI

4.3.1. Lise Öğrencilerinde İntihar Alt Boyutlarının Cinsiyete Göre Farklılaşması

Lise öğrencisi ergenlerin intihar olasılığı alt boyutlarının cinsiyete göre farklılaşmalarını tespit etmek amacıyla İlişkisiz Örneklem İçin t Test analizi kullanılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 4.5'te gösterilmiştir.

Tablo 4.5. İntihar Olasılığı Alt Boyutlarının Cinsiyete Göre Farklılaşması (N = 436)

	Grup	N	Ortalama	Standart Sapma	t	sd	p
Olumsuz Benlik Algısı	Kız	256	33,35	8,05	2,59	434	0,01*
	Erkek	180	31,31	8,16			
Öfke	Kız	256	12,60	4,15	2,65	434	0,00*
	Erkek	180	11,54	4,01			
Umutsuzluk	Kız	256	16,93	4,67	2,88	434	0,00*
	Erkek	180	15,57	5,15			
İntihar	Kız	256	16,85	5,46	0,58	434	0,56
	Erkek	180	16,54	5,60			
Toplam	Kız	256	79,75	16,82	2,88	434	0,00*
	Erkek	180	74,97	17,30			

* = $p < 0.05$

Tablo 4.5'te elde edilen bulgulara göre örneklemdaki ergenlerin olumsuz benlik algısı alt boyutunun cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t_{434}=2.59$, $p < 0.05$). Bu sonuçlar, kız ergenlerin ($\bar{X}_K= 33.35$) erkek ergenlere ($\bar{X}_E= 31.31$) göre daha yüksek olumsuz benlik algısı taşıdığına işaret etmektedir.

Örneklemdaki ergenlerin öfke alt boyutunun cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t_{434}=2.65$, $p < 0.05$). Bu sonuçlar, kız ergenlerin ($\bar{X}_K= 12.60$) erkek ergenlere ($\bar{X}_E= 11.56$) göre daha yüksek öfke düzeyi taşıdığına işaret etmektedir.

Örneklemdaki ergenlerin umutsuzluk alt boyutunun cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t_{434}=2.88$, $p < 0.05$). Bu sonuçlar, kız ergenlerin ($\bar{X}_K= 16.93$) erkek ergenlere ($\bar{X}_E= 12.54$) göre daha yüksek umutsuzluk düzeyine sahip olduklarına işaret etmektedir.

Örneklemdaki ergenlerin intihar alt boyutunun cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($t_{434}=0.58$, $p > 0.05$).

Örneklemdaki ergenlerin intihar olasılığı toplam puanlarının cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t_{434}=2.88$, $p < 0.05$). Bu sonuçlar, kız ergenlerin ($\bar{X}_K= 79.75$) erkek ergenlere ($\bar{X}_E= 74.97$) göre daha yüksek intihar olasılığına sahip olduklarına işaret etmektedir.

4.3.2. Lise Öğrencilerinde Akran Zorbalığı Alt Boyutlarının Cinsiyete Göre Farklılaşması

Ergenlerde akran zorbalığı alt boyutlarının cinsiyete göre farklılaşmasını tespit etmek için Mann Whitney U Testi kullanılmıştır. Test sonuçları Tablo 4.6'da gösterilmiştir.

Tablo 4.6. Akran Zorbalığı Alt Boyutlarının Cinsiyete Göre Farklılaşması (N = 436)

	Grup	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	Z	p	
Kurban Olma	Fiziksel	Kız	256	208,32	53330,00	20434,00	-2,01	0,04*
		Erkek	180	232,98	41936,00			
	Sözel	Kız	256	215,59	55191,50	22295,50	-0,57	0,56
		Erkek	180	222,64	40074,50			
	Dışlama	Kız	256	228,21	58420,50	20555,50	-2,03	0,04*
		Erkek	180	204,70	36845,50			
	Söylenti	Kız	256	222,27	56901,00	22075,00	-0,80	0,42
		Erkek	180	213,14	38365,00			
	Eşya	Kız	256	219,76	56259,00	22717,00	-0,26	0,79
		Erkek	180	216,71	39007,00			
Toplam	Kız	256	216,40	55398,50	22502,50	-0,41	0,67	
	Erkek	180	221,49	39867,50				
Zorba Olma	Fiziksel	Kız	256	202,61	51867,50	18971,50	-3,16	0,00*
		Erkek	180	241,10	43398,50			
	Sözel	Kız	256	211,12	54047,00	21151,00	-1,51	0,12
		Erkek	180	228,99	41219,00			
	Dışlama	Kız	256	221,38	56674,00	22302,00	-0,65	0,51
		Erkek	180	214,40	38592,00			
	Söylenti	Kız	256	212,58	54420,50	21524,50	-1,61	0,10
		Erkek	180	226,92	40845,50			
	Eşya	Kız	256	214,96	55029,50	22133,50	-0,84	0,39
		Erkek	180	223,54	40236,50			
Toplam	Kız	256	207,13	53024,50	20128,50	-2,25	0,02*	
	Erkek	180	234,68	42241,50				

* = $p < 0.05$

Tablo 4.6'daki bulgulara göre örneklemdaki ergenlerin akran zorbalığı alt boyutlarından fiziksel zorbalık kurbanı olma düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($U = 20434.00$, $z = -2.01$, $p < 0.05$). Sonuçlar erkek ergenlerin (Sıra Ort.= 232,98) kız ergenlere (Sıra Ort.= 208,32) göre daha yüksek fiziksel zorbalık kurbanı olduklarına işaret etmektedir.

Örneklemdaki ergenlerin akran zorbalığı alt boyutlarından sözel zorbalık kurbanı olma düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($U = 22295.50$, $z = -0.57$, $p > 0.05$).

Örneklemdaki ergenlerin akran zorbalığı alt boyutlarından dışlanma zorbalığı kurbanı olma düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($U = 20555.50$, $z = -2.03$, $p < 0.05$). Sonuçlar kız ergenlerin (Sıra Ort.= 228.21) erkek ergenlere (Sıra Ort.= 204.70) göre daha yüksek dışlama zorbalığı kurbanı olduklarına işaret etmektedir.

Örneklemdaki ergenlerin akran zorbalığı alt boyutlarından söylenti zorbalığı kurbanı olma düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($U = 22075.00$, $z = -0.80$, $p > 0.05$).

Örneklemdaki ergenlerin akran zorbalığı alt boyutlarından eşya zorbalığı kurbanı olma düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($U = 22717.00$, $z = -0.26$, $p > 0.05$).

Örneklemdaki ergenlerin akran zorbalığı alt boyutlarından zorbalık kurbanı olma düzeyleri toplam puanlarının cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($U = 22502.50$, $z = -0.41$, $p > 0.05$).

Örneklemdaki ergenlerin fiziksel zorbalık sürecinde zorba olma düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($U = 18971.50$, $z = -3.16$, $p < 0.05$). Sonuçlar erkek ergenlerin (Sıra Ort.= 241.10) kız ergenlere (Sıra Ort.= 202.61) göre daha yüksek fiziksel zorbalık sürecinde zorba olduklarına işaret etmektedir.

Örneklemdaki ergenlerin sözel zorbalık sürecinde zorba olma düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($U = 21151.00$, $z = -1.51$, $p > 0.05$).

Örneklemdaki ergenlerin dışlama zorbalığı sürecinde zorba olma düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir (U= 22302.00, z= -0.65, p>0.05).

Örneklemdaki ergenlerin söylenti zorbalığı sürecinde zorba olma düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir (U= 21524.50, z= -1.61, p>0.05).

Örneklemdaki ergenlerin eşya zorbalığı sürecinde zorba olma düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir (U= 22133.50, z= -0.84, p>0.05).

Örneklemdaki ergenlerin zorbalık sürecinde zorba olma düzeyleri toplam puanlarının cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (U= 20128.50, z= -2,25, p<0.05). Sonuçlar zorbalık sürecinde erkek ergenlerin (Sıra Ort.= 234,68) kız ergenlere (Sıra Ort.= 207,13) göre daha yüksek zorba olma düzeyi toplam puanına sahip olduklarına işaret etmektedir.

4.4. DEĞİŞKENLERİN SINIF DÜZEYİNE GÖRE FARKLILAŞMASI

4.4.1. Lise Öğrencilerinde İntihar Olasılığı Alt Boyutlarının Sınıf Düzeyine

Göre Farklılaşması

Lise öğrencisi ergenlerin intihar olasılığı alt boyutlarının sınıf düzeyine göre farklılaşmalarını tespit etmek amacıyla Tek Yönlü Varyans Analizi (One Way ANOVA) kullanılmıştır. Tek Yönlü Varyans Analizi (One Way ANOVA) öncesinde varyans homojenliğini test etmek amacıyla Levene Testi yapılmıştır. Levene Testi sonucu tablo 4.7’de gösterilmiştir:

Tablo 4.7. Sınıf Düzeyi İçin Levene Testi Sonuçları (N = 436)

	Levene İstatistiği	sd1	sd2	p
Olumsuz Benlik Algısı	2,70	3	432	0,04*
Öfke	0,56	3	432	0,63
Umutsuzluk	0,59	3	432	0,61
İntihar	0,26	3	432	0,85
Toplam	0,64	3	432	0,58

* = p<0.05

Tablo 4.7'deki bulgulara göre olumsuz benlik algısı değişkeninin sınıf düzeyine göre alt gruplarının varyansları arasında anlamlı fark olduğu; öfke, umutsuzluk, intihar ve intihar eğilimi toplam değişkenlerinin varyansları arasında anlamlı fark olmadığı tespit edilmiştir. Bu sebeple çoklu karşılaştırma yapılırken varyansların heterojen dağıldığı durumda Games – Howell Testi, varyansların homojen dağıldığı durumda Tukey testi kullanılarak çoklu karşılaştırmalar yapılmıştır.

Yapılan Levene Testi sonrasında Tek Yönlü Varyans Analizi'ne (One Way ANOVA) geçilmiştir. Analiz sonuçları Tablo 4.8'de gösterilmiştir.

Tablo 4.8. İntihar Olasılığı Alt Boyutları Sınıf Düzeyine Göre Farklılaşması (N = 436)

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ort.	F	p	Anlamlı Fark
Olumsuz Benlik Algısı	Gruplar arası	457,77	3	152,59	2,31	0,07	
	Gruplar içi	28441,54	432	65,83			
	Toplam	28899,32	435				
Öfke	Gruplar arası	16,98	3	5,66	0,33	0,80	
	Gruplar içi	7391,00	432	17,10			
	Toplam	7407,98	435				
Umutsuzluk	Gruplar arası	79,20	3	26,40	1,09	0,35	
	Gruplar içi	10439,04	432	24,16			
	Toplam	10518,24	435				
İntihar	Gruplar arası	212,29	3	70,76	2,34	0,07	
	Gruplar içi	13042,71	432	30,19			
	Toplam	13255,01	435				
Toplam	Gruplar arası	1039,83	3	346,61	1,17	0,31	
	Gruplar içi	127142,83	432	294,31			
	Toplam	128182,66	435				

* = $p < 0.05$

Tablo 4.8'deki bulgulara göre dört farklı sınıf seviyesinde 436 öğrenciden oluşan ergen grubunun olumsuz benlik algısı düzeylerinin sınıf düzeyine göre oluşturulan alt

gruplar açısından farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek amacıyla olumsuz benlik algısı ortalamaları ilişkisiz örneklem için tek yönlü varyans analizi ile karşılaştırılmıştır. Yapılan analiz sonucunda 9. sınıf ($\bar{X} = 33.08$), 10. sınıf ($\bar{X} = 33.53$), 11. sınıf ($\bar{X} = 30.97$) ve 12. sınıf ($\bar{X} = 32.25$) öğrencilerinin olumsuz benlik algısı düzeyleri arasında anlamlı fark olmadığı tespit edilmiştir [$F_{(435-3)} = 2.31, p>0.05$].

Dört farklı sınıf seviyesinde 436 öğrenciden oluşan ergen grubunun öfke düzeylerinin sınıf düzeylerine göre oluşturulan alt gruplar açısından farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek amacıyla öfke düzey ortalamaları ilişkisiz örneklem için tek yönlü varyans analizi ile karşılaştırılmıştır. Yapılan analiz sonucunda 9. sınıf ($\bar{X} = 12.04$), 10. sınıf ($\bar{X} = 12.25$), 11. sınıf ($\bar{X} = 12.39$) ve 12. sınıf ($\bar{X} = 11.82$) öğrencilerinin öfke düzeyleri arasında anlamlı fark olmadığı tespit edilmiştir [$F_{(435-3)} = 0.80, p>0.05$].

Dört farklı sınıf seviyesinde 436 öğrenciden oluşan ergen grubunun umutsuzluk düzeylerinin sınıf düzeyine göre oluşturulan alt gruplar açısından farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek amacıyla olumsuz umutsuzluk düzey ortalamaları ilişkisiz örneklem için tek yönlü varyans analizi ile karşılaştırılmıştır. Yapılan analiz sonucunda 9. sınıf ($\bar{X} = 16.02$), 10. sınıf ($\bar{X} = 16.34$), 11. sınıf ($\bar{X} = 16.21$) ve 12. sınıf ($\bar{X} = 17.31$) öğrencilerinin umutsuzluk düzeyleri arasında anlamlı fark olmadığı tespit edilmiştir [$F_{(435-3)} = 1.09, p>0.05$].

Dört farklı sınıf seviyesinde 436 öğrenciden oluşan ergen grubunun intihar eğilimi düzeylerinin sınıf düzeylerine göre oluşturulan alt gruplar açısından farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek amacıyla olumsuz intihar eğilimi ortalamaları ilişkisiz örneklem için tek yönlü varyans analizi ile karşılaştırılmıştır. Yapılan analiz sonucunda 9. sınıf ($\bar{X} = 17.38$), 10. sınıf ($\bar{X} = 17.27$), 11. sınıf ($\bar{X} = 15.91$) ve 12. sınıf ($\bar{X} = 12.93$) öğrencilerinin intihar eğilimi düzeyleri arasında anlamlı fark olmadığı tespit edilmiştir [$F_{(435-3)} = 2.34, p>0.05$].

Dört farklı sınıf seviyesinde 436 öğrenciden oluşan ergen grubunun intihar olasılığı toplam puan düzeylerinin sınıf düzeylerine göre oluşturulan alt gruplar açısından farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek amacıyla intihar olasılığı toplam puan düzeyleri ortalamaları ilişkisiz örneklem için tek yönlü varyans analizi ile karşılaştırılmıştır. Yapılan analiz sonucunda 9. sınıf ($\bar{X} = 78.53$), 10. sınıf ($\bar{X} = 79.40$), 11. sınıf ($\bar{X} = 75.94$) ve 12. sınıf ($\bar{X} = 77.33$) öğrencilerinin intihar olasılığı toplam puan düzeyleri arasında anlamlı fark olmadığı tespit edilmiştir [$F_{(435-3)} = 1.17, p>0.05$].

4.4.2. Lise Öğrencilerinde Akran Zorbalığı Alt Boyutlarının Sınıf Düzeyine Göre Farklılaşması

Lise öğrencisi ergenlerin akran zorbalığı alt boyutlarının sınıf düzeyine göre farklılaşp farklılaşmadığını ortaya koymak amacıyla Kruskal Wallis H Testi kullanılmıştır. Normal dağılım göstermeyen değişkenlerin çoklu karşılaştırılmalarında Mann Whitney U Testi kullanılmıştır. Analiz sonuçları tablo 4.9'da gösterilmiştir.

Tablo 4.9. Akran Zorbalığı Alt Boyutları Sınıf Düzeyine Göre Farklılaşması (N = 436)

	Sınıf	n	Sıra Ort.	sd	χ^2	p	Anlamlı Fark	
Kurban Olma	Fiziksel	9	120	254,33	3	14,41	0,00*	9 – 10
		10	129	208,71				9 – 11
		11	118	208,39				9 – 12
		12	69	191,78				
	Sözel	9	120	229,60	3	1,91	0,59	
		10	129	215,21				
		11	118	219,07				
		12	69	204,37				
	Dışlama	9	120	248,47	3	10,65	0,01*	9 – 10
		10	129	208,55				9 – 11
		11	118	208,07				9 – 12
		12	69	202,83				
Söylenti	9	120	229,40	3	1,49	0,68		
	10	129	214,48					
	11	118	215,60					
	12	69	212,02					
Eşya	9	120	248,70	3	10,56	0,01*	9 – 10	
	10	129	206,18				9 – 11	
	11	118	208,21				9 – 12	
	12	69	206,62					
Toplam	9	120	249,33	3	10,33	0,01*	9 – 10	
	10	129	208,30				9 – 11	
	11	118	210,11				9 – 12	
	12	69	198,29					

Tablo 4.9. (devam)

Zorba Olma	Fiziksel	9	120	226,84	3	6,96	0,07
		10	129	200,64			
		11	118	237,99			
		12	69	204,06			
	Sözel	9	120	216,42	3	2,54	0,46
		10	129	212,87			
		11	118	233,02			
		12	69	207,83			
	Dışlama	9	120	227,13	3	4,55	0,20
		10	129	204,05			
		11	118	229,73			
		12	69	211,30			
	Söylenti	9	120	225,20	3	1,82	0,61
		10	129	214,40			
		11	118	221,78			
		12	69	208,89			
Eşya	9	120	233,58	3	6,48	0,09	
	10	129	201,34				
	11	118	224,41				
	12	69	214,25				
Toplam	9	120	226,25	3	6,87	0,07	
	10	129	201,48				
	11	118	238,39				
	12	69	202,82				

* = $p < 0.05$

Tablo 4.9'daki bulgulara göre dört farklı sınıf seviyesinde 436 ergenin fiziksel zorbalık sürecinde kurban olma düzeyleri arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir [$\chi^2_{(sd=3,n=436)} = 14.41, p < 0.05$]. Yapılan Mann Whitney U çoklu karşılaştırma testi sonucunda bu farkın kaynağının 9. sınıf (254.33) öğrencileri ile 10. sınıf (208.71), 11. sınıf (208.39) ve 12. sınıf (191.78) öğrencileri arasında olduğu tespit edilmiştir.

Dört farklı sınıf seviyesinde 436 ergenin sözel zorbalık sürecinde kurban olma düzeyleri arasında anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir [$\chi^2_{(sd=3,n=436)} = 1.91, p > 0.05$].

Dört farklı sınıf seviyesinde 436 ergenin dışlama zorbalığı sürecinde kurban olma düzeyleri arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir [$\chi^2_{(sd=3,n=436)}= 10.65, p<0.05$]. Yapılan Mann Whitney U çoklu karşılaştırma testi sonucunda bu farkın kaynağının 9. sınıf (248.47) öğrencileri ile 10. sınıf (208.55), 11. sınıf (208.07) ve 12. sınıf (202.83) öğrencileri arasında olduğu tespit edilmiştir.

Dört farklı sınıf seviyesinde 436 ergenin söylenti zorbalığı sürecinde kurban olma düzeyleri arasında anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir [$\chi^2_{(sd=3,n=436)}= 1.49, p>0.05$].

Dört farklı sınıf seviyesinde 436 ergenin eşya zorbalığı sürecinde kurban olma düzeyleri arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir [$\chi^2_{(sd=3,n=436)}= 10.56, p<0.05$]. Yapılan Mann Whitney U çoklu karşılaştırma testi sonucunda bu farkın kaynağının 9. sınıf (248.70) öğrencileri ile 10. sınıf (206.18), 11. sınıf (208.21) ve 12. sınıf (206.62) öğrencileri arasında olduğu tespit edilmiştir.

Dört farklı sınıf seviyesinde 436 ergenin akran zorbalığı sürecinde kurban olma toplam puan düzeyleri arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir [$\chi^2_{(sd=3,n=436)}= 10.33, p<0.05$]. Yapılan Mann Whitney U çoklu karşılaştırma testi sonucunda bu farkın kaynağının 9. sınıf (249.33) öğrencileri ile 10. sınıf (208.30), 11. sınıf (210.11) ve 12. sınıf (198.29) öğrencileri arasında olduğu tespit edilmiştir.

Dört farklı sınıf seviyesinde 436 ergenin fiziksel zorbalık sürecinde zorba olma düzeyleri arasında anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir [$\chi^2_{(sd=3,n=436)}= 6.96, p>0.05$].

Dört farklı sınıf seviyesinde 436 ergenin sözel zorbalık sürecinde zorba olma düzeyleri arasında anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir [$\chi^2_{(sd=3,n=436)}= 2.54, p>0.05$].

Dört farklı sınıf seviyesinde 436 ergenin dışlama zorbalığı sürecinde zorba olma düzeyleri arasında anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir [$\chi^2_{(sd=3,n=436)}= 4.55, p>0.05$].

Dört farklı sınıf seviyesinde 436 ergenin söylenti zorbalığı sürecinde zorba olma düzeyleri arasında anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir [$\chi^2_{(sd=3,n=436)}= 1.82, p>0.05$].

Dört farklı sınıf seviyesinde 436 ergenin eşya zorbalığı sürecinde zorba olma düzeyleri arasında anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir [$\chi^2_{(sd=3,n=436)}= 6.48, p>0.05$].

Dört farklı sınıf seviyesinde 436 ergenin akran zorbalığı sürecinde zorba olma toplam puan düzeyleri arasında anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir [$\chi^2_{(sd=3,n=436)}= 6.87, p>0.05$].

4.5. DEĞİŞKENLERİN LİSE TÜRÜNE GÖRE FARKLILAŞMASI

4.5.1. Lise Öğrencilerinde İntihar Olasılığı Alt Boyutlarının Lise Türüne Göre Farklılaşması

Lise öğrencisi ergenlerin intihar olasılığı düzeylerinin lise türüne göre farklılaşmalarını tespit etmek amacıyla Tek Yönlü Varyans Analizi (One Way ANOVA) kullanılmıştır. Tek Yönlü Varyans Analizi (One Way ANOVA) öncesinde varyans homojenliğini test etmek amacıyla Levene Testi yapılmıştır. Levene Testi sonucu Tablo 4.10'da gösterilmiştir:

Tablo 4.10. Lise Türü İçin Levene Testi Sonuçları (N = 436)

	<i>Levene İstatistiği</i>	<i>sd1</i>	<i>sd2</i>	<i>p</i>
Olumsuz Benlik Algısı	0,22	3	432	0,88
Öfke	3,26	3	432	0,02*
Umutsuzluk	1,49	3	432	0,21
İntihar	0,43	3	432	0,73
Toplam	0,18	3	432	0,90

* = $p < 0.05$

Tablo 4.10'daki bulgulara göre öfke değişkeninin lise türüne göre alt gruplarının varyansları arasında fark olduğu; olumsuz benlik algısı, umutsuzluk, intihar ve intihar eğilimi toplam değişkenleri arasında anlamlı fark olmadığı tespit edilmiştir. Bu sebeple çoklu karşılaştırma yapılırken varyansların heterojen dağıldığı durumda Games – Howell Testi, varyansların homojen dağıldığı durumda Tukey testi kullanılarak çoklu karşılaştırmalar yapılmıştır.

Yapılan Levene Testi sonrasında Tek Yönlü Varyans Analizi'ne (One Way ANOVA) geçilmiştir. Analiz sonuçları Tablo 4.11'de gösterilmiştir.

Tablo 4.11. İntihar Olasılığı Alt Boyutlarının Lise Türüne Göre Farklılaşması (N = 436)

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ort.	F	p	Anlamlı Fark
Olumsuz Benlik Algısı	Gruplar arası	808,29	3	269,43	4,14	0,00*	3 – 4
	Gruplar içi	28091,02	432	65,02			
	Toplam	28899,32	435				
Öfke	Gruplar arası	186,44	3	62,14	3,71	0,01*	3 - 4
	Gruplar içi	7221,53	432	16,71			
	Toplam	7407,98	435				
Umutsuzluk	Gruplar arası	54,86	3	18,289	0,75	0,52	
	Gruplar içi	10463,37	432	24,221			
	Toplam	10518,24	435				
İntihar	Gruplar arası	563,09	3	187,70	6,38	0,00*	1 – 4
	Gruplar içi	12691,91	432	29,37			2 – 4
	Toplam	13255,01	435				3 – 4
Toplam	Gruplar arası	4740,49	3	1580,16	5,53	0,00*	2 – 4
	Gruplar içi	123442,16	432	285,74			3 – 4
	Toplam	128182,66	435				

1 = Anadolu Lisesi, 2 = Fen/ Sosyal Bilimler Lisesi, 3 = İmam Hatip Lisesi, 4 = Meslek Lisesi, * = $p < 0.05$

Tablo 4.11'deki bulgulara göre dört farklı lise türünden 436 öğrenciden oluşan ergen grubunun olumsuz benlik algısı düzeylerinin lise türlerine göre oluşturulan alt gruplar açısından farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek amacıyla olumsuz benlik algısı ortalamaları ilişkisiz örneklem için tek yönlü varyans analizi ile karşılaştırılmıştır. Yapılan analiz sonucunda Anadolu lisesi ($\bar{X} = 33.29$), fen/ sosyal bilimler lisesi ($\bar{X} = 31.70$), imam hatip lisesi ($\bar{X} = 30.78$) ve meslek lisesi ($\bar{X} = 34.14$) öğrencilerinin olumsuz benlik algısı düzeyleri ortalamaları arasında anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir [$F_{(435-3)} = 4.14, p < 0.05$]. Test sonucu hesaplanan etki büyüklüğü ($\eta^2 = 0.02$) bu farkın küçük düzeyde olduğunu göstermektedir (Büyüköztürk ve diğerleri, 2016). Yapılan Tukey çoklu karşılaştırma testi sonucunda anlamlı farkın imam hatip lisesi ile meslek lisesi öğrencileri arasında olduğu tespit edilmiştir.

Dört farklı lise türünden 436 öğrenciden oluşan ergen grubunun öfke düzeylerinin lise türlerine göre oluşturulan alt gruplar açısından farklılaşıp farklılaşmadığını tespit

etmek amacıyla öfke düzey ortalamaları ilişkisiz örneklem için tek yönlü varyans analizi ile karşılaştırılmıştır. Yapılan analiz sonucunda Anadolu lisesi ($\bar{X} = 12.51$), fen/sosyal bilimler lisesi ($\bar{X} = 11.75$), imam hatip lisesi ($\bar{X} = 11.35$) ve meslek lisesi ($\bar{X} = 12.97$) öğrencilerinin öfke düzeyleri ortalamaları arasında anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir [$F_{(435-3)} = 3.71, p < 0.05$]. Test sonucu hesaplanan etki büyüklüğü ($\eta^2 = 0.02$) bu farkın küçük düzeyde olduğunu göstermektedir (Büyüköztürk ve diğerleri, 2016). Yapılan Games – Howell çoklu karşılaştırma testi sonucunda anlamlı farkın imam hatip lisesi ile meslek lisesi öğrencileri arasında olduğu tespit edilmiştir.

Dört farklı lise türünden 436 öğrenciden oluşan ergen grubunun umutsuzluk düzeylerinin lise türlerine göre oluşturulan alt gruplar açısından farklılaşp farklılaşmadığını tespit etmek amacıyla olumsuz umutsuzluk düzey ortalamaları ilişkisiz örneklem için tek yönlü varyans analizi ile karşılaştırılmıştır. Yapılan analiz sonucunda Anadolu lisesi ($\bar{X} = 16.77$), fen/sosyal bilimler lisesi ($\bar{X} = 16.06$), imam hatip lisesi ($\bar{X} = 15.97$) ve meslek lisesi ($\bar{X} = 16.64$) öğrencilerinin umutsuzluk düzeyleri ortalamaları arasında anlamlı fark olmadığı tespit edilmiştir [$F_{(435-3)} = 0.75, p > 0.05$].

Dört farklı lise türünden 436 öğrenciden oluşan ergen grubunun intihar eğilimi düzeylerinin lise türlerine göre oluşturulan alt gruplar açısından farklılaşp farklılaşmadığını tespit etmek amacıyla intihar eğilimi ortalamaları ilişkisiz örneklem için tek yönlü varyans analizi ile karşılaştırılmıştır. Yapılan analiz sonucunda Anadolu lisesi ($\bar{X} = 16.17$), fen/sosyal bilimler lisesi ($\bar{X} = 15.98$), imam hatip lisesi ($\bar{X} = 15.97$) ve meslek lisesi ($\bar{X} = 18.54$) öğrencilerinin intihar eğilimi düzeyleri ortalamaları arasında anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir [$F_{(435-3)} = 6.38, p < 0.05$]. Test sonucu hesaplanan etki büyüklüğü ($\eta^2 = 0.04$) bu farkın orta düzeyde olduğunu göstermektedir (Büyüköztürk, Çokluk ve Köklü, 2016). Yapılan Tukey çoklu karşılaştırma testi sonucunda anlamlı farkın meslek lisesi ile Anadolu, fen/sosyal bilimler ve meslek lisesi öğrencileri arasında olduğu tespit edilmiştir.

Dört farklı lise türünden 436 öğrenciden oluşan ergen grubunun intihar olasılığı toplam puan düzeylerinin lise türlerine göre oluşturulan alt gruplar açısından farklılaşp farklılaşmadığını tespit etmek amacıyla intihar olasılığı toplam puan düzeyleri ortalamaları ilişkisiz örneklem için tek yönlü varyans analizi ile karşılaştırılmıştır. Yapılan analiz sonucunda Anadolu lisesi ($\bar{X} = 78.75$), fen/sosyal bilimler lisesi ($\bar{X} = 75.41$), imam hatip lisesi ($\bar{X} = 74.09$) ve meslek lisesi ($\bar{X} = 82.30$) öğrencilerinin intihar olasılığı toplam puan ortalamaları düzeyleri arasında anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir [$F_{(435-3)} = 5.53$,

$p<0.05$]. Test sonucu hesaplanan etki büyüklüğü ($\eta^2=0.03$) bu farkın küçük düzeyde olduğunu göstermektedir (Büyüköztürk ve diğerleri, 2016). Yapılan Tukey çoklu karşılaştırma testi sonucunda anlamlı farkın meslek lisesi ile fen/sosyal bilimler ve imam hatip liseleri öğrencileri arasında olduğu tespit edilmiştir.

4.5.2. Lise Öğrencilerinde Akran Zorbalığı Alt Boyutlarının Lise Türüne Göre Farklılaşması

Lise öğrencisi ergenlerin akran zorbalığı düzeylerinin lise türüne göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak amacıyla Kruskal Wallis H Testi kullanılmıştır. Normal dağılım göstermeyen değişkenlerin çoklu karşılaştırılmalarında Mann Whitney U Testi kullanılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 4.12’de gösterilmiştir.

Tablo 4.12. Akran Zorbalığı Alt Boyutlarının Lise Türüne Göre Farklılaşması (N = 436)

	Lise	n	Sıra Ort.	sd	χ^2	p	Anlamlı Fark	
Kurban Olma	Fiziksel	1	106	220,99	3	7,72	0,05*	3 – 4
		2	85	219,90				
		3	123	194,85				
		4	122	239,21				
	Sözel	1	106	228,56	3	7,90	0,04*	1 – 3
		2	85	226,40				
		3	123	191,75				
		4	122	231,23				
	Dışlama	1	106	226,46	3	2,90	0,40	
		2	85	222,73				
		3	123	203,18				
		4	122	224,09				
	Söylenti	1	106	219,71	3	6,91	0,07	
		2	85	209,45				
		3	123	202,58				
		4	122	239,80				

Tablo 4.12. (devam)

		1	2	3	4	5	6	7	
Kurban Olma	Eşya	1	106	243,37	3	20,89	0,00*	1 – 2	
		2	85	189,76				1 – 3	
		3	123	192,00				2 – 4	
		4	122	243,63				3 – 4	
	Toplam	1	106	225,38	3	9,02	0,02*	1 – 3	
		2	85	218,60				3 – 4	
		3	123	192,04					
		4	122	239,13					
Zorba Olma	Fiziksel	1	106	209,00	3	8,61	0,03*	1 – 2	
		2	85	245,99				2 – 3	
		3	123	198,36					
		4	122	227,90					
	Sözel	1	106	219,26	3	7,87	0,04*	2 – 3	
		2	85	243,72					
		3	123	196,52					
		4	122	222,42					
	Dışlama	1	106	226,17	3	3,08	0,37		
			85	221,70					
			123	204,04					
			122	224,18					
		Söylenti	1	106	228,34	3	10,40	0,01*	1 – 3
			2	85	218,24				3 – 4
			3	123	197,23				
			4	122	231,58				
Eşya	1	106	227,34	3	4,14	0,24			
	2	85	217,45						
	3	123	203,33						
	4	122	226,84						
Toplam	1	106	217,81	3	8,96	0,03*	2 – 3		
	2	85	243,38				3 – 4		
	3	123	193,16						
	4	122	227,32						

1 = Anadolu Lisesi, 2 = Fen/ Sosyal Bilimler Lisesi, 3 = İmam Hatip Lisesi, 4 = Meslek Lisesi, * = $p < 0.05$

Tablo 4.12'deki bulgulara göre dört farklı lise türünden 436 ergenin fiziksel zorbalık sürecinde kurban olma düzeyleri arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir [$\chi^2_{(sd=3,n=436)}= 7.72, p<0.05$]. Yapılan Mann Whitney U çoklu karşılaştırma testi sonucunda bu farkın kaynağının imam hatip lisesi (194.85) öğrencileri ile meslek lisesi (239.21) öğrencileri arasında olduğu tespit edilmiştir.

Dört farklı lise türünden 436 ergenin sözel zorbalık sürecinde kurban olma düzeyleri arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir [$\chi^2_{(sd=3,n=436)}= 7.90, p<0.05$]. Yapılan Mann Whitney U çoklu karşılaştırma testi sonucunda bu farkın kaynağının Anadolu lisesi (228.56) öğrencileri ile meslek lisesi (231.23) öğrencileri, fen/sosyal bilimler lisesi (226.40) öğrencileri ile imam hatip lisesi (191.75) öğrencileri, imam hatip lisesi (191.75) öğrencileri ile meslek lisesi (231.23) öğrencileri arasında olduğu tespit edilmiştir.

Dört farklı lise türünden 436 ergenin dışlama zorbalığı sürecinde kurban olma düzeyleri arasında anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir [$\chi^2_{(sd=3,n=436)}= 2.90, p>0.05$].

Dört farklı lise türünden 436 ergenin söylenti zorbalığı sürecinde kurban olma düzeyleri arasında anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir [$\chi^2_{(sd=3,n=436)}= 6.91, p>0.05$].

Dört farklı lise türünden 436 ergenin eşya zorbalığı sürecinde kurban olma düzeyleri arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir [$\chi^2_{(sd=3,n=436)}= 20.89, p<0.05$]. Yapılan Mann Whitney U çoklu karşılaştırma testi sonucunda bu farkın kaynağının Anadolu lisesi (243.37) öğrencileri ile fen/sosyal bilimler lisesi (189.76) ve imam hatip lisesi (192.00) öğrencileri, meslek lisesi (243.63) öğrencileri ile fen/sosyal bilimler lisesi (189.76) ve imam hatip lisesi (192.00) öğrencileri arasında olduğu tespit edilmiştir.

Dört farklı lise türünden 436 ergenin akran zorbalığı sürecinde kurban olma toplam puan düzeyleri arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir [$\chi^2_{(sd=3,n=436)}= 9.02, p<0.05$]. Yapılan Mann Whitney U çoklu karşılaştırma testi sonucunda bu farkın kaynağının imam hatip lisesi (192.04) öğrencileri ile Anadolu lisesi (225.38) ve meslek lisesi (239.13) öğrencileri arasında olduğu tespit edilmiştir.

Dört farklı lise türünden 436 ergenin fiziksel zorbalık sürecinde zorba olma düzeyleri arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir [$\chi^2_{(sd=3,n=436)}= 8.61, p<0.05$]. Yapılan Mann Whitney U çoklu karşılaştırma testi sonucunda bu farkın kaynağının Anadolu lisesi (209.00) öğrencileri ile fen/sosyal bilimler lisesi (245.99) öğrencileri, imam

hatip lisesi (198.36) öğrencileri ile fen/sosyal bilimler lisesi (245.99) öğrencileri arasında olduğu tespit edilmiştir.

Dört farklı lise türünden 436 ergenin sözel zorbalık sürecinde zorba olma düzeyleri arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir [$\chi^2_{(sd=3,n=436)}= 7.87, p<0.05$]. Yapılan Mann Whitney U çoklu karşılaştırma testi sonucunda bu farkın kaynağının fen/sosyal bilimler lisesi (243.72) öğrencileri ile imam hatip lisesi (196.52) öğrencileri arasında olduğu tespit edilmiştir.

Dört farklı lise türünden 436 ergenin dışlama zorbalığı sürecinde zorba olma düzeyleri arasında anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir [$\chi^2_{(sd=3,n=436)}= 3.08, p>0.05$].

Dört farklı lise türünden 436 ergenin söylenti zorbalığı sürecinde zorba olma düzeyleri arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir [$\chi^2_{(sd=3,n=436)}= 10.40, p<0.05$]. Yapılan Mann Whitney U çoklu karşılaştırma testi sonucunda bu farkın kaynağının imam hatip lisesi (197.23) öğrencileri ile Anadolu lisesi (228.34) ve meslek lisesi (231.58) öğrencileri arasında olduğu tespit edilmiştir.

Dört farklı lise türünden 436 ergenin eşya zorbalığı sürecinde zorba olma düzeyleri arasında anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir [$\chi^2_{(sd=3,n=436)}= 4.14, p>0.05$].

Dört farklı lise türünden 436 ergenin akran zorbalığı sürecinde zorba olma toplam puanı düzeyleri arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir [$\chi^2_{(sd=3,n=436)}= 8.96, p<0.05$]. Yapılan Mann Whitney U çoklu karşılaştırma testi sonucunda bu farkın kaynağının imam hatip lisesi (193.16) öğrencileri ile fen/sosyal bilimler lisesi (243.38) ve meslek lisesi (227.32) öğrencileri arasında olduğu tespit edilmiştir.

BÖLÜM V

5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. TARTIŞMA

Bu bölümde araştırma kapsamında elde edilen lise öğrencisi ergenlerde akran zorbalığı ve intihar olasılığı arasındaki ilişkilere yönelik bulgular literatüre uygun olarak tartışılmıştır.

5.1.1. Akran Zorbalığı ve İntihar Olasılığı İlişkisi

Araştırma bulgularına göre lise öğrencisi ergenlerde intihar olasılığı ile akran zorbalığı kurbanı olma ve akran zorbalığı yapma arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. İlgili literatür incelendiğinde bu araştırma bulgularını destekler nitelikte araştırmaların olduğu tespit edilmiştir. Akran zorbalığı ile intihar olasılığı arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalarda, akran zorbalığının intihar düşüncesini arttırdığı (Bannink ve diğerleri, 2014; Heikkila ve diğerleri, 2013; Nuñez-Fadda ve diğerleri, 2022; Ronald, 2002; Undheim ve Sund, 2013; Van Der Wal ve diğerleri, 2003), akran zorbalığının intihar girişimi ve intihar düşüncesini arttırdığı (Hinduja ve Patchin, 2010, 2019; Kara ve Kaçar, 2017; Klomek ve diğerleri, 2007; Klomek ve diğerleri, 2010; Özdemir ve Stattin, 2011; Peng ve diğerleri, 2019; Sareen, 2011; Van Geel ve diğerleri, 2014; Wang ve diğerleri, 2023), akran zorbalığının intihar olasılığını arttırdığı (Alavi ve diğerleri, 2017; Kwan ve diğerleri, 2022; Öztuna, 2018; Tural Hesapçioğlu ve diğerleri, 2018) tespit edilmiştir. İlgili araştırma bulgularının bu araştırma bulgularını destekler nitelikte olduğu görülmektedir.

Sonuç olarak mevcut araştırma kapsamında elde edilen bulguların lise öğrencilerinde akran zorbalığında zorba olma ve kurban olma düzeyinin arttığı durumlarda intihar olasılığının da arttığı söylenebilir. Bu durum literatürle de tutarlı olarak, beklenen yönde bir bulgudur.

5.1.2. Lise Öğrencilerinde Akran Zorbalığı Alt Boyutları ve İntihar Olasılığı

Alt Boyutları Arasındaki İlişki

Araştırma bulguları incelendiğinde lise öğrencisi ergenlerde intihar olasılığı alt boyutları ile akran zorbalığı alt boyutlarında kurbanı olma ve zorba olma arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. İlgili literatür incelendiğinde akran

zorbalığı alt boyutları ile intihar olasılığı alt boyutları arasındaki ilişkiyi doğrudan ele alıp inceleyen araştırmalara rastlanılmamıştır. Bu konuda literatürde akran zorbalığı alt boyutları ile intihar düşüncesi, intihar davranışı ve intihar girişimi arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmaların olduğu tespit edilmiştir. İpek ve diğerleri (2022) tarafından yapılan bir araştırmada zorbalık alt boyutlarından biri olan siber zorbalığın intiharı daha fazla tetiklediği sonucuna ulaşılmıştır. Ronald (2002) tarafından yapılan araştırmada dolaylı zorbalığın intihar düşüncesi üzerinde daha büyük bir etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Başka bir araştırmada fiziksel zorbalık ve siber zorbalığın intihar davranışı ile ilişkisinin olduğu tespit edilmiştir (Litwiller ve Brausch, 2013). Van Geel ve diğerleri (2014) tarafından yapılan meta-analiz çalışmasında ise geleneksel zorbalığa göre siber zorbalığın intihar düşüncesi ile ilişkisinin daha güçlü olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bannink ve diğerleri (2014) tarafından yapılan bir araştırmada ergenlerin farklı arkan zorbalığı alt boyutlarına maruz kalmalarının intihar olasılığı ve intihar riski ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

Sonuç olarak araştırma kapsamında elde edilen bulgular değerlendirildiğinde akran zorbalığı alt boyutlarından fiziksel, sözel, dışlama, söylenti ve eşya zorbalığı ile intihar olasılığı alt boyutlarından olumsuz benlik algısı, öfke, umutsuzluk ve intihar arasında pozitif bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Zorbalık alt boyutları ile intihar olasılığı alt boyutlarının birbirleri için önemli birer risk faktörü olduklarını söylemek mümkündür. Bu bağlamda zorbalık alt boyutlarının, intihar olasılığı alt boyutları ile birlikte ele alındığı araştırmalara ihtiyaç olduğu söylenebilir.

5.1.3. Lise Öğrencilerinde İntihar Olasılığının Cinsiyete Göre Farklılaşması

Araştırma bulguları incelendiğinde intihar olasılığı toplam puanlarının cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Ayrıca intihar olasılığı alt boyutlarından olumsuz benlik algısı, öfke ve umutsuzluk düzeylerinin de cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Bu sonuca göre kız ergenlerin erkek ergenlere göre daha yüksek intihar olasılığına sahip olduklarını ayrıca kız ergenlerin erkek ergenlere göre daha yüksek olumsuz benlik algısı, daha yüksek öfke ve daha yüksek umutsuzluk düzeyine sahip olduklarını söylemek mümkündür.

İlgili literatür incelendiğinde bu araştırma bulgularını destekler nitelikte araştırmaların olduğu tespit edilmiştir. Hinduja ve Patchin (2019), Nuñez-Fadda ve

diğerleri (2022) ve Ronald (2002) tarafından yapılan araştırmalarda kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha fazla intihar düşüncesine sahip oldukları tespit edilmiştir. Aktepe, Kandil, Göker, Sarp, Topbaş ve diğerleri (2006) ve Rey (2019) tarafından gerçekleştirilen araştırmalarda kız ergenlerin daha fazla intihar riskinin olduğu tespit edilmiştir. Wang ve diğerleri (2023) tarafından yapılan araştırmada hem intihar düşüncesi hem de intihar girişiminin kız öğrencilerde erkek öğrencilere göre daha fazla olduğu tespit edilmiştir. He ve Lester (2001) tarafından yapılan araştırmada ise kadınların tüm yaş gruplarında erkeklere göre daha fazla intihar olasılığına sahip olduğu tespit edilmiştir.

Diğer yandan ilgili literatürde bu araştırma bulgularını desteklemeyen araştırmaların da olduğu tespit edilmiştir. Akın ve Berkem (2012) tarafından gerçekleştirilen araştırmada intihar niyeti ile öfke arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı ve cinsiyete göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Elveli (2012) tarafından yapılan araştırmada öfkenin intihar olasılığının güçlü yordayıcısı olduğu ancak intihar olasılığının cinsiyete göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Karacabey (2012) ve Uncu (2020) tarafından yapılan araştırmalarda intihar olasılığının cinsiyete göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Ceyhun ve Ceyhun (2003) ve Durak Batıgün (2008) tarafından gerçekleştirilen araştırmada intihar olasılığı ortalama puanlarının cinsiyet açısından farklılaştığı ancak erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha yüksek intihar olasılığına sahip olduğu tespit edilmiştir. Hisli Şahin ve Durak Batıgün (2009) tarafından yapılan araştırmaya göre bulgularda yer alan cinsiyet açısından bu tutarsızlığın nedeni, intihar olasılığı ve cinsiyet değişkeninin birbiri ile doğrudan bağlantılı olmaması, devreye farklı değişkenlerin giriyor olması ile açıklanmaktadır.

5.1.4. Lise Öğrencilerinde Akran Zorbalığı Alt Boyutlarının Cinsiyete Göre Farklılaşması

Araştırma bulguları incelendiğinde akran zorbalığı alt boyutlarından (sözel, söylenti ve eşya zorbalığı hariç) fiziksel zorbalık ve dışlama zorbalığı sürecinde kurban olma ve zorba olma düzeylerinin cinsiyete göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Literatür incelendiğinde bu araştırma bulgularını destekleyen araştırmaların olduğu tespit edilmiştir. Akran zorbalığı alt boyutlarından fiziksel zorbalık boyutunda erkek öğrencilerin puan ortalamalarının kız öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu (Coşkun, 2018; Gümüş, 2020; Hong ve Espelage, 2012; Karakuş Şahbaz, 2019; Kızıllkan, 2017; Wang ve diğerleri, 2023), dışlama zorbalığı boyutunda kız öğrencilerin puan ortalamalarının erkek

öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu (Gümüş, 2020; Karakuş Şahbaz, 2019; Öztuna, 2018; Wang ve diğerleri, 2023) tespit edilmiştir. İlgili araştırma bulguları fiziksel ve dışlama zorbalığı boyutları için bu araştırma sonuçlarını desteklemektedir. Literatürde bu araştırma bulgularını desteklemeyen araştırmalarında (Fredrick ve Demaray, 2018; Sarı, 2019; Tural Hesapçioğlu ve diğerleri, 2018) olduğu tespit edilmiştir.

Araştırma kapsamında elde edilen diğer bulgular incelendiğinde akran zorbalığı sürecinde zorba olma düzeylerinin cinsiyete göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Bu duruma göre akran zorbalığı sürecinde erkek ergenlerin daha fazla zorba olduklarına işaret etmektedir.

Literatürde bu araştırma bulgularını destekleyen araştırmalar (Alsaleh, 2014; Arslan ve diğerleri, 2011; Ayas ve Pişkin, 2011; Bilik, 2019; Corboz, Hemal, Siddiq ve Jewkes, 2018; Genç, 2007; İzğır, 2019; Kaya ve diğerleri, 2019; Kızıllan, 2017) olduğu tespit edilmiştir. Sınırlı sayıda araştırmada ise cinsiyetler arasında fark olmadığı (Çelenk Adalar ve Yıldızlar, 2019; Düzgün, 2020; Kapçı, 2004) tespit edilmiştir. Sonuç olarak mevcut araştırma kapsamında fiziksel zorbalık sürecinde erkek ergenlerin kız ergenlere göre daha fazla kurban ve zorba oldukları; dışlama (izolasyon) zorbalığı sürecinde ise kız ergenlerin erkek ergenlere göre daha fazla kurbanı oldukları söylenebilir.

5.1.5. Lise Öğrencilerinde İntihar Olasılığının Sınıf Düzeyine Göre Farklılaşması

Araştırma bulguları incelendiğinde lise öğrencilerinde intihar olasılığı toplam puanının sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir. İlgili literatür incelendiğinde bu araştırma bulgularını destekler nitelikte araştırmaların olduğu tespit edilmiştir. Elveli (2012) ve Uncu (2020) tarafından yapılan araştırmalarda intihar olasılığının sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Diğer yandan ilgili literatürde bu araştırma bulgularını desteklemeyen araştırmaların da olduğu tespit edilmiştir. Hinduja ve Patchin (2019) tarafından yapılan araştırmada öğrencilerin intihar düşüncesi ve intihar girişimi olasılıklarının yaşı büyük ergenlerde daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada her ne kadar sınıf

değişkeni ele alınmamış olsa da artan yaş faktörünün sınıf düzeyi ile ilişkili olduğu söylenebilir.

5.1.6. Lise Öğrencilerinde Akran Zorbalığı Alt Boyutlarının Sınıf Düzeyine Göre Farklılaşması

Araştırma bulguları incelendiğinde akran zorbalığı alt boyutlarından fiziksel, dışlama ve eşya zorbalığı sürecinde kurban olma düzeyleri ve kurban olma toplam puanlarının sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Tüm akran zorbalığı alt boyutlarında zorba olma toplam puanlarının sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

İlgili literatür incelendiğinde bu araştırma bulgularını destekler nitelikte araştırmaların olduğu tespit edilmiştir. Çelenk Adalar ve Yıldızlar (2019) tarafından yapılan araştırmaya göre kurban olma toplam puanlarının 9. sınıf öğrencilerinde diğer sınıf düzeylerine göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Sarı (2019) tarafından yapılan araştırmalarda ise akran zorbalığının sınıf düzeyine göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir.

Diğer yandan literatürde bu araştırma bulgularını desteklemeyen araştırmaların da olduğu tespit edilmiştir. Zorba olma ve kurban olma düzeyi toplam puanlarının sınıf düzeyine göre farklılaştığı özellikle de 11. sınıf öğrencilerinde yüksek olduğu (Ayas ve Pişkin, 2011; Kanadıkırık Kılıç ve Kılıç, 2013; Karabacak, Ekşioğlu, Öztunç, Başçiçek, Soydan ve diğerleri, 2015; İzgır, 2019) tarafından yapılan araştırmalarda tespit edilmiştir.

Sonuç olarak mevcut araştırma kapsamında elde edilen bulgular değerlendirildiğinde 9. sınıf öğrencilerinin akran zorbalığı kurbanı olma açısından diğer sınıf düzeylerine göre daha fazla risk altında oldukları söylenebilir. Pişkin ve Ayas (2005) tarafından yapılan araştırmaya göre küçük yaştaki öğrencilerin (9. sınıf) büyük yaştaki öğrencilerden (11. sınıf) daha fazla kurban oldukları tespit edilmiştir. Coşkun (2018) tarafından yapılan araştırmaya göre fiziksel ve sözel zorbalık zorba olma düzeyinin üst sınıflara göre alt sınıflarda daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Olweus (1993) tarafından akran zorbalığında yaş ve fiziksel gücün zorba olma ile pozitif yönlü, kurban olma ile negatif yönlü bir ilişki gösterdiği tespit edilmiştir. Bu durum mevcut araştırma bulgularında 9. sınıfların daha fazla kurban olma riski taşıdığı sonucunu destekler niteliktedir.

5.1.7. Lise Öğrencilerinde İntihar Olasılığının Lise Türüne Göre Farklılaşması

Araştırma bulguları incelendiğinde lise öğrencilerinde intihar olasılığı toplam puanının lise türüne göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Ayrıca intihar olasılığının en fazla meslek lisesi öğrencilerinde, en az imam hatip lisesi öğrencilerinde olduğu tespit edilmiştir. Sonuç olarak mevcut araştırma kapsamında elde edilen bulgular değerlendirildiğinde meslek lisesi öğrencilerinin intihar olasılığı açısından diğer liselere göre daha çok risk grubunda olduğu söylenebilir.

İlgili literatür incelendiğinde Wang ve diğerleri (2023) tarafından yapılan araştırmada meslek liselerinde intihar girişimlerinin diğer liselere göre daha yaygın olduğu tespit edilmiştir. İlgili araştırma bulgularının bu araştırma bulgularını destekler nitelikte olduğu görülmektedir.

Diğer yandan literatür incelendiğinde bu araştırma bulgularını desteklemeyen araştırmaların da olduğu tespit edilmiştir. Karacabey (2012) tarafından yapılan araştırmada lise türüne göre intihar olasılığının farklılaştığı ancak intihar olasılığı düzeyinin en fazla imam hatip lisesi öğrencilerinde olduğu tespit edilmiştir. Yine Elveli (2012) tarafından yapılan araştırmada intihar olasılığının lise türüne göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

5.1.8. Lise Öğrencilerinde Akran Zorbalığı Alt Boyutlarının Lise Türüne Göre Farklılaşması

Araştırma bulguları incelendiğinde akran zorbalığı alt boyutlarından fiziksel, sözel zorbalık sürecinde kurban olma ve zorba olma düzeyi ile lise türü arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Dışlama ve söylenti zorbalığı sürecinde kurban olma ve zorba olma düzeyi ile lise türü arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

İlgili literatür incelendiğinde bu araştırma bulgularını destekler nitelikte araştırmaların olduğu tespit edilmiştir. Kaya ve diğerleri (2019) tarafından yapılan araştırma bulgularına göre akran zorbalığı alt boyutlarından fiziksel ve sözel zorbalığın en az imam hatip lisesi öğrencilerinde görüldüğü tespit edilmiştir. İzgır (2019) ve Midgett, Dumas, Trull ve Johnson (2017) tarafından yapılan araştırmaların bulgularına göre akran zorbalığının en fazla meslek liselerinde görüldüğü tespit edilmiştir. Ayas ve Pişkin (2011) tarafından yapılan araştırmada kurban olma puanı en yüksek grubun meslek lisesi

öğrencileri olduğu en az zorbalık yapan ve zorbalığa maruz kalan grubun Anadolu lisesi öğrencileri olduğu tespit edilmiştir. Araştırmanın yapıldığı yıllarda Anadolu liselerinin yüksek puanlı öğrencilerin yerleştiği, fen ve sosyal bilimler liselerine yakın liseler olduğu değerlendirildiğinde mevcut araştırma bulgularını destekler nitelikte olduğunu söylemek mümkündür.

Literatür incelendiğinde mevcut araştırma bulgularını belirli açıdan destekleyen araştırmaların da olduğu tespit edilmiştir. Karabacak ve diğerleri (2015) tarafından yapılan araştırma bulgularına göre akran zorbalığı kurban olma ve zorba olma düzeylerinin lise türüne göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Öztuna (2018) tarafından yapılan araştırmaya göre akran zorbalığı alt boyutlarından eşya zorbalığının en fazla meslek lisesi öğrencilerinde görüldüğü tespit edilmiştir. Çelenk Adalar ve Yıldızlar (2019) tarafından yapılan araştırmaya göre akran zorbalığı (söylenti zorbalığı hariç) alt boyutları ile lise türü arasında anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Tınas Telci (2019) tarafından yapılan araştırmaya göre akran zorbalığı alt boyutlarından fiziksel zorbalığın en çok meslek lisesi öğrencilerinde görüldüğü tespit edilmiştir. Sonuç olarak mevcut araştırma kapsamında elde edilen bulgular değerlendirildiğinde ergenlerde akran zorbalığı sürecinde kurban puanı en yüksek grubun meslek lisesi öğrencilerinin olduğunu; zorbalık puanı en yüksek olan grubun ise fen/sosyal bilimler lisesi öğrencilerinin olduğunu söylemek mümkündür.

5.2. SONUÇ

Araştırma kapsamında elde edilen sonuçlar şu şekilde sıralanabilir:

- Lise öğrencilerinde akran zorbalığında kurban olma ve zorba olma ile intihar olasılığı arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Bu durum akran zorbalığında kurban olma ve zorba olmanın ergen intiharları için önemli bir risk faktörü olduğuna işaret etmektedir.
- İntihar olasılığı alt boyutlarından olumsuz benlik algısı, öfke, umutsuzluk ve intihar ile akran zorbalığı alt boyutlarından fiziksel, sözel, dışlama, söylenti ve eşya zorbalığında kurban olma ve zorba olma arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.
- İntihar olasılığı ve alt boyutlarının (intihar hariç) cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Bu durum kız ergenlerin erkek ergenlere göre daha

yüksek intihar olasılığı, olumsuz benlik algısı, öfke ve umutsuzluk düzeyine sahip olduklarına işaret etmektedir.

- Akran zorbalığı alt boyutlarından fiziksel ve dışlama zorbalığı kurbanı olma ile fiziksel zorbalık yapma düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Bu durum erkek ergenlerin kız ergenlere göre daha fazla fiziksel zorbalık kurbanı olduklarını ve zorbalık yaptıklarını, kız ergenlerin ise erkek ergenlere göre daha fazla dışlama zorbalığı kurbanı olduklarına işaret etmektedir.
- Akran zorbalığı sürecinde cinsiyete göre zorba olma düzeylerinin anlamlı farklılık gösterdiği, kurban olma düzeylerinin anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Bu durum akran zorbalığı sürecinde erkek ergenlerin kız ergenlere göre daha fazla zorba olduklarına işaret etmektedir.
- İntihar olasılığı ve alt boyutlarının sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir.
- Akran zorbalığı alt boyutlarından fiziksel, dışlama ve eşya zorbalığı sürecinde kurban olmanın sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiği, zorba olmanın sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Buna göre 9. sınıf öğrencisi olmanın akran zorbalığında kurban olmayı arttırdığı tespit edilmiştir.
- İntihar olasılığı ve alt boyutlarının (umutsuzluk hariç) lise türüne göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Bu durum meslek lisesi öğrencilerinin daha fazla risk altında olduklarına işaret etmektedir.
- Akran zorbalığında kurban olma ve zorba olma düzeylerinin en az imam hatip lisesi öğrencilerinde; kurban olma düzeyinin en fazla meslek lisesi öğrencilerinde, zorba olma düzeyinin ise en fazla fen/sosyal bilimler lisesi öğrencilerinde olduğu tespit edilmiştir.

5.3. ÖNERİLER

Bu araştırma kapsamında alanda çalışan öğretmenlere, psikolojik danışmanlara ve akademisyenlere aşağıdaki öneriler verilebilir:

- Ergenler açısından intiharların önlenmesinde intihar risk faktörlerinden akran zorbalığının azaltılması gerekmektedir. Akran zorbalığının önlenmesi için doğru

iletişim biçimleri kazandırma, sosyal beceri eğitimi, problem çözme, çatışma çözme, davranış kontrolü vb. bir dizi eğitim programlarının okullarda aktif şekilde kullanılmasına ihtiyaç vardır.

- Akran zorbalığı döngüsü içinde, kurban öğrencilerin bir süre sonra zorba öğrencilere dönüşmesi olasıdır. Kurban öğrencilerin geleceğin zorba öğrencileri olma ihtimalleri göz önünde bulundurularak bu konuda okullarda önleyici rehberlik hizmetleri sunulması ve psikolojik destek verilmesi faydalı olabilir.
- Akran desteği ve ebeveyn desteği ergenler için oldukça önemlidir. Bu bağlamda veli-öğrenci iş birliği içinde aile ve akranlarla grup çalışmaları yapılabilir.
- İntihar olasılığında olumsuz benlik algısının ve öfkenin öğrenciler üzerindeki etkisi göz önüne alındığında öğrencilerin benlik algıları ve öz denetim stratejilerini geliştirmeye yönelik okul içi etkinlikler ve çalışmalar planlanıp daha etkin şekilde uygulanmasına ihtiyaç vardır.
- Türkiye'de yapılmış akran zorbalığı ve intihar olasılığını birlikte ele alan araştırmaların sayıca yetersiz olmasından dolayı ülkemizi yansıtacak çok merkezli ve büyük gruplarla araştırmalar yapılması akran zorbalığı ve intiharın çözümlenmesi için faydalı olabilir.
- Son yıllarda akran zorbalığı ve intihar konusunda teknolojik gelişmelerle birlikte ön plana çıkan siber zorbalığın ergenler üzerindeki etkisini ortaya koymak için farklı araştırmalar yapılabilir.
- Bu çalışmada akran zorbalığının bir alt boyutu olan cinsel zorbalık boyutu etik izin konularında yaşanan sorunlar nedeni ile çıkarılmıştır. Gelecekte yapılacak çalışmalarda cinsel zorbalık boyutunun da ele alınması önemli veriler elde edilmesi açısından faydalı olabilir.
- Akran zorbalığı, intihar gibi riskli davranışlar içeren konular çalışılırken kurumlar bazında birçok subjektif değerlendirmelerle karşı karşıya kalınmakta ve etik izinler konusunda sorunlar yaşanmaktadır. Gelecek araştırmalar için daha objektif etik kriterler belirlenip bu konuda bir standart oluşturulmasına ihtiyaç vardır.

KAYNAKÇA

- Aflague, J. M. (2004). *Suicide assessment by psychiatric mental health nurses: A phenomeno graphic study*. Doctora Thesis, University of Rhode Island, United Kingston.
- Ak, M. ve Kesici, Ş. (2018). *Psikososyal Güçlendirici Destek Programı: İntihar Travması*. Ankara: Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Yayın No: 6918.
- Akın, E. ve Berkem, M. (2012). İntihar girişiminde bulunan ergenlerde öfke ve dürtüsellik. *Marmara Medical Journal*, 25(3), 148-152. Doi: 10.5472/MMJ.2012.02473.1.
- Aktepe, E., Kandil, S., Göker, Z., Sarp, K., Topbaş, M., ve Özkorumak, E. (2006). İntihar girişiminde bulunan çocuk ve ergenlerde sosyodemografik ve psikiyatrik özelliklerin değerlendirilmesi. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 5(6), 444-454.
- Alavi, N., Reshetukha, T., Prost, E., Antoniak, K., Patel, C., Sajid, S. ve Groll, D. (2017). Relationship between bullying and suicidal behaviour in youth presenting to the emergency department. *Journal of the Canadian Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 26(2), 70.
- Alptekin, K. ve Duyan, V. (2009). İntihar önleme: sorunlar ve öneriler, *Kriz Dergisi*, 17 (2), 13-20. https://doi.org/10.1501/Kriz_0000000296.
- Alsaleh, A. (2014). Peer bullying and victimization among high school students in Kuwait. *Sociological focus*, 47(2), 84-100. <https://doi.org/10.1080/00380237.2014.883604>.
- Apaydın, H., Özdemir, Ş.ve Ünal, A. Z. (2016). İntihar girişiminde bulunan bireylerde bazı değişkenlerle intihar girişimi ilişkisi. *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (6), 7-46. <https://doi.org/10.18498/amauidf.251527>.
- Arsel, C. O. (2010). *İntihar olasılığı ve cinsiyet: iletişim becerileri, cinsiyet rolleri, sosyal destek ve umutsuzluk açısından bir değerlendirme*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Arslan, S., Savaşer, S. ve Yazgan, Y. (2011). Prevalence of peer bullying in high school students in Turkey and the roles of socio-cultural and demographic factors in the

bullying cycle. *The Indian Journal of Pediatrics*, 78(8), 987-992.
<https://doi.org/10.1007/s12098-010-0350-4>.

Atay, İ. M. ve Gündoğar, D. (2004). İntihar davranışında risk faktörleri: bir gözden geçirme, *Kriz Dergisi*, 12(3), 39-52. https://doi.org/10.1501/Kriz_0000000211.

Atay, İ. M., Eren, İ. ve Gündoğar, D. (2012). Isparta il merkezinde intihar girişimi, ölüm düşünceleri yaygınlığı ve risk faktörleri. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 23(2), 89-98.

Avcı, R. ve Cenkseven Önder, F. (2021). *Akran Zorbalığı Farkındalık Programı Lise*. Ankara: Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Yayın No: 7734.

Ayas, T. (2017). *Okullarda Yaygın Sorun Olan Zorbalığı Önlemek*. Ankara: Vize Yayıncılık.

Ayas, T. ve Pişkin, M. (2011). Lise öğrencileri arasındaki zorbalık olaylarının cinsiyet, sınıf düzeyi ve okul türü bakımından incelenmesi. *İlköğretim Online*, 10(2), 550-568.

Ayas, T. ve Pişkin, M. (2015). Akran zorbalığı belirleme ölçeği: Ergen formu. *Akademik Bakış Dergisi*, (50), 316-324.

Baldessarini, R. J. ve Hennen, J. (2004). Genetics of suicide: An overview. *Harvard Review of Psychiatry*, 12, 1-13.

Bannink, R., Broeren, S., van de Looij – Jansen, P.M., de Waart, F.G. ve Raat, H. (2014). Cyber and traditional bullying victimization as a risk factor for mental health problems and suicidal ideation in adolescents. *PLoS One*, 9(4), 1-7:e94026. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0094026>.

Batsche, G. M., ve Knoff, H. (1994). Bullies and their victims: Understanding a pervasive problem in the schools. *School Psychology Review*, (2), 166-179.

Baumeister, R. F. (1990). Suicide as escape from self. *Psychological Review*, 97, 90-113.

Bayraktar, S. (2015). İntihar kavramının çocuklar ve ergenler açısından ele alınması. *Mediterranean Journal of Humanities*, 5(1), 139-159. Doi: 10.13114/MJH.2015111373.

Beck, A. T. (1976). *Bilişsel Terapi ve Duygusal Bozukluklar* (Çev. Veysel Öztürk), İstanbul: Litera Yayıncılık, 2008.

- Bilik, M. B. (2019). Liselerde akran zorbalığı/ Peer bullying in high school. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(67), 557-563. <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2019.3743>.
- Bloom, B. M. (1979). Prevention of mental disorders: recent advances in theory and practice. *Community Mental Health Journal*, 15, 179-191.
- Bulut, B. P. ve Demirbaş, H. (2021). Kırılma noktası: İkinci nesil intihar kuramları. *Nesne-Psikoloji Dergisi*, 9(20), 418-431. Doi: 10.7816/nesne-09-20-12.
- Butcher, J. N., Mineka, S. ve Hooley, J. M. (2013). *Anormal Psikoloji* (çev. O. Gündüz). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş. (2018). *Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2016). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş., Çokluk, Ö. ve Köklü, N. (2016). *Sosyal Bilimler İçin İstatistik* (18. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Cenkseven Önder, F. ve Bölükbaşı, A. (2019). Ergenlerde intihar olasılığı: Benlik saygısı ve öfke açısından incelenmesi. *OPUS International Journal of Society Researches*, 10(17), 1522-1543. <https://doi.org/10.26466/opus.528723>.
- Ceyhun, A. G. ve Ceyhun, B. (2003). Lise ve üniversite öğrencilerinde intihar olasılığının değerlendirilmesi. *Klinik Psikiyatri*, 6(2), 217-224.
- Corboz, J., Hemat, O., Siddiq, W. ve Jewkes, R. (2018). Children's peer violence perpetration and victimization: Prevalence and associated factors among school children in Afghanistan. *Plos One*, 13(2), 1-16. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0192768>.
- Coşkun, A. (2018). *Ortaokula devam eden öğrencilerde akran zorbalığına neden olan etkenlerin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Crothers, L. M. ve Levinson, E. M. (2004). Assessment of bullying: A review of methods and instruments. *Journal of Counseling & Development*, 82(4), 496-503. <https://doi.org/10.1002/j.1556-6678.2004.tb00338.x>.

- Cull, J. G. ve Gill, W. S. (1988). *Suicide Probability Scale (SPS)*, Western Psychological Services, Los Angeles.
- Çankaya, İ. (2011). İlköğretimde akran zorbalığı, *Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(1), 81-92.
- Çelenk Adalar, T. E. ve Yıldızlar, O. (2019). Lise öğrencilerinde akran zorbalığı ve mağduriyetinin incelenmesi. *Sağlık ve Yaşam Bilimleri Dergisi*, 1(2), 24-31. <https://doi.org/10.33308/2687248X.201912150>.
- Dake, J. A., Price, J. H. ve Telljohann, J. K. (2003). The nature and extent of bullying at school. *Journal of Scholl Health*, 73(5), 173-180. Doi:10.1111/j.1746-1561.2003.tb03599.x.
- Dean, P. J. ve Range, L. M. (1999). Testing the escape theory of suicide in an outpatient clinical population. *Cognitive Therapy and Research*, 23, 561-572.
- Dilbaz, N. ve Seber, G. (1993). Umutsuzluk kavramı: Depresyon ve intiharda önemi. *Kriz Dergisi*, 1(3), 134-138. https://doi.org/10.1501/Kriz_0000000044.
- Doğan, M., Öztürk, S., Esen, F., Demirci, E., ve Öztürk, M. A. (2018). İntihar girişiminde bulunan çocuk ve ergenlerin değerlendirilmesi. *Bozok Tıp Dergisi*, 8(3), 30-34. Doi:10.16919/bozoktip.382378.
- Dracic, S. (2009). Bullying and peer victimization, *Materia Socio Medica*, 21(4), 216-219.
- Durak Batıgün, A. (2008). İntihar olasılığı ve cinsiyet: İletişim becerileri, yaşamı sürdürme nedenleri, yalnızlık ve umutsuzluk açısından bir inceleme. *Türk Psikoloji Dergisi*, 23(62), 65-75.
- Durak Batıgün, A. ve Hisli Şahin, N. (2018). İntihar olasılığı ölçeği: gözden geçirme, geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Klinik Psikolojisi Dergisi*, 2(2), 52-64.
- Durkheim E. (1986). *İntihar: Toplum Bilimsel İnceleme*. (çev: Ö. Ozankaya). Ankara: UNESCO Türkiye Millî Komisyonu Yayınları.
- Durkheim, E. (2013). *İntihar*. (çev: Z. İlkgelen). İstanbul: Pozitif Yayınları.
- Durmuş, Y. (2020). *Ergenlerde intihar eğiliminin yordanması: Yaşam nedenleri, psikolojik iyi oluş ve aleksitimi'nin rolü*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi/ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Muğla.

- Düzgün, İ. (2020). *Ortaokula devam eden çocukların sosyodemografik özellikleri ile akran zorbalığı davranışı arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi/Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Elliott, M. (2002). *Bullying A Practical Guide To Coping For Scholls* (3. Baskı). London: Longman Group UK Limited.
- Elveli, S. (2012). *Ergenlerde intihar olasılığının yordayıcıları: Yalnızlık, öfke ifade biçimleri, suçluluk ve utanç duyguları*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi/ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Muğla.
- Ergül, A. (2009). *Bir grup süreci olarak akran zorbalığı: katılımcı rolü gruplarında tepkisel-amaçlı saldırganlık ve toplumsal konum*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ergül Topçu, A. ve Dönmez, A. (2015). Bir grup süreci olarak akran zorbalığı: Katılımcı rollerinin cinsiyet ve sosyal statü açısından incelenmesi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 30(75), 1-17.
- Eskin, M. (2001). Ergenlikte yalnızlık, baş etme yöntemleri ve yalnızlığın intihar davranışı ile ilişkisi. *Klinik Psikiyatri*, 4(5), 5-11.
- Eskin, M. (2014). *İntihar Açıklama, Değerlendirme, Tedavi ve Önleme*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Fredrick, S. S. ve Demaray, M. K. (2018). Peer victimization and suicidal ideation: The role of gender and depression in a school-based sample. *Journal of school psychology*, 67, 1-15. <https://doi.org/10.1016/j.jsp.2018.02.001>.
- Freud, S. (1917). *Yas ve Melankoli*. (Çev: R. Uslu, O. Berksun). *Kriz Dergisi*, 1(2), 98-103.
- Furniss, C. (2000). Bullying in schools: It's not a crime – is it? *Education and Law*, 12(1), 10-29. <https://doi.org/10.1080/713667559>.
- Genç, G. (2007). *Genel liselerde akran zorbalığı ve yönetimi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İnönü Üniversitesi/ Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Gençtanırım, D. (2004). *Ergenlerde intihar olasılığının yordanması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi/ Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Gençtanırım, D. (2015). Ergen intiharlarının önlenmesi: Ekolojik bakış açısı. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(16), 151-164.
- Gini, G. ve Espelage, D. L. (2014). Peer victimization, cyber bullying and suicide risk in children and adolescents. *JAMA*, 312(5), 545. Doi:10.1001/jama.2014.3212.
- Gini, G. ve Pozzoli, T. (2009). Association between bullying and psychosomatic problems: a meta-analysis. *Pediatrics*, 123(3), 1059–1065. Doi:10.1542/peds.2008-1215.
- Gökler, R. (2009). Okullarda akran zorbalığı. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(2), 511-537.
- Griffin, R. S. ve Alan, M. G. (2004). Childhood bullying: Current empirical findings and future directions for research. *Aggression and Violent Behavior*, 9(4), 379-400. [https://doi.org/10.1016/S1359-1789\(03\)00033-8](https://doi.org/10.1016/S1359-1789(03)00033-8).
- Güleç, G. (2016). Psikiyatrik bozukluklar ve intihar. *Türkiye Klinikleri J Psychiatry-Special Topics*, 9(3), 21-25.
- Gültekin Z. (2003). *Akran zorbalığını belirleme ölçeği geliştirme çalışması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gümüş, G. (2020). *Ergenlerde kendilik algısı ve kimlik gelişimi süreçlerinin akran zorbalığı ile ilişkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir.
- Gürkan, B. ve Dirik, G. (2009). Üniversite öğrencilerinde intihar düşünce ve davranışları ile ilişkili faktörler: Yaşamı sürdürme nedenleri ve baş etme yolları. *Türk Psikoloji Yazıları*, 12(24), 58-69.
- Güven, F. (2015). *Ortaokul 8.sınıf öğrencilerinin zorbalık yapımları ile zorbalığa maruz kalmalarının, cinsiyet, anne-baba eğitimi, sosyoekonomik düzey ve empati eğilimi açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Toros Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Güvenir, T. (2008). *Okulda Akran İstismarı*. Ankara: Kök Yayıncılık.

- Hatcher-Kay, C. ve King, C. A. (2003). Depression and suicide. *Pediatrics in Review*, 24(11), 363-371. <https://doi.org/10.1542/pir.24-11-363>.
- He, Z. X. ve Lester, D. (2001). Sex differences in suicidal ideation in a community sample from China. *Crisis: The Journal of Crisis Intervention and Suicide Prevention*, 22(3), 132–134. <https://doi.org/10.1027/0227-5910.22.3.132>.
- Heikkilä, H.-K., Väänänen, J., Helminen, M., Fröjd, S., Marttunen, M. ve Kaltiala-Heino, R. (2013). Involvement in bullying and suicidal ideation in middle adolescence: A 2-year follow-up study. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 22(2), 95–102. <https://doi.org/10.1007/s00787-012-0327-0>.
- Hinduja, S. ve Patchin, J. W. (2010). Bullying, cyberbullying, and suicide. *Archives of Suicide Research*, 14(3), 206–221. <https://doi.org/10.1080/13811118.2010.494133>.
- Hinduja, S. ve Patchin, J. W. (2019). Connecting adolescent suicide to the severity of bullying and cyberbullying. *Journal of school violence*, 18(3), 333-346. <https://doi.org/10.1080/15388220.2018.1492417>.
- Hisli Şahin, N. ve Durak Batıgün, A. (2009). Lise ve üniversite öğrencilerinde intihar riskini belirlemeye yönelik bir modelin sınanması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 20(1), 28-36.
- Hong, J. S. ve Espelage, D. L. (2012). A review of research on bullying and peer victimization in school: An ecological system analysis. *Aggression and violent behavior*, 17(4), 311-322. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2012.03.003>.
- Izğır, G. (2019). *Lise öğrencilerinde akran zorbalığının yaygınlığı* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Aydın Adnan Menderes Üniversitesi/ Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Aydın.
- İpek, Z., Yeşilmen, M. ve Kayan Ocakoğlu, B. (2022). *Ergen Bireylerde İntihar Davranışının Çok Yönlü İncelenmesi: Batman İli Örneği*. Ankara: Dorlion Yayınları.
- Jia, M. ve Mikami, A. (2018). Issues in the assessment of bullying: Implications for conceptualizations and future directions. *Aggression and violent behavior*, 41(1), 108-118. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2018.05.004>.

- Kanadıkırık Kılıç, A. ve Kılıç, A. (2013). *MEB ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilerin akran zorbalığına maruz kalma düzeyleri ve özgüven arasındaki ilişki*. Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü VI. Ulusal Lisansüstü Eğitim Sempozyumu Bildirileri.
- Kapıcı, E. G. (2004). İlköğretim öğrencilerinin zorbalığa maruz kalma türünün ve sıklığının depresyon, kaygı ve benlik saygısıyla ilişkisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37(1), 1-13.
- Kara, H. ve Kaçar, M. (2017). Akran zorbalığının ve toplumsal önemi: İki olgu sunumu. *Anadolu Kliniği Tıp Bilimleri Dergisi*, 22(2), 114-118. Doi: 10.21673/Anadoluklin.266047.
- Karabacak, K., Ekşioğlu, S., Öztunç, M., Başçıçek, F., Soydan, E. ve Yaşar, V. (2015). Lise öğrencilerinin zorbalık davranışları. *Route Educational and Social Science Journal*, 2(2), 365-377.
- Karacabey, Ç. (2012). *Ortaöğretim öğrencilerinin aileden algıladıkları sosyal destek ile intihar olasılığı davranışı arasındaki ilişkinin incelenmesi (İstanbul ili tuzla ilçesi örneği)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Karakuş Şahbaz, Y. (2019). *Ortaokul öğrencilerinde akran zorbalığı: Adana ili Yüreğir ilçesi pilot çalışma*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çağ Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Karlı, F. (2022). *Belirsizliğe tahammülsüzlük, sorun çözme ve intihar olasılığı arasındaki ilişki: Bir durumsal aracılık modeli*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Adnan Menderes Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Kaya, Z., Candegir, H. ve Bedir, G. (2019). *Farklı okul türlerine devam eden ergenlerin zorba ve kurban olma düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi*. EJER Congress 2019 Bildiri Kitabı. 1344-1357.
- Kızılkın, İ. O. (2017). *Ergenlerde akran zorbalığı, sosyal destek ve depresyon arasındaki ilişkilerin değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Beykent Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Kızılpınar, S. Ç., Çolak, B. ve Öncü, B. (2019). Ergenlerde intihar bulaşı: Olgu sunumu. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 22(3), 364-368. Doi: 10.5505/kpd.2019.74946.
- Kim, Y. S., Koh, Y. J. ve Leventhal, B. (2005). School bullying and suicidal risk in Korean middle school students. *Pediatrics*, 115(2), 357-363. <https://doi.org/10.1542/peds.2004-0902>.
- Kim, Y. S., Leventhal, B. L., Koh, Y. J. ve Boyce, W. T. (2009). Bullying increased suicide risk: prospective study of Korean adolescents. *Archives of suicide research*, 13(1), 15-30. <https://doi.org/10.1080/13811110802572098>.
- Klomek, A. B., Marrocco, F., Kleinman, M., Schonfeld, I. S. ve Gould, M. S. (2007). Bullying, depression, and suicidality in adolescents. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 46(1), 40-49. <https://doi.org/10.1097/01.chi.0000242237.84925.18>.
- Klomek, A. B., Sourander, A. ve Gould, M. (2010). The association of suicide and bullying in childhood to young adulthood: A review of cross-sectional and longitudinal research findings. *The Canadian Journal of Psychiatry*, 55(5), 282-288. <https://doi.org/10.1177/070674371005500503>.
- Klomek, A. B., Sourander, A., Niemelä, S., Kumpulainen, K., Piha, J., Tamminen, T., ... ve Gould, M. S. (2009). Childhood bullying behaviors as a risk for suicide attempts and completed suicides: A population-based birth cohort study. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 48(3), 254-261. <https://doi.org/10.1097/CHI.0b013e318196b91f>.
- Koç, M. (2004). Gelişim psikolojisi açısından ergenlik dönemi ve genel özellikleri. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(17), 231-238.
- Koyanagi, A., Oh, H., Carvalho, A. F., Smith, L., Haro, J. M., Vancampfort, D., ... ve DeVylder, J. E. (2019). Bullying victimization and suicide attempt among adolescents aged 12–15 years from 48 countries. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 58(9), 907-918. <https://doi.org/10.1016/j.jaac.2018.10.018>.
- Kuzucu, Y. (2013). *Küçükler İçin Büyükler: Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı* (3. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

- Kwan, C., Wong, C., Chen, Z. ve Yip, P. S. (2022). Youth bullying and suicide: risk and protective factor profiles for bullies, victims, bully-victims and the uninvolved. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(5), 2828. <https://doi.org/10.3390/ijerph19052828>.
- Lester, D. (1987). *Suicide as a learned behavior*. Springfield: Charles C. Thomas.
- Lester, D. (1992). *Sociological theories of suicide*. Why People Kill Themselves (pp, 74-78) Third Edition, Charles Thomas Publisher.
- Lester, D. (1997). *Heredity, environment and suicide*. *Making Sense of Suicide*, The Charles Press, Publishers, Inc.
- Litwiller, B. J. ve Brausch, A. M. (2013). Cyber bullying and physical bullying in adolescent suicide: The role of violent behavior and substance use. *Journal of Youth and Adolescence*, 42, 675-684. Doi: 10.1007/s10964-013-9925-5.
- Mann, J. J. ve Malone, K. M. (1997). Cerebrospinal fluid amines and higher-lethality suicide attempts in depressed inpatients. *Biological Psychiatry*, 41(2), 162-171. Doi: 10.1016/S0006- 3223(96)00217-X.
- Menninger, K. (1938). *Man against himself*. Harcourt Brace and World, New York.
- Mercan, H. ve Sarı, H. Y. (2018). Lise öğrencilerinde akran zorbalığı ve sosyodemografik değişkenlerle ilişkisi. *Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*, 26(1), 21-29. Doi: 10.26650/FNJD.387176.
- Midgett, A., Dumas, D. M., Trull, R. ve Johnson, J. (2017). Training students who occasionally bully to be peer advocates: Is a bystander intervention effective in reducing bullying behavior?. *Journal of Child and Adolescent Counseling*, 3(1), 1–13. <https://doi.org/10.1080/23727810.2016.1277116>.
- Murphy, G. E. ve Wetzel, R. D. (1982). Family history of suicidal behavior among suicide attempters. *The Journal of nervous and mental disease*, 170(2), 86-90.
- Núñez-Fadda, S. M., Castro-Castañeda, R., Vargas-Jiménez, E., Musitu-Ochoa, G. ve Callejas-Jerónimo, J. E. (2022). Impact of bullying—victimization and gender over psychological distress, suicidal ideation, and family functioning of Mexican adolescents. *Children*, 9(5), 747. <https://doi.org/10.3390/children9050747>.

- Olweus, D. (1993). *Bullying at school: What we know and what we can do*. Cambridge: MA: Blackwell.
- Olweus, D. (1999). Sweden. Smith, P. K., Catalano, R., Junger-Tas, J. J., Slee, P. P., Morita, Y., ve Olweus, D. (Ed.), *The nature of school bullying: A cross-national perspective* içinde (13). London and New York: Routledge (Psychology Press).
- Olweus, D. ve Limber, S. P. (1983). The Olweus bullying prevention program. Jimerson, S. R., Swearer, S.M. and Espelage, D.L (Ed.), *Hand book bullying in schools* içinde (377-388). London and New York: Taylor & Francis.
- Özdemir, M. ve Stattin, H. (2011). Bullies, victims, and bully-victims: a longitudinal examination of the effects of bullying-victimization experiences on youth well-being. *Journal of Aggression, Conflict and Peace Research*, 3(2), 97–102. <https://doi.org/10.1108/17596591111132918>.
- Özer, M. (2019). *Kırıkkale ilindeki lise öğrencilerinde akran ilişkisi ile intihar olasılığının değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisan Tezi). Yozgat Bozok Üniversitesi-Kırıkkale Üniversitesi/ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yozgat.
- Özgüven, H. D. ve Hoşgören, Y. (2016). İntihar önleme. *Türkiye Klinikleri J Psychiatry-Special Topics*, 9(3), 71-6.
- Özgüven, H. D., Soykan, Ç. ve Haran, S. (2003). İntihar girişimlerinde sorun alanları ve tetikleyiciler. *Kriz Dergisi 11(1)*, 13-24. https://doi.org/10.1501/Kriz_0000000188.
- Özkan, S. ve Direk, N. (2007). İntihar. *Türkiye Klinikleri Dergisi*, 3(42), 8-16.
- Öztuna, A. (2018). *Dokuzuncu ve onuncu sınıf öğrencilerinde akran zorbalığı göstermenin ve akran zorbalığına maruz kalmanın psikolojik belirtilerle ilişkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi/ Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.
- Paul, S., Smith, P. K. ve Blumberg, H. H. (2012). Comparing student perceptions of coping strategies and school interventions in managing bullying and cyberbullying incidents. *Pastoral Care in Education*, 30(2), 127-146. <https://doi.org/10.1080/02643944.2012.679957>.
- Peng, Z., Klomek, A. B., Li, L., Su, X., Sillanmäki, L., Chudal, R. ve Sourander, A. (2019). *Associations between Chinese adolescents subjected to traditional and cyber*

bullying and suicidal ideation, self-harm and suicide attempts. BMC Psychiatry, 19(1). Doi:10.1186/s12888-019-2319-9.

- Pişkin, M. (2002). Okul zorbalığı: tanımı, türleri, ilişkili olduğu faktörler ve alınabilecek önlemler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 2(2)*, 531-562.
- Pişkin, M. ve Ayas, T. (2005). Zorba ve kurban lise öğrencilerinin utangaçlık, içedönüklük, dışadönüklük ve özsaygı değişkenleri bakımından incelenmesi. *VIII. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi'nde Sunulmuş Bildiri (21-23 Eylül)*. Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi, İstanbul.
- Pişkin, M. ve Ayas, T. (2011). Akran zorbalığı ölçeği: Çocuk formu. *Akademik Bakış Dergisi, 23*, 1-13.
- Polat Külcü, D. (2015). *Çocuklarda akran zorbalığı ve benlik saygısının incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mersin Üniversitesi/ Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Mersin.
- Rey, L., Quintana-Orts, C., Mérida-López, S. ve Extremera, N. (2019). Being bullied at school: Gratitude as potential protective factor for suicide risk in adolescents. *Frontiers in psychology, 10*, 662. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.00662>.
- Rigby, K. (2007). *Bullying In Schools: And What To Do About It*. Victoria, Australia: Acer Press.
- Roland, E. (2002). Bullying, depressive symptoms and suicidal thoughts. *Educational research, 44(1)*, 55-67. <https://doi.org/10.1080/00131880110107351>.
- Roy, A., Segal, N. L. ve Sarchiapone, M. (1995). Attempted suicide among living co-twins of twin suicide victims. *The American Journal of Psychiatry. 152*, 1075-1076.
- Salmivalli, C. (2010). Bullying and the peer group: A review. *Aggression and violent behavior, 15(2)*, 112-120. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2009.08.007>.
- Santrock, J. W. (2014). *Adolescence*. <https://libgen.is/book/index.php?md5> adresinden 25 Temmuz 2023 tarihinde alınmıştır.

- Sareen, J. (2011). Anxiety disorders and risk for suicide: why such controversy? *Depress. Anxiety*, 28, 941–945. Doi: 10.1002/da.20906.
- Sarı, K. (2019). *Akran zorbalığının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisan Tezi). Üsküdar Üniversitesi/ Bağımlılık ve Adli Bilimler Enstitü, İstanbul.
- Sayı, I. (2000). İntihar davranışı, kriz ve krize müdahale, Ankara Üniversitesi Psikiyatrik Kriz Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları, No:6 Ankara, s.165-168.
- Shneidman, E. S. (1968). Classifications of suicidal phenomena. *Bulletin of suicidology*.
- Shneidman, E. S. (1987). A psychological approach. İçinde Vanden Bos, G. ve Bryant, B. (Eds.), *Cataclysms, crises and catastrophes: Psychology in action. Master lectures series* (ss. 147-183), Washington, DC, US: American Psychological Association.
- Shneidman, E. S. (1993). Suicide as psychache. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, 3(181), 145-149.
- Shneidman, E. S. (1998). Perspectives on suicidology. Further reflections on suicidal psychache. *Suicide and Life-Threatening Behaviour*, 3(28), 245-250. <https://doi.org/10.1111/j.1943-278X.1998.tb00854.x>.
- Silberg, J. L., Copeland, W., Linker, J. ve Moore, A.A. (2016). Psychiatric outcomes of bullying victimization: A study of discordant monozygotic twins. *Psychological Medicine*, 46(9), 1875-1883. doi:10.1017/S0033291716000362.
- Siyez, D. M. (2006). Ergenlik döneminde intihar girişimleri: bir gözden geçirme. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 14(2), 413-420.
- Smith, P. K. (2016). Bullying: Definition, types, causes, consequences and intervention. *Social and Personality Psychology Compass*, 10(9), 519-532. <https://doi.org/10.1111/spc3.12266>.
- Şevik, A. E., Özcan, H. ve Uysal, E. (2012). İntihar girişimlerinin incelenmesi: Risk faktörleri ve takip. *Klinik Psikiyatri*, 15(4), 218-25.

- Talu, E. (2019). Bir oyundan ötesi: "Mavi Balina" (The Blue Whale) adlı oyunun Shneidman'ın "İntihar Küpü" modeli bağlamında analizi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(3), 1044-1078. Doi:10.29299/kefad.2019.20.03.001.
- Talu, E. (2020). Ergen İntiharlarında Risk Faktörleri, Uyarı Sinyalleri ve Koruyucu Faktörlerin İncelenmesi. İ.Sanberk (Ed.) *Güncel Psikoloji Araştırmaları* (89-112) Ankara: Akademisyen Kitabevi.
- Talu, E. ve Elmas, İ. (2020). Ergenlerde akran zorbalığını konu alan "Klass" adlı filmin ekolojik sistemler kuramı açısından incelenmesi. *Gelişim ve Psikoloji Dergisi*, 1(2), 99-123.
- Talu, E. (2022). *Düşünceden–Girişime İntiharı Anlamak "Edwin S. Shneidman'ın Görüşleri Üzerine Bir Gözden Geçirme"* Ankara: Vize Tek Yayıncılık.
- TDK (Türk Dil Kurumu), (2011). *Türkçe Sözlük*. Ankara: TDK Yayınları.
- Tınas Telci, H. (2019). *Liselerde akran zorbalığının yaygınlığı ve mağdurların sosyal kaygı düzeylerinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisan Tezi). Atatürk Üniversitesi/ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Tural Hesapçioğlu, S., Yeşilova Meraler, H. ve Ercan, F. (2018). Okullardaki akran zorbalığının ergenlerde depresif olarak alınması, benlik saygısı ve özkıyım düşüncesi ile ilişkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 19(2), 210-216. Doi: 10.5455/apd.268900.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), (2023). *İntihar istatistikleri*. Erişim adresi (3 Nisan 2023): <https://data.tuik.gov.tr/Search/Search?text=intihar>.
- Uncu, E. (2020). *Üniversite öğrencilerinde intihar olasılığının yordanması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi/ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Undheim, A. M. ve Sund, A. M. (2013). Involvement in bullying as predictor of suicidal ideation among 12- to 15-year-old Norwegian adolescents. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 22(6), 357–365. <https://doi.org/10.1007/s00787-012-0373-7>.
- Ünlü, G., Aksoy, Z. ve Ersan, E. E. (2014). İntihar girişiminde bulunan çocuk ve ergenlerin değerlendirilmesi. *Pamukkale Tıp Dergisi*, (3), 176-183.

- Van der Wal, M. F., de Wit, C. A. ve Hirasing, R. A. (2003). Psychosocial health among young victims and offenders of direct and indirect bullying. *Pediatrics*, *111*(6), 1312-1317. Doi: 10.1542/peds.111.6.1312.
- Van Geel, M., Vedder, P. ve Tanilon, J. (2014). Relationship between peer victimization, cyber bullying, and suicide in children and adolescents: a meta-analysis. *JAMA pediatrics*, *168*(5), 435-442. Doi: 10.1001/jamapediatrics.2013.4143
- Vanderbilt, D. ve Augustyn, M. (2010). The effects of bullying. *Pediatrics and Child Health*, *20*(7), 315-320. <https://doi.org/10.1016/j.paed.2010.03.008>.
- Vlachou, M., Andreou, E., Botsoglou, K. ve Didaskalou, E. (2011). Bully/victim problems among preschool children: A review of current research evidence. *Educational Psychology Review*, *23*, 329-358. <https://doi.org/10.1007/s10648-011-9153-z>.
- Wang, H., Bragg, F., Guan, Y., Zhong, J., Li, N. ve Yu, M. (2023). Association of bullying victimization with suicidal ideation and suicide attempt among school students: a school-based study in Zhejiang Province, China. *Journal of affective disorders*, *323*, 361-367. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2022.11.087>.
- Wang, J., Iannotti, R. J. ve Nansel, T. R. (2009). School bullying among adolescents in the United States: Physical, verbal, relational and cyber. *Journal of Adolescent Health*, *45*(4), 368-375. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2009.03.021>.
- West, A. ve Salmon, G. (2000). Bullying and depression: A case report. *International Journal of Psychiatry in Clinical Practice*, *4*, 73-75. <https://doi.org/10.1080/13651500050518433>.
- World Health Organization, (2021). *Suicide facts and sheets*. Erişim adresi (3 Temmuz 2023): <https://www.who.int/en/news-room/fact-sheets/detail/suicide>.
- Yalvaç, H. D., Kaya, B. ve Ünal, S. (2014). İntihar girişimi ile başvuran bireylerde kişilik bozukluğu ve bazı klinik değişkenler. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, *15*(1), 24-30. <http://dx.doi.org/10.5455/apd.40634>.

- Yavuz, Ö. Y. (2013). *Benlik kurguları intihar ve intihara yönelik tutumlar* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi/ Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Aydın.
- Yelboğa, N. ve Koçak, O. (2019). Lise öğrencilerini akran zorbalığına iten nedenlerin değerlendirilmesi ve Artvin örneği. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(35), 771-802.
- Yeğenoğlu, İ. (2015). *İntiharın anlamı, intihar ve intihara yönelik tutumlar*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi/ Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Aydın.
- Zhang, J., Mckeown, R. E., Hussey, J. R., Thompson, S. J. ve Woods, J. R. (2005). Gender differences in risk factors for attempted suicide among young adults: findings from the Third National Health and Nutrition Examination Survey. *Annals of epidemiology*, 15(2), 167-174. <https://doi.org/10.1016/j.annepidem.2004.07.095>.

EKLER

EK 1. Millî Eğitim Bakanlığı Anket İzni

EK 2. Valilik Oluru

EK 3. Ahi Evran Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu İzni

EK 4. Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği İzni

EK 5. İntihar Olasılığı Ölçeği İzni

EK 6. Kişisel Bilgi Formu

EK 7. Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu

EK 8. İntihar Olasılığı Ölçeği

EK 1. Millî Eğitim Bakanlığı Anket İzni

T.C.
KIRIKKALE VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-79140815-605.01-42475152
Konu : Anket İzni
(Öğrenci Zeynep ATASOY KARAKAYA)

01.02.2022

KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE (Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi : 27/01/2022 tarihli ve 392539 sayılı yazımız.

İlgi yazımıza istinaden; Üniversiteniz Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Zeynep ATASOY KARAKAYA'nın anket izni ilişkin alınan Valilik Makamı Onayı ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinizi arz ederim.

Hüdaverdi DEMİR
Millî Eğitim Müdür V.

EK: Valilik Oluru (1 Adet)

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres : Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-dbys>
Bilgi için: Unvan : Tekniker
Telefon No : İmza : İmza Adresi : Faks:
E-Posta : İmza Adresi : Faks:
Kep Adresi : mebuhs01.kep.tr
Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <http://e-imza.org.tr> adresinden f19b-c29b-3abb-a594-7d00 kodu ile teyit edilebilir.

EK 2. Valilik Oluru

T.C.
KIRIKKALE VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-79140815-605.01-42409232
Konu : Anket İzni
(Zeynep ATASOY KARAKAYA)

01/02/2022

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : a) Millî Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 21.01.2020 tarihli ve 81576613-10.06.02-E.1563890 ve 2020/2 Sayılı Genelgesi.
b) Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Rektörlüğü'nün Öğrenci İşleri Dairesi Başkanlığı'nın 27/01//2022 tarih ve 392539 sayılı yazısı.

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Zeynep ATASOY KARAKAYA' nın "Lise Öğrencilerinde Akran Zorbalığı ve İntihar Olasılığı Arasındaki İlişkinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi" konulu çalışmaları kapsamında İlimiz lise öğrencilerine yönelik yapılabilmesi için ilgi (b) yazı ile izin talep edilmektedir.

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Zeynep ATASOY KARAKAYA' nın söz konusu çalışmalarını tüm sorumluluğun Okul Müdürlüklerine ait olması kaydıyla İlimiz lise öğrencilerine yönelik yapılabilmesi Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Hüdaverdi DEMİR
Millî Eğitim Müdür V.

OLUR
Ender Faruk UZUNOĞLU
Vali a.
Vali Yardımcısı

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Adres : Belge Doğrulama Adresi : <https://www.tu.kiye.gov.tr/meb-ebys>
Bilgi için: Unvan : Tekniker
Telefon No : İnternet Adresi: Faks:
E-Posta: Kep Adresi : meb@tu01.kep.tr
Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden **4ea9-7104-39e5-8537-2424** kodu ile teyit edilebilir.

EK 3. Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu İzni

KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ ETİK KURUL DEĞERLENDİRME VE KARAR FORMU

Değerlendirme Talebinde Bulunan Kişi/Kurum	Zeynep ATASOY KARAKAYA		
Değerlendirme Başvuru Tarihi	15.03.2022		
Değerlendirilmesi Talep Edilen Eserin/Araştırmanın Adı	Lise Öğrencilerinde Akran Zorbalığı ve İntihar Olasılığı Arasındaki İlişkinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi		
Değerlendirilmesi Talep Edilen Araştırma/Ölçek/Anket/Görüşme Formu			
Değerlendirmeyi Yapan Etik Kurul	KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİK KURULU		
Değerlendirme Toplantı Bilgileri	Yeri	Tarihi	Saati
	İİBF Dekanlığı Makam Odası	21.04.2022	11:00
Karar No	Karar Tarihi	21.04.2022	
	Karar No	2022/03/30	
Karar Sonucu	(X) Kabul	☒ Oy birliği	
		☐ Oy çokluğu	
	() Ret	☐ Oy birliği	
		☐ Oy çokluğu	

Etik Kurulumuz, yukarıda başvuru bilgileri yer alan eser/araştırma için toplanarak bilimsel araştırmalar ve yayın etiği açısından değerlendirme yapmış ve aşağıda gerekçesi açıklanan karar(lar)ı almıştır:

Karar ve Gerekçesi

Zeynep ATASOY KARAKAYA'ya ait "Lise Öğrencilerinde Akran Zorbalığı ve İntihar Olasılığı Arasındaki İlişkinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi" konulu proje araştırmasının bilimsel araştırmalar etiği açısından değerlendirilmesinde kabulüne *oy birliğiyle karar verilmiştir.*

Etik Kurul Başkanı
Prof. Dr. Nur ÇETİN

EK 4. Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği İzni

← Re: Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği (İZİN)

TA

Tuncay Ayas
1.11.2021 Pzt 18:56

↶ ↷ → ...

Kime: Siz

4 ek (303 KB) Tümünü OneDrive'a kaydet Tümünü indir

Yapacağınız çalışmada tarafımızca geliştirilen ölçeği kullanmanızda herhangi bir sorun yoktur. kolaylıklar dilerim

Prof. Dr. Tuncay AYAS

Sakarya Üniversitesi

Eğitim Fakültesi

Psikolojik Danışma ve Rehberlik ABD

zeynep atasoy <[redacted]>, 1 Kas 2021 Pzt, 16:08 tarihinde şunu yazdı:

Kıymetli Hocam,

Ben Zeynep ATASOY KARAKAYA. Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık bilim dalı yüksek lisans 2. Sınıf öğrencisiyim. Aynı zamanda Kırşehir Rehberlik ve Araştırma Merkezinde rehber öğretmen/psikolojik danışman olarak görev yapmaktayım.

Yüksek lisans tez çalışmam için tarafınızdan alanyazınımıza kazandırılan Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeğini kullanmak istiyorum. Ölçeğiniz için kullanma izni verirseniz çok sevinirim. Ayrıca ölçeğinizi tarafıma gönderebilir misiniz sayın hocam. Şimdiden çok teşekkür ediyorum iyi çalışmalar diliyorum.

[Yanıtla](#) | [İlet](#)

EK 5. İntihar Olasılığı Ölçeği İzni

← Re: ÖLÇEK İZNİ

3.12.2021 Cum 19:03

Kime: Siz

2 ek (2 MB) Tümünü OneDrive'a kaydet Tümünü indir

Sayın Atasoy Karakaya,
Söz konusu ölçeği bilimsel çalışmalarınızda kullanabilirsiniz. İyi çalışmalar...

Prof. Dr. Ayşegül Durak Batıgün

29.11.2021 15:51, zeynep atasoy yazmış:

Kıymetli Hocam,

Ben Zeynep ATASOY KARAKAYA. Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Eğitim Fakültesi,
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık bilim dalı yüksek lisans 2. Sınıf öğrencisiyim.

Yüksek lisans tez çalışmam için, tarafınızdan geçerlilik, güvenilirlik çalışması gerçekleştirilerek alanyazınıma kazandırılan "İntihar Olasılığı Ölçeği"ni kullanmak üzere izninizi istemekteyim. İzninizin olması hâlinde ölçeği ve puanlama tablosunu tarafıma iletmenizi rica eder, iyi çalışmalar dilerim.

[Yanıtla](#) | [İlet](#)

EK 6. Kişisel Bilgi Formu

Sevgili Öğrenciler,

Yürütmekte olduğum yüksek lisans tez çalışmam kapsamında bir dizi ölçme aracı, aşağıda yer almaktadır. Sizlerden bu formları dikkatlice okuyarak içten ve gerçekçi cevaplar vermeniz beklenmektedir. Bu durum araştırmanın geçerli ve güvenilir sonuçlar vermesi açısından oldukça önemlidir. Katkılarınız için teşekkür ederim.

Zeynep ATASOY KARAKAYA

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi

Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Ana Bilim Dalı

Cinsiyetiniz:	Kız ()	Erkek ()		
Sınıfınız:	9 ()	10 ()	11 ()	12 ()
Okulunuzun Türü:	Anadolu Lisesi()	Fen Lisesi()	İmam Hatip Lisesi()	Meslek Lisesi()

EK 7. Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu

Sınıfınız :
Cinsiyetiniz :

		BANA YAPILDI					BEN YAPTIM				
		Hemen hemen her gün	Haftada en az 1 defa	Ayda 1 defa	Dönem boyunca 1 defa	Hiçbir zaman	Hemen hemen her gün	Haftada en az 1 defa	Ayda 1 defa	Dönem boyunca 1 defa	Hiçbir zaman
3	Saç ve kulak çekme										
5	Kuyrukta zorla sırasını alma, önüne geçme										
14	Bıçak, muşta, tornavida, maket bıçağı vb. kesici aletlerle saldırma veya korkutma										
20	Küfür etme, kaba ve çirkin sözler söyleme										
24	Grup dışına iterek yalnızlığa terk etme										
39	Defter ya da kitaplarını karalama ya da üzerlerine kötü şeyler yazma										
41	Baskıyla telefonuna kontör yükletme										
53	Tuvaletin duvar ya da kapısına, birinin adını kullanarak cinsel içerikli sözler yazma ya da resim yapma.										

EK 8. İntihar Olasılığı Ölçeği

	Sizi Tanımlama Derecesi			
	% 0	% 30	%70	%100
1. Kızınca bir şeyler fırlatırım.	()	()	()	()
2. İnsanların bana karşı düşmanca duygular içinde olduğunu sanıyorum.	()	()	()	()
3. Ölürsem hiç kimsenin beni özlemeyeceğini sanıyorum.	()	()	()	()

	Sizi Tanımlama Derecesi			
	% 0	% 30	%70	%100
4. Dünyanın yaşamaya değer bir yer olduğunu düşünüyorum.	()	()	()	()
5. İnsanların beni ve yaptıklarımı doğru bulmadıklarını düşünüyorum.	()	()	()	()
6. Nerede olursam olayım mutlu olabileceğimi sanıyorum.	()	()	()	()

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı, Soyadı: Zeynep ATASOY KARAKAYA

Yabancı Dili: İngilizce

Eğitim Durumu

Lisans: Erciyes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik

Yüksek Lisans: Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik

Mesleki Denevim

Çaldıran Anadolu İmam Hatip Lisesi, Van

2015-2018

Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürlüğü, Kırşehir

2018-(Hâlen)

Yayınlar:

Atasoy Karakaya, Z. ve Talu, E. (2023, Haziran). *Akran zorbalığının ergen intiharlarındaki rolü*. 1. Uluslararası Dünya Bilim ve Araştırma Kongresinde sunulan bildiri, Bilisel Congress, İstanbul.